

**book
marker**

Jean Baudrillard

INTELEGENCIJA ZLA ILI PAKT LUCIDNOSTI

OKO NAS SE VODI RAT. LJUDSKE SE KULTURE DIJELE NA DVIJE OSNOVNE VRSTE, NA DVIJE SUKOBLJENE
SILE, OD KOJIH SE JEDNA ZASNIVA NA RAZMJENI SIMBOLA, A DRUGA NA RAZMJENI NOVCA I ZNAKOVA...

IZDAVAČ
L
LJUBLJANA

Jean Baudrillard

INTELIGENCIJA ZLA ILI PAKT
LUCIDNOSTI

JEAN BAUDRILLARD

INTELIGENCIJA ZLA ILI PAKT LUCIDNOSTI

Stvarnost prihvaćamo tako lako samo
zato jer slutimo da ona ne postoji.

JORGE LUIS BORGES

Prošle sam noći sanjao stvarnost.

Kakvo olakšanje kada sam se probudio!

||•
||

STANISLAW LEC

INTEGRALNA STVARNOST

»Integralnom Stvarnošću« nazivam

vršenje jednog operacijskog projekta bez granica na svijet: da sve postane stvarno, da sve bude vidljivo i prozirno, »oslobođeno«, da se sve dovrši i stekne smisao (no, smislu je vlastito da ga nitko nema). Da ne bude više ničega o čemu ne bi trebalo nešto reći.

Nestanak Boga prepustio nas je stvarnosti i idealnoj perspektivi za preobrazbom tog stvarnog svijeta. I našli smo se suočeni s pothvatom ostvarenja svijeta, da ga učinimo tehnički, integralno stvarnim.

No svijet, i sam izbavljen od svake iluzije, nikako nije pogodan za stvarnost. Sto više napredujemo u tom pothvatu, ona postaje sve dvosmislenija, više gubi

iz vida samu sebe. čim stvarnost ima vremena da opstane, već počinje nestajati...

Stvarnost koja je pronađena tijekom posljednjih stoljeća i od koje smo napravili načelo, na putu je prema nestanku. Htjeti uskrsnuti ju pod svaku cijenu kao referenciju ili moralnu vrijednost besmislica je jer joj je načelo mrtvo. Ono čemu nazočimo nakon brisanja »objektivne« stvarnosti jest uspon moći integralne stvarnosti, virtualne zbilje koja počiva na deregulaciji samog načela stvarnosti.

Nikada se više nećemo vratiti s ovu stranu te slijepe točke koja je

nepovratna, u kojoj je stvarnost prestala biti stvarna.

Ono što je stvarno postoji - to je sve što možemo reći (no postojanje nije sve, ono je čak i najneznatnije od svega).

Da se razumijemo: kada kažemo da je stvarnost iščeznula, to ne znači da je nestala fizički, nego metafizički. Stvarnost nastavlja s postojanjem, njezino načelo je mrtvo.

No, stvarnost bez svog načela uopće više nije ista. Ako, iz više razloga, načelo reprezentacije koje joj jedino daje smisao nestaje, onda je to zbog potpunog klonuća stvarnog. Hi bolje, ono nadilazi vlastito načelo i ulazi u

protežnost bez mjere ne pokoravajući se više nikakvom pravilu.

Objektivna stvarnost - ovisna o smislu i reprezentaciji - ustupa mjesto »Integralnoj Stvarnosti«, stvarnosti bez granica u kojoj je sve ostvareno, tehnički materijalizirano, bez referencije na neko načelo ili bilo koju konačnu namjenu.

»Integralna stvarnost« ostvaruje se ubojstvom stvarnog, gubitkom cjelokupne njegove imaginacije.

Imaginarno, koje rado povezujemo sa stvarnim kao njegovom nerazdruživom sjenom, nestaje također. »Integralna stvarnost« nema imaginarnog.

Baš kao što oslobođenje više nema ništa s igrom slobode -slobode nekog subjekta zahvaćenog samim sobom a koja, između ostalog, podrazumijeva da ostajemo slobodni od bivanja slobodnim (a to nije slučaj s trenutnim ustrojem jednog bezuvjetnog oslobođenja) - baš kao što verifikacija završava s igrom istine (jer istina je, ako postoji, ulog, dok ju verifikacija preobražava u gotovu činjenicu), prelazimo tako od stvarnosti kao načela i koncepta na tehničko ostvarenje stvarnog i njegovu izvedbu.

Pa ipak ta stvarnost nema i nikada neće imati dokaze za svoje postojanje - ne više od onih za Boga. Ona je predmet vjerovanja, kao i Bog.

A kada počinjemo u nju vjerovati, počinje iščezavati.

Kada nismo više sigurni u Božju opstojnost ili smo izgubili naivnu vjeru u neku samorazumljivu stvarnost, u njih se počinje vjerovati snagom nužnosti.

Tako smo u stvarnost uložili sve naše imaginarno, no ono počinje nestajati jer više nemamo energije da u nju vjerujemo.

čak se volja povukla.

Strast za stvarnošću i strast za istinom nestale su.

Ostaju samo dužnost prema stvarnosti i

dužnost prema istini.

U njih zato moramo vjerovati. Dok se istodobno posvuda nastanjuje sumnja, u službi klonuća sustava reprezentacije, stvarnost postaje apsolutna zapovijed, postaje utemeljenje moralnog poretka. No, ni riječi ni bića ne pokoravaju se ni načelu stvarnosti niti nekom moralnom imperativu.

U stvarnost više ne vjerujemo zbog njezina viška.

Zasićenje svijeta, tehničko zasićenje života, eksces mogućnosti i aktualizacije potreba i želja. Kako vjerovati u stvarnost kada je njezina proizvodnja postala automatska?

Ono stvarno je gušenje svojim vlastitim gomilanjem. Ono je više sredstvo nego što bi san bio izrazom neke želje, jer je njegovo virtualno dovršenje već tu.

Lišavanje sna, lišavanje želje. A znamo za duševne neredе koje izaziva lišavanje od sna.

Problem je u osnovi isti kao i onaj u ukletom dijelu: problem prekobrojnog - ne manjka, nego ekscesa stvarnosti kojega se više ne znamo riješiti.

Nema više simboličnog rješenja za višak pomoću žrtve.

Možda samo u nesreći ili posredstvom izbijanja anomičnog nasilja koje je,

kakva god bila njegova društvena ili politička određenja, uvijek izazov toj neodoljivoj objektivnoj prinudi normaliziranog svijeta.

Izvršiti, materijalizirati, ostvariti, proizvesti: čini se kao idealna namjena za sve, da se prijeđe sa stadija mogućeg u onaj stvarnog po kretanju napretka i neke unutrašnje nužnosti istodobno.

Sve potrebe, sve želje, sve virtualnosti teže toj objektivnoj potvrdi, dokazu stvarnosti.

To je isti put koji kao da obećaje isčeznuće pojava i privida pred istinom.

Možda je to san a ne stvarnost. U tom bi

slučaju stvarno bilo dijelom našeg imaginarnog, a ostvarenje svega sličilo bi ispunjenju univerzalne želje.

No, danas proživljavamo obrat u kojem nam se to univerzalno ispunjenje javlja kao negativni usud - kao katastrofički dokaz istine. Višak realnosti u svim svojim oblicima, širenje svih mogućnosti postaje nepodnošljivo. Ništa više nije prepušteno slučajnosti nekog usuda ili nezadovoljenja želje.

Je li taj zaokret, taj katastrofički obrat učinaka i sam perverzni učinak? Otkriva li taj obrat teoriju katastrofe? Ili prije neki prijelaz na univerzalni čin, neku neumoljivu logiku world-pro-cessinga za koju je nemoguće reći čime će

uroditi: uznesenjem konačne stvarnosti ili kolapsom iste te stvarnosti, sklone propasti zbog samog svog ekscesa i savršenosti?

Poništenje Boga prepustilo nas je stvarnosti. Što će biti s poništenjem stvarnosti?

Je li tu riječ samo o negativnom usudu ili naprosto o odsutnosti usuda: nastupanjem neumoljive banalnosti, povezane sa sveukupnim proračunom stvarnosti?

Usud nije rekao svoju posljednju riječ.

On je čulan, u samom srcu tog integralnog ostvarenja, u srcu moći, u

tom unutarnjem grčenju čiju logiku slijedi ubrzavajući joj učinke, u tom zlokobnom obratu same strukture koja pozitivnu namjenu preobražava u ubojitu svršnost: tu se nalazi samo načelo Zla i tu se inteligencija zla treba poigravati.

Postoje dva suprotstavljena kretanja:

Integralna Stvarnost: nepovratno kretanje totalizacije svijeta.

Oblik Nadmetanja: povratnost unutar nepovratnog kretanja stvarnog.

čini se da je evolucija (ili involucija) prema integralnom svijetu nezaustavljiva. No, istodobno, čini se da je oblik nadmetanja nerazoriv.

Ništa nam ne omogućuje da nagađamo o ishodu tog dvostrukog suprotstavljenog kretanja. Prepušteni smo sukobu dvobojnog oblika i potpune, beskrajne integracije.

No, taj sukob je samo privid jer je uvijek izvrgnut tajnom rastvaranju, toj nesuglasnosti koja radi iznutra. To je svjetsko nasilje imanentno samome sustavu - svijetu, suprotstavljajući mu iznutra najčišći simbolički oblik izazova.

Ništa nam ne omogućuje da nazremo pomirenje i ništa nam, sa svom lucidnošću, ne dopušta da se kladimo na jednu od tih snaga. Ne zbog nepristranosti, jer smo potajno već

izabrali stranu, nego zbog svijesti o fatalnosti tog vječnog razilaženja, nerazrješivog antagonizma.

Velika Igra sastoji se od nagona za integralnošću i nagona za dvobojem.

Sama ideja dovršenja, Integralne Stvarnosti, je nepodnošljiva, ali dvobojni oblik, koji niječe svako konačno pomirenje, svako konačno postignuće, također je vrlo teško, možda čak i nemoguće shvatiti u svojoj radikalnosti.

Pa ipak se tu, u tom lucidnom obratu bez kraja, u poricanju svake objektivne stvarnosti temelji, ako postoji, inteligencija Zla.

Bilo koje osporavanje stvarnosti, njezine očiglednosti i načela nedopustivo je i osuđuje se kao poricanje.

Glavna optužba: a što ćete sa stvarnošću bijede, patnje i smrti?

No, nije riječ o pristajanju na materijalno nasilje, nasilje nesreće, nego o crti koju je zabranjeno prijeći, tabuu stvarnosti koji cilja također na najmanji pokušaj da se dotakne jasna podjela između Dobra i Zla pod kaznom da se bude smatran izdajicom ili obmanjivačem.

Potvrda ili osporavanje stvarnosti, načela stvarnosti, je dakle politički, ili

gotovo religiozni izbor u mjeri da je svaka povreda tog načela svetogrđe. Sama hipoteza o simulaciji bila je iz temelja shvaćena kao dijabolična (ona je naslijedila hereze u arheologiji mišljenja Zla).

Integristi stvarnosti naoružani su magičnim mišljenjem koje miješa poruku i glasnika: govorite li o simulakrumu, vi ste taj simulator, govorite li o virtualnosti rata, vi ste njezin sukrivac, u prijeziru stotina tisuća riječi.

Svaka analiza koja nije moralna žigosana je kao iluzionizam i neodgovornost.

No, ako je stvarnost stvar vjerovanja i

ako su svi njezini znakovi koji izazivaju vjeru izgubili vjerodostojnost, ako postoji temeljno nepovjerenje prema stvarnome, a njegovo načelo neprestano tetura, nismo mi, glasnici simulakruma, ti koji su stvari uronili u to nepovjerenje, nego sam sustav koji je dražio tu neizvjesnost koja danas dopire do svega, sve do osjećaja postojanja.

S dolaskom globalizacije profilira se uspostava integralne snage, Integralne Stvarnosti moći i dezintegracije, jednako tako integralno i automatsko klonuće te snage.

Dramatični oblik povratnosti.

Vrsta uzvrata, osvete i razorne ironije,

negativne reakcije samog svijeta protiv globalizacije.

Sve zanijekane snage, istjerane iz samog tog procesa koje tako postaju snage Zla, pobunile su se. Sama se moć brani od totalnosti, opravdava se, oduzima si prava, u konačnici potajno radeći protiv same sebe.

Govoriti o Zlu znači opisati rastuću hegemoniju snaga Dobra te, istodobno, njihovo unutarne klonuće, njihov suicidalni raspad, preobrat, njihove izrasline i odvajanje prema paralelnim svjetovima, nakon što je jednom prekoračena linija podjele Univerzalnog.

NA GRANICAMA STVARNOG

Odbacili smo pravi svijet - koji svijet još postoji?

Svijet privida? Nipošto. S pravim svijetom odbacili smo istodobno svijet privida.

FRIEDRICH NIETZSCHE

Ako nije potrebno vjerovati da istina ostaje istina kada joj pridignemo veo, njezina opstojnost tada nije naga. I ako ne treba vjerovati da stvarno ostaje stvarno kada iz njega odagnamo iluziju, tada ono ne posjeduje objektivnu stvarnost.

Sto postaje svijet izbavljen od istine i privida? Postaje univerzum stvarnoga, univerzum Integralne Stvarnosti. Ni istina, niti privid, već Integralna stvarnost.

Ako se svijet nekoć uputio prema transcendenciji ili je podlegao drugim paralelnim svjetovima, danas je zapao u stvarnost.

Ako je nekoć postojala transcendencija odozgo, danas ona dolazi odozdo. To je neka vrsta drugog čovjekovog pada o kojem govori Heidegger: pad u banalnost, ali ovaj put bez mogućeg otkupljenja.

Nakon što se jednom izgubio, pravi

svijet, kao i svijet privida, postaje, po Nietzscheu, univerzum pozitivne činjenice koji više nema potrebu biti istinit. On je činjeničan koliko i re-ady-made.

Duchampova »fontana« znak je naše moderne hiperrealno-sti, ishod jednog silovitog protuprijenosa svih poetičkih iluzija na čistu stvarnost, predmet prenesen u samog sebe, prekidajući sa svakom mogućom metaforom.

Svijet je postao jednom takvom stvarnošću koja je podnošljiva samo pod cijenu vječnog poricanja. »Ovo nije svijet«, tvrdnja je koja evocira Magrittovu »Ovo nije lula« kao nadreali-stičko poricanje same

očiglednosti - to dvostruko kretanje apsolutne, konačne očiglednosti svijeta i jednako tako radikalnog poricanja te očiglednosti koja vlada putanjom moderne umjetnosti.

Ali ne samo umjetnosti, ona vlada i svim našim dubinskim zamjedbama, čitavim našim mentalnim poimanjem svijeta.

Tu više nije riječ o filozofijskome moralu tipa: »Svijet nije ono što bi trebao biti« ili

»svijet više nije ono što je bio«.

Ne, svijet je onakav kakav jest.

Nakon što su jednom vješto izmakli

transcendenciji, stvari su samo ono što jesu, a kao takve su nepodnošljive. Izgubile su svaku iluziju i postale su neposredno i u potpunosti stvarne, bez sjene, bez komentara.

No, istodobno, ta nenadmašiva stvarnost više ne postoji. Ne može više održati svoju opstojnost jer se više ni sa čim ne razmjenjuje, nema više protivnika.

»Postoji li stvarnost? Živimo li u stvarnome svijetu?«, glasi leitmotiv čitave naše aktualne kulture. No, to naprosto prevodi činjenica da ovaj svijet mučen stvarnošću možemo podnijeti samo u obliku nekog radikalnog poricanja. A njegova logika glasi: budući da se ne može opravdati

unutar nekog drugog svijeta, svijet se mora opravdati u samome sebi pripisujući si snagu stvarnosti i čisteći se od svake iluzije. No, istodobno, zbog samog tog protuprijenosa, jača poricanje kao takvo.

Izgubivši svoje prirodne grabežljivce, stvarnost se povećava poput neke samorazmnažajuće vrste, gotovo kao alga ili čak ljudska vrsta općenito.

Ono stvarno širi se poput pustinje: »Welcome in the desert of the Real«.

Iluzija, san, strast, ludost, droga ali i himba, simulakrum - to su bili prirodni grabežljiva stvarnosti. Svi su oni izgubili svoju energiju, kao da su

zaraženi nekom neizlječivom i podmuklom bolešću. Treba im dakle pronaći umjetne ekvivalente zbog čega će stvarnost, kada jednom dosegne svoju kritičnu masu, implo-dirati u samu sebe - što uostalom upravo čini prepuštajući mjesto Virtualnome u svim svojim oblicima.

Upravo je Virtualno posljednji grabežljivac i otimač stvarnosti - koji je izlučila sama stvarnost kao neku vrstu čimbenika zaokreta i autodestrukcije.

Stvarnost je postala plijenom Virtualne Stvarnosti. Konačna posljedica procesa započetog u apstrakciji objektivne stvarnosti, a koja se dovršava u Integralnoj Stvarnosti.

U Virtualnom više nije riječ o paralelnom svijetu: zamjena svijeta je potpuna, to je njegovo identično dupliranje, savršena varka, a pitanjem upravlja jednostavno i čisto poništenje simboličke supstancije. Sama objektivna stvarnost postaje beskorisna funkcija, neka vrsta otpatka čija razmjena i kruženje postaju sve teži.

Prešli smo dakle iz objektivne stvarnosti u neku posljednju fazu, u vrstu ultrastvarnosti koja istodobno prekida sa stvarnošću i iluzijom.

Integralna Stvarnost postoji također i u integralnoj glazbi -onoj koju nalazimo u četveroglasnim prostorima ili onu koju

možemo »komponirati« na računalu. U onoj gdje su zvukovi bili razbistreni i očišćeni i koja kao da je, s onu stranu svakog šuma i nametnika, obnovljena u svojoj tehničkoj savršenosti. Tu zvučnosti nisu više igra nekog oblika, nego aktualizacija jednog programa. Glazba svedena na čistu dužinu valova čija je konačna recepcija, čulni učinak na slušatelja, i sama točno programirana kao u nekom zatvorenom krugu. Neka vrsta virtualne glazbe, bez klonulosti, bez imaginacije, koja se miješa s vlastitim modelom, a čiji je sam užitak virtualan. Postoji li još glazba? Ništa nije manje izvjesno budući da smo čak razmišljali da u nju ponovno uvedemo šum ne bismo li ju učinili »muzikal-

nijom«.

Takva je i slika sinteze, numerička i digitalna slika, napravljena od svakakvih komadića, bez stvarne referencije i u kojoj je, za razliku od analogne slike, nestao sam negativ, ne samo negativ filma, već također negativni trenutak koji je u srcu slike, ta odsutnost zbog koje slika treperi. Tu je tehničko podešenje savršeno, nema mjesta za mutnoću, treperenje ili slučaj. Je li to još slika?

Štoviše, to je samo načelo Integralnog čovjeka, kojeg revidira i preinačuje genetika, u smislu usavršenja. Očišćen od svakog slučaja, svake fiziološke ili karakterne patologije.

Jer ono na što cilja genetska manipulacija nije izvorna formula ljudskog, nego upravo najglasnija i najučinkovitija formula (serial morphing).

Njezin predokus nalazimo u filmu *Minority Report* (Stevena Spielberga), u kojemu se zločin sprečava i sankcionira prije nego se dogodi, s tim da nikada ne znamo hoće li se dogoditi. On je uništen u začetku, u samom njegovu umišljaju, po načelu sveopćeg opreza.

Film je međutim anakron jer još u igru uvodi represiju, dok će prevencija budućnosti biti genetska, intragenetska: »zločinački gen« bit će obrađen za

rođenja ili čak prije, posredstvom neke vrste zaštitne sterilizacije (koju bi trebalo uostalom što brže proširiti jer, s policijske točke gledišta koja pripada moći, svi smo mi mogući zločinci).

Ta manipulacija govori upravo o onome što će biti s bićem budućnosti. To će biti preinačeno, ispravljeno ljudsko biće. Isprva će to biti ono što je trebalo biti idealno, neće dakle nikada postati ono što jest. Neće više biti čak niti otuđeno jer će biti preinačno predegzistencijalno, za najbolje ili najgore.

čak neće više riskirati susret s vlastitom drugošću jer će ga odmah proždrijeti njegov uzorak.

Sve to počiva na univerzalnom procesu iskorjenjivanja Zla.

Dok je nekada bilo moralno ili metafizičko načelo, danas se Zlo progoni materijalno sve do gena (ali i do »osovine Zla«). Ono postaje objektivna stvarnost, dakle objektivno uklonjiva. Moć uklanjamo do korijena, a time, sve više i više, sve što je bio san, utopija, iluzija, fantazma - sve ono što se po istome globalnom procesu otkida od mogućeg da bi se preokrenulo u stvarno.

Ta apsolutna stvarnost ista je ona koja pripada novcu kada prelazi iz relativne apstrakcije razmjenske vrijednosti u čistu spekulativnu fazu virtualne

ekonomije. Već je po Marxu kretanje razmjenske vrijednosti stvarnije od puke uporabne vrijednosti, no u našoj situaciji gdje se protoci kapitala ne odnose na robne razmjene, novac postaje dijelom još neobičnije hiper-stvarnosti - on postaje apsolutnim novcem, širi se do Integralne Stvarnosti zbroja. Budući da više nije ekvivalent ničega, postaje predmetom opće strasti. Hijeroglif robe postao je integralni fetišizam novca.

Last but not least: u kirurškoj operaciji jezika dokinuta je njegova numerička i digitalna vrijednost, sve ono što je u njemu simboličko, tj. ono zbog čega je jezik daleko više od onoga što označuje... Sve što je u njemu odsutno,

prazno, ali i doslovnost je sada dokinuta, baš kao negativno u slici sinteze - sve ono što se suprotstavlja isključivoj dovršenosti. To je Integralna Stvarnost jezika: ne označavati više nego što označava.

Vrijeme samo, življeno vrijeme, nema više vremena da se dogodi. Oспорava se istodobno povijesno vrijeme događaja, psihološko vrijeme raspoloženja i strasti, subjektivno vrijeme prosudbe i volje u korist virtualnog vremena koje nazivamo, nesumnjivo podrugljivo, »stvarnim vremenom«.

Nije zapravo slučajno da prostor-vrijeme zovemo »stvarnim«. Real time, Echtzeit: to je

»autentično« vrijeme, neraz-lučeno, ono koje pripada trenutnoj prisutnosti te čak više nije prisutno u odnosu na prošlost ili budućnost, nego je istodobno njihova točka dodira i dokinuće svih drugih dimenzija. Integralna Stvarnost vremena zapleće se samo u svoju vlastitu operaciju: time-processing (poput ivorld-processing, ivar-processing i si.).

S tim pojmom »stvarnog vremena« sve su dimenzije stegnute oko jedne jedine fokalne točke, oko fraktalnog oblika vremena. Iščeznula je minimalna razlika, otklanja ju integralna funkcija: neposredna, potpuna prisutnost neke stvari u njoj samoj, što znači da je

stvarnost od sada povlastica onoga što je u sebi identično. Sve što je u samome sebi odsutno, što se u sebi razlikuje nije doista stvarno.

Naravno, sva ta povijest u potpunosti je fantazmatska.

Nitko i ništa nije apsolutno prisutno u samome sebi (ni u drugima, štoviše). Nitko i ništa nije dakle doista stvarno, a stvarno vrijeme ne postoji.

čak ni sunce ne opažamo u stvarnom vremenu, budući da je brzina svjetlosti relativna. A tako je i sa svime ostalim.

U tom smislu, stvarnost je nepojmljiva. Integralna stvarnost je utopija. Pa ipak

nam se upravo nameće nevjerojatnim umijećem.

Iza nematerijalnosti tehnologija Virtualnog, ekrana i numeričkog, skriva se jedan nalog, imperativ koji je već McLuhan vrlo dobro bio zabilježio u televizijskim i medijskim slikama: nalog za pojačanim sudjelovanjem, za interaktivnim ulaganjem koje se može preokrenuti u vrtoglavicu, »ekstatičnim« obuhvaćanjem koji možemo utvrditi posvuda u kibersvijetu.

Uranjanje, imanencija, neposrednost, to su obilježja Virtualnog.

Nema više pogleda, pozornice, imaginarnoga pa čak i iluzije, još

izvanjskosti i spektakla: to je djelatni fetiš koji je usisao čitavu izvanjskost, upio svu unutrašnjost, pa čak i samo vrijeme u djelovanju stvarnog vremena.

Približavamo se tako jednom potpuno ostvarenom svijetu koji je izrađen i identificiran kao takav, ali ne više onakvim kakav jest, što je nešto potpuno drugo.

Onakav kakav jest, svijet je naime poredak privida, to jest integralne iluzije, budući da ga više nije moguće prikazati.

Dvije su pretpostavke te fatalne strategije transnumerizacije svijeta u čistu informaciju, kloniranja stvarnog

posredstvom Virtualne Stvarnosti,
zamjene »prirodnog svijeta«

umjetnim i tehničkim univerzumom.

Prva se odnosi na radikalnu iluziju svijeta - tj. nemoguće razmjene svijeta s bilo kojom istinom ili konačnom namjenom.

Takav kakav jest, svijet je uzročno neobjašnjiv i neprikaziv (nebitno je koje zrcalo još ima udjela u svijetu).

Ono, dakle, što nema ni smisla ni razloga jest iluzija.

Svijet dakle ima sva obilježja radikalne iluzije.

No, za nas je ta iluzija nepodnošljiva, kakva god bila njezina metafizička ljepota. Otuda nužnost da stvaramo sve moguće oblike simulakruma smisla, transcendencije - sve stvari koje maskiraju tu iskonsku iluziju štiteći nas od nje.

Simulakrum nije dakle ono što istinu skriva, već ono što skriva njezinu odsutnost.

Pronalaženje stvarnosti postavlja se u tu perspektivu.

Razmjena svijeta od sada je moguća u sjeni stvarnosti, tog modela uzročne i razumske simulacije jer je svijet određen objektivnim zakonima.

Druga pretpostavka glasi: svijet nam je dan. No, po simboličkom zakonu, treba ga moći vratiti.

Nekada se moglo na ovaj ili onaj način zahvaliti Bogu ili bilo kojoj instanciji, odgovoriti na dar žrtvom.

Sada se više nemamo kome zahvaliti jer je iščeznula sva transcendencija. A neprihvatljivo je da ne možemo ništa dati u zamjenu za svijet.

Zbog toga se sada mora ukloniti prirodni svijet i zamijeniti ga se s umjetnim - sa svijetom izgrađenim od svakojakih dijelova zbog kojeg nikome ne bismo morali podnijeti račun.

Otuda taj gorostasni pothvat uklanjanja prirodnog svijeta u svim svojim oblicima. Sve što je prirodno bit će zanijekano, na duži ili kraći rok, u korist te prinudne zamjene.

Virtualno bi se javilo kao konačno rješenje u toj nemogućoj razmjeni svijeta.

No, stvar ipak još nije riješena. Nećemo naime izbjeći tome novome dugu koji će ovaj put pritegnuti nas same. Kako ćemo se riješiti tog tehničkog svijeta i te umjetne svemoći?

Morat ćemo i ovaj put, u nedostatku moći razmjene (s čim?), uništiti ili zanijekati svijet.

Otuda i beskrajan negativni protupriješen prema toj Integralnoj Stvarnosti koju smo stvorili dok istodobno napredujemo u podizanju tog umjetnog univerzuma.

Danas je posvuda prisutno dubinsko poricanje - za koje ne znamo kamo će nas odnijeti -

tog neodoljivog pothvata ili te silovite razgradnje.

Taj pothvat u svakom slučaju nikada nije dovršen.

Nikada nećemo prestati s ispunjavanjem praznine istine.

Otuda bijeg unaprijed uvijek prema drugim simulakrumima.

Otuda pronalaženje sve umjetnije stvarnosti koja više nema takmaca niti alternativne ideje, ni zrcala niti negativa.

S posve novom Virtualnom Stvarnošću ulazimo u konačnu fazu tog simulacijskog pothvata koji ovaj put završava s tehničkim artefaktom svijeta iz kojeg je nestao svaki trag iluzije.

Svijetom koji je toliko stvaran, hiperrealan, djelatan i programiran da više nema potrebe biti istinit. Ili točnije, on je istinit, apsolutno istinit u smislu da mu se ništa više ne suprotstavlja.

To je apsurdnost jedne konačne istine kojoj nedostaje lažnosti - lažnosti apsolutnoga dobra kojoj nedostaje zla, lažno-sti pozitivnoga kojemu nedostaje negativno.

Ako je pronalaženje stvarnosti zamjena za odsutnost istine, kada dakle očiglednost toga

»stvarnoga« svijeta posvuda postaje problematična, ne znači li to da smo najbliže toj odsutnosti, tj. svijetu kakav jest?

Sasvim je sigurno da smo sve dalje od rješenja, ali i sve bliže problemu.

Jer svijet nije stvaran. On je to postao,

ali to upravo prestaje biti. No, nije više ni virtualan, ali to upravo postaje.

Širi se nijekanje, nepriznavanje stvarnosti zbog svijeta koji je postao u potpunosti djelatan, objektivan i bez alternative.

Ako svijet treba uzeti kao cjelinu, kao cjelinu ga i odbijamo. Nema drugog rješenja. To odbacivavnje slično je biološkom neprihvatanju stranog tijela.

Protiv tog spuštanja u dovršeni svijet, u »Kraljevsko nebesko«, gdje je stvarni život žrtvovan hiperrealizaciji svih njegovih mogućnosti, u svojoj maksimalnoj izvedbi, ustajemo posredstvom neke vrste instinkta, vitalne

reakcije, gotovo kao da je vrsta danas žrtvovana njezinom genetskom savršenstvu.

Naša negativna abreakcija ishod je naše preosjetljivosti na idealne uvjete života koji su nam dani.

Ta savršena stvarnost u kojoj žrtvujemo svaku iluziju, kao što pred vratima pakla napuštamo svaku nadu, očigledno je fantomska stvarnost.

Od nje trpimo upravo kao od nekog fantomskog uda.

Dakle, kao što kaže Ahab u Mobyju Dicku: »Ako osjećam bol u svojoj ruci, a nje nema, što vama jamči da nećete

trpjeti paklene muke kada umrete?«

Ta žrtva nipošto nije metaforička, ona je prije povezana s kirurškom operacijom koja više iz same sebe izvlači neki oblik zadovoljstva: »čovječanstvo koje je nekoć s Homerom bilo predmetom kontemplacije olimpskih bogova sada živi zbog sebe samog.

Njegovo otuđenje sobom samim postiglo je taj stupanj na kojem ono proživljava vlastito uništenje kao estetsku senzaciju prvog reda.« (Walter Benjamin) Jedna od mogućnosti zapravo je samouništenje - iznimno po tome što predstavlja izazov svemu ostalome.

Dvostruka iluzija: ona objektivne

stvarnosti svijeta i subjektivne stvarnosti subjekta koje se prelamaju u istom zrcalu te se miješaju u istome osnovnom pokretu naše metafizike.

Svijet onakav kakav jest nipošto nije objektivn, već prije ima oblik kakva neobičnog zavodnika.

No, budući da je zavođenje svijeta i pojava opasno, s njegovim djelatnim simulakrumom radije razmjenjujemo njegovu umjetnu istinu i automatsko pismo. Ta zaštita međutim i sama je pogibeljna jer sve ono posredstvom čega se branimo od te vitalne iluzije, sva ta strategija obrane funkcionira kao pravi karakterni štit te i sami postajemo nepodnošljivi.

U konačnici, temeljna je stranost svijeta i ona se opire samome položaju subjekta.

Ne radi se o opiranju otuđenju, nego samom položaju subjekta.

U svim tim oblicima nepriznavanja, opovrgavanja, nijekanja, nije više riječ o nekoj dijalektici negativnog niti o radu negativnog. Nije više riječ o kritičkom mišljenju stvarnosti, nego o subverziji stvarnosti u njezinu načelu, u samoj njezinoj očigled-nosti.

Sto više raste pozitivnost, nijekanje, ponekad tiho, postaje silovitije. Svi smo danas disidenti stvarnosti, većinu

vremena skriveni odmetnici.

Ako se mišljenje ne razmjenjuje sa stvarnošću, njezino neposredno nijekanje postaje jedino mišljenje stvarnosti. No, to nijekanje ne otvara se nadi, kako je to htio Adorno:

»Nada, onakva kakva se javlja iz stvarnosti boreći se protiv nje kako bi ju zanijekala, jedino je očitovanje lucidnosti«. To - na sreću ili na nesreću - nije točno.

Da nam je bila povjerena, nada bi pripadala inteligenciji Dobra. No prepušteni smo inteligenciji Zla, to jest ne inteligenciji kritičke stvarnosti, nego jednoj stvarnosti koja je kroz snagu

pozitivnosti postala nestvarna, a snagom simulacije spekulativna.

Jer ona je tu da protjera prazninu, svaki pothvat simulacije i informacije, ta razdraženost stvarnog i znanja o njemu, samo izaziva sve veću neizvjesnost. Njezin višak i pomama samo pomućuju duhove.

A ta neizvjesnost je bespomoćna jer je sačinjena od svih mogućih rješenja.

Jesmo li definitivno zatočeni u tom prijenosu stvarnoga u potpunu pozitivnost i posve masovnog protu-prijenosa koji vrluda u svom jednostavnom i čistom nijekanju?

Dok nas sve vuče prema toj totalizaciji stvarnoga, svijet treba, nasuprot, otrgnuti od njegova načela stvarnosti. Jer upravo nam ta zbrka maskira svijet ovakav kakav jest u osnovi, tj. kao jedinstven.

Italo Svevo: »Potraga za uzrocima golemi je nespornost, tvdokorno praznovjerje koje priječi da se stvari, događaji stvaraju onakvi kakvi jesu.«

Stvarno pripada redu općenitosti, a svijet redu pojedinačnosti. To jest redu apsolutne razlike, radikalne razlike, nečemu vrlo drugačijemu od razlike - što je dalje moguće toj zbrci svijeta s njegovim dvojnikom.

Nešto nam se napokon opire, a nije

istina ili stvarnost. Nešto se opire svim našim naporima da svijet zatvorimo u lanac uzroka i učinaka.

Postoji neko drugdje od stvarnosti (većina kultura čak nemaju taj pojam). Nešto što prethodi takozvanom »stvarnom«
svijetu, nešto nesvodljivo, povezano s iskonskom iluzijom i nemogućnošću da svijetu onakvom kakav jest damo konačan smisao kakav god on bio.

Volja, znanje i osjećaji čine nerazmrsivo klupko.

No, možda postoji sredstvo prolaska kroz svijet koje nije praćenje niti stvarnoga?

R. MUSIL

O SVIJETU U SVOJOJ TEMELJNOJ ILUZIJI

Pronalazak Stvarnosti, nepoznate drugim kulturama, djelo je modernog zapadnog Razuma, lukavstva Univerzalnoga. Razuma objektivnog svijeta koji se riješio svih paralelnih svjetova.

Konkretizirati, provjeriti, objektivizirati, dokazati: »objektivnost« je to preuzimanje stvarnog koje svijet prisiljava da nam pokaže lice protjerujući iz njega svaku tajnu krivnju i svaku iluziju.

Stvarno uvijek zamišljamo kao lice.

Uvijek smatramo da se nalazimo pred licem Stvarnoga. No, tog licem u lice nema. Objektivnost ne postoji. Ni subjektivnost: dvostruka iluzija.

Svijest je integralni dio svijeta, a svijet integralni dio svijesti, ja ga mislim i on me misli.

Dovoljno je shvatiti da, premda postoje predmeti izvan nas, ne možemo apsolutno ništa znati o njihovoj objektivnoj stvarnosti. Stvari su nam naime dane samo posredstvom tumača naše reprezentacije. Vjerovati da su te reprezentacije i čula određeni izvanjskim predmetima, još je jedna reprezentacija.

»Pitanje o tome možemo li znati postoje li uistinu stvari izvan nas onakve kakvima ih vidimo, posve je besmisleno... To je pitanje gotovo toliko apsurdno kao da se pitamo je li plavo doista plavo, objektivno plavo.« (Georg Christophe Lichtenberg.) O tome definitivno ne možemo suditi. Možemo si samo predstaviti neku objektivnu stvarnost, a da nikada ne naslutimo njezin objektivitet. Ako takvi predmeti izvan nas postoje, o njima ne možemo ništa znati i o njima se nema što reći...

Zadaća filozofije je da raskrinka tu iluziju objektivne stvarnosti - zamku koju nam je na neki način postavila priroda.

»I ništa također tako jasno ne otkriva čovjekov uzvišen duh koliko to da je znao raskrinkati prirodu upravo u onome trenutku kada se s njim htjela poigrati.«
(G. C.

Lichtenberg.)

No, tu se filozofija zaustavlja, u konačnom utvrđivanju iluzije svijeta, tj. u tom trenutku, na tom predmetu, na tomu nečemu, tome ničemu o kojemu se više nema što za reći.

Dakle, filozofska ideja je jednostavna i radikalna: to je ideja temeljne iluzije, ideja nestvarnosti »objektivnog« svijeta.

Ta predodžba, to praznovjerje

objektivne stvarnosti koje nam namješta zrcalo vulgarne imaginacije, i samo je dijelom globalne iluzije svijeta u kojemu imamo udjela i čije smo mi istodobno zrcalo.

Postoji samo iluzija stvarnog predmeta i iluzija stvarnog subjekta reprezentacije, a te dvije iluzije, subjektivna i objektivna iluzija, međusobno su povezane.

Tu se skriva tajna.

Jer svijet postoji samo da bismo ga upoznali.

U spoznaji ne postoji nikakvo predodređenje. I ona sama međutim ima

udjela u svijetu, točnije, u svijetu sa svojom temeljnom iluzijom koja nema nikakav nužan odnos sa spoznajom.

U tome je čudo: da si neki djelić svijeta, ljudska svijest, daje povlasticu da bude zrcalo svijeta. No, to joj nikada neće dati objektivnu istinu jer i zrcalo ima udjela u predmetu kojeg zrcali.

Današnje mikroznanoosti prihvatile su tu konačnu iluziju koja se ne odnosi na neku objektivnu neistinu (koja bi za nju još imala draži stvarnosti), nego splet dviju iluzija, objektivne i subjektivne, njihove nerazmrsive složenosti, koje zabranjuju upravo svaku metafizičku refleksiju svijeta posredstvom mišljenja.

To je zamka koju nam postavlja priroda.

Dvojba o povezanosti, nemogućoj istovrijednosti predmeta i njegove »objektivne«

predodžbe iskrsava iz te kružnosti, povratnosti nekog procesa koji se zato ne može više zvati reprezentacijom.

Dvojba je nerazrješiva jer povratnost uvijek prethodi. To je osnovno pravilo.

»Nemoguće je da neko biće bude izvrgnuto učinku nekog drugog, a da taj učinak ne bude uzajaman... Svaki učinak mijenja predmet kojega je on uzrok. Nema odvojenosti subjekta i objekta - niti izvornog identiteta - postoji samo

nerazmrsiva re-cipročnost«

(G. C. Lichtenberg)

Povratnost Mene i svijeta:

»Sve se događa u univerzumu Jastva. To Ja, u čijoj se unutrašnjosti sve odigrava, sličiči po tomu fizičkom kozmosu kojemu pripada i samo Ja, posredstvom kojeg se taj kozmos mentalno javlja u našoj reprezentaciji. Tu se krug zatvara.« (G. C. Li-chtenberg.) Zatvoreno je krug beskonačnog uokvirivanja u kojem subjekt nigdje ne može tražiti određeni položaj, a u kojem se predmet više ne može lokalizirati kao takav.

Riječ nije toliko o obliku otuđenja

koliko o vječnom posta-janju-predmeta subjektom, neprestanom postajanju-subjekta predmetom. Još jednom, svijet ne postoji da bismo ga upoznali, još bolje: sama spoznaja sudjeluje u iluziji svijeta, i to nije zamjerka, čak suprotno: u tome, u toj nerazrješivoj srodnosti leži tajna mišljenja.

To je samo načelo svijeta koji misli nas.

Pitanje o tome možemo li znati postoji li kakva objektivna stvarnost čak se više ne postavlja: inteligencija svijeta pripada istome svijetu koji nas misli.

Nas misli stvoreni predmet, a koji put on misli bolje od nas, i brže nego mi, misli nas prije nego što smo mi mislili njega.

Ta paradoksalna bit čovjeka koji, kao integralni dio prirode, ipak traži ono što bi mogao postati s onu stranu te pripadnosti, priziva ono što kaže Nietzsche u svojoj metafori zrcala:

»Želimo li razmotriti zrcalo po sebi, u konačnici ćemo samo naći predmete koji se nalaze na njemu. Želimo li dohvatiti te same predmete, u konačnici ćemo samo pasti u zrcalo.

To je sva povijest spoznaje.«

Taj spekulativni bezdan još se produbljuje prijeđemo li sa zrcala u totalni ekran Virtualne Stvarnosti.

Ovaj put zamku objektivne stvarnosti ne

postavlja nam priroda, nego numerički univerzum postavlja zamku hiperobjektivnosti, integralnog računa u kojem se dokida sama igra zrcala i njegovih predmeta - konačna preobrazba filozofskog idealizma.

Istodobno, hiperobjektivnost toj igri na kraj staje bez priziva jer u njoj samo načelo reprezentacije nestaje iza sinteze i zbroja operacija. Tako mu preostaje samo da zauzme to ne-mjesto, tu prazninu reprezentacije par excellence koju predstavlja ekran.

Sve se to pokorava nekoj vrsti vrtoglavice, kao da ta buja-juća apstrakcija, taj uspon moći integralne hiperrealnosti i sama odgovara nekoj

hipersenzibilnosti u određenim konačnim uvjetima.

Ali kojim konačnim uvjetima?

Stvarnost bi dakle bila samo jedno privremeno rješenje.

Ona je uostalom samo naslijedila neka druga rješenja: kao što je religijska iluzija u svim svojim oblicima. Ta istina, ta racionalnost koju smo razmijenili s religijskim vrijednostima, misleći da ih nikada nećemo nadići - ta objektivna stvarnost oduvijek je samo razočarani nasljednik istih tih religijskih vrijednosti. čini se k tome da ona nikada nije postala usitinu nadmoćnom i da se to transcendentno rješenje nije istrošilo,

da Bog nije mrtav, čak i ako imamo posla samo s njegovim metastazama.

Možda je ona bila samo skrivena a sada se počinje otkrivati upravo posredstvom te intenzifikacije stvarnosti, pod teretom sve stvarnijeg, sve profanijeg svijeta, bez mogućeg izbavljenja.

I stvarnost je paralelni svijet i zamjenska iluzija, pa zapravo u tom »stvarnom« svijetu živimo kao u nekom paralelnom svijetu. Naprosto smo ga uspješni ispregovarati kroz ekonomiju raja i pakla (ali ne pakla duga i krivnje, za koje od sada moramo odgovarati sebi samima).

Jesmo li tu pobijedili ili izgubili? Tu

nema odgovora.

Jednu iluziju razmijenili smo za drugu, a pokazuje se da je ta materijalna i objektivna iluzija, iluzija stvarnosti, jednako krhka kao ona o Bogu te da nas, nakon što je jednom prošla euforija znanosti i prosvjetiteljstva, više ne štiti od temeljne iluzije svijeta i njegove odsutnosti istine.

Ta profana i desakralizirana stvarnost polako je postala zapravo beskorisna funkcija čiju fikciju očajnički pokušavamo spasiti (kao nekada Božju opstojnost), ali za koju u biti još ne znamo kako da je se oslobodimo.

I tu nailazimo na konačnu fazu pothvata.

Pred nemoći stvarnosti da ispuni prazninu koja nas razdvaja od svijeta i nerazrješive enigme koju nam ona nameće, trebalo je prijeći na konačni stupanj Virtualnoga, Virtualne Stvarnosti, najvišeg stupnja simulacije, simulacije konačnog rješenja posredstvom rasplinjavanja supstancije u polje nematerijalnog i u strategiju računa.

Nekoć prisutan, ali i odsutan u svim stvarima, Bog sada kruži arterijskom mrežom računala.

Gotova je igra transcendencije, gotova je s paradoksalnom igrom prisutnosti i odsutnosti. Preostaje integralni oblik stvarnosti čiji smo svi mi izvršitelji.

Ono što je još bilo samo relativni idealizam ustupa mjesto apsolutnom idealizmu, onome novih informacijskih tehnologija u kojima je krhka ravnoteža subjekta i objekta uništena u korist totalne apstrakcije.

To je kraj same iluzije predmeta, a time i filozofije, koja se ipak time definirala onkraj čega više nema što za reći.

Pitanje se od sada više ne postavlja jer nema same teme koja bi se nametnula. U tom integralnom funkcioniranju briše se samo mjesto subjekta.

Nalazimo se zapravo posred Patafizike - Patafizike koja je, s jedne strane, znanost

imaginarnih rješenja, a s druge, jedini poznati pokušaj prelaska na Integralnu Metafiziku

- metafiziku konačnog iluzionizma vidljivog svijeta.

Eto, upravo je to ono s čime se suočavamo u XXX fazi stvarnosti u koju pristigosmo...

Objektivna stvarnost odgovarala je metafizičkom obzoru.

Integralna Stvarnost odgovara patafizičkoj sferi.

Nema čudesnijeg utjelovljenja Integralne Stvarnosti od Ubu. Ubu je sam simbol

te punokrvne stvarnosti te istodobno jedini odgovor na Integralnu Stvarnost, jedino istinsko imaginarno rješenje u svojoj divljoj ironiji, u punini svoje groteske: gi-douille* na spirali Ubujeva oca profil je našeg svijeta i njegova pupčanog pokopa.

Nismo još završili s Patafizikom, tom znanošću koja »simbolički slaže u crte svojstva predmeta opisanih u njihovim vir-tualnostima« (Alfred Jarry).

No, nisu gotove igre, jer ako ono stvarno buja u funkciji rascjepa simboličkog pakta između bića i stvari, taj rascjep zauz-Kod Jarryja to je prije svega fizički simbol Ubujeva lika (nap. prev.). vrat izaziva uporni otpor, odbijanje

objektivnog, razdvojenog svijeta. Nitko doista ne želi to objektivno licem u lice, makar ono sadržavalo povlaštenu ulogu subjekta.

Ono što nas veže uz stvarno jest ugovor sa stvarnošću, tj. jedna formalna svijest o pravima i dužnostima koji se vežu uz njega. No, ono o čemu zapravo sanjamo jest sudioništvo i rivalski odnos s bićima i stvarima, pakt, a ne ugovor. Odatle pokušaj da raskinemo taj ugovor - upravo kao i onaj društveni, koji iz njega proizlazi.

Moralnom ugovoru koji nas veže sa stvarnošću treba suprotstaviti pakt inteligencije i lucidnosti.

Što znači da na granicama tog njihanja još možemo postaviti pitanje: Je li kraj povijesti još povijesna činjenica?

Je li iščeznuće stvarnosti još stvarna činjenica?

Ne, to je svršeni čin, a pred svršenim činom više nije riječ o pitanju objektivnosti, nego o pitanju izazova: stvarnosti treba prkositi kao bilo kojem drugom dovršenom činu.

NAJLAKŠA RJEŠENJA

Pretpostavka objektivne stvarnosti vrši takvu moć na naše duhove samo zato jer je ona daleko najlakše rješenje.

Lichtenberg: »Ljudska sloboda je dokaz da je neka kriva pretpostavka ponekad poželjnija od točne pretpostavke. čovjek je, bez ikakave sumnje, ne-slobodan. No, potrebna je vrlo duboka filozofska studija kako se ne bismo dali pomutiti jednom takvom intuicijom. Jedva da jedan čovjek na njih tisuću raspolaže potrebnim vremenom i strpljivošću, a jedva da jedan od tih stotinjak ima duha. Zato je sloboda najugodnija koncepcija, i koja će, budući da su joj pojave u tolikoj mjeri sklone, u budućnosti ostati najučestalijom«.

Točna je pretpostavka da je čovjek rođen ne-slobodan, da je svijet stvoren kao neistinit, neobjektivan, neracionalan.

No, ta je radikalna pretpostavka nedokazana, neprovjerljiva i na neki način nepodnošljiva. Otuda uspjeh obrnute pretpostavke, najlakše pretpostavke.

Subjektivna iluzija: iluzija slobode.

Objektivna iluzija: iluzija stvarnosti.

Baš kao što je vjera u slobodu samo iluzija bivanja uzročnikom vlastitih čina, tako je vjera u objektivnu stvarnost iluzija pronalaska izvornog uzroka fenomena, a time i iluzija upisivanja svijeta u poredak istine i razuma.

U očaju suočavanja s drugošću, sa zavodjenjem, rivalskim odnosom,

sudbinom, pronalazimo najlakše rješenje: slobodu. Riječ je najprije o idealnom pojmu subjekta zahvaćenog vlastitom slobodom, potom o stvarnom, bezuvjetnom oslobođenju -najvišem stupnju slobode.

Prelazeći s prava na slobodu, prelazimo na kategorički imperativ oslobođenja.

Tome stupnju odgovara ista silovita abreakcija: slobode se oslobađamo na sve moguće načine sve dok ne pronađemo nova ropstva.

U očaju suočavanja s neizvjesnošću i radikalnom iluzijom, nalazimo najjednostavnije rješenje: stvarnost.

Najprije objektivnu stvarnost, a potom Integralnu Stvarnost - najviši stupanj stvarnosti.

Tome konačnome stupnju odgovara vrlo radikalno nepriznavanje same te stvarnosti.

Silovita abreakcija u Integralnoj Stvarnosti - negativni protuprijenos.

U beznađu svrhovitosti, spasa ili ideala, pronalazimo najlakše rješenje: sreću.

I tu također počinjemo s utopijom, idealom sreće, i završavamo u ostvarenoj sreći -

najvišem stupnju sreće. Potom ista

abreakcija integralne sreće kao i u integralnoj stvarnosti ili slobodi - sve je to nepodnošljivo.

Kada se sve zbroji, pobjeđuje preokrenuti oblik nesreće, žrtvena ideologija.

U nesposobnosti da se preuzme odgovornost za mišljenje (za mišljenje svijeta koji nas misli, inteligenciju Zla), pronalazimo najjednostavnije rješenje, tehničko rješenje: Umjetnu Inteligenciju.

Najviši stupanj inteligencije: integralna spoznaja.

Ovaj put odbijanje će možda doći od otpora samih stvari njihovoj

informatičkoj transparentnosti ili od prekida sustava u obliku velike nesreće.

Protiv svih najvećih pretpostavki ustaju najjednostavnija rješenja.

A sva najjednostavnija rješenja vode u katastrofu.

Protiv pretpostavke neizvjesnosti: iluzija istine i stvarnosti.

Protiv pretpostavke sudbine: iluzija slobode.

Protiv pretpostavke Zla: iluzija nesreće.

Protiv pretpostavke mišljenja: iluzija Umjetne Inteligencije.

Protiv pretpostavke događaja: iluzija informacije.

Protiv pretpostavke postajanja: iluzija promjene.

Svakoj situaciji lakoće dovedene do njezine krajnosti - Integralna Stvarnost, integralna sloboda, integralna sreća, integralna informacija (najviši stupanj inteligencije, najviši stupanj stvarnosti, najviši stupanj slobode, najviši stupanj sreće) - odgovara silovita abreakcija: nepriznavanje stvarnosti, nepriznavanje slobode, nepriznavanje sreće, virus i disfunkcije, sablasnost stvarnog vremena, mentalni otpor, svi oblici tajnog odbacivanja kada je riječ o toj idealnoj normalizaciji egzistencije.

Sto dokazuje da još posvuda postoji, u svima nama, opirući se univerzalnoj beatifikaciji, inteligencija Zla.

DO YOU WANT TO BE FREE?

Sloboda? San!

Sav svijet je traži ili barem ostavlja dojam da mu je gorljivo stalo do nje.

Ako je sloboda iluzija, onda je postala vitalnom iluzijom.

Taj pokret u moralu, u običajima i mentalitetima, koji kao da je došao iz dubine povijesti, besprizivno je kretanje emancipacije.

A ako se njegovi određeni vidovi mogu činiti ekscesivnima ili proturječnima, svejedno smo izloženi vrtoglavici te emancipacije.

Štoviše: čitav naš sustav od tog oslobođenja stvara dužnost, moralnu obvezu - tako da je teško razlučiti tu prinudu za oslobođenjem od »prirodne sklonosti« jednog »prirodnog«

zahtjeva za slobodom.

Očigledno je, međutim, da se svi žele osloboditi svih oblika ropstva, svi žele raskrstiti sa svim oblicima prinuda bilo one fizičke ili zakonske. To je jedna toliko vitalna reakcija da joj na kraju nije potrebna ideja slobode. Stvar

postaje problematična s perspektivom subjekta da u nerazlučivome univerzumu ne mora odgovarati više nikome osim samome sebi. Jer to simbolično odrješavanje od obaveza prati opću deregulaciju. I u tom svijetu slobodnih elektrona, slobodnih da postanu bilo što u jednom općem sustavu razmjene u kojem vidimo da istodobno sve više jača jedan suprotni nagon, otpor toj potpunoj raspoloživosti koja je temeljna isto kao što je to želja za slobodom. Strast za bilo kakvim pravilom, izjednačena sa strašću prema deregulaciji.

U antropološkim dubinama vrste, zahtjev za pravilom temeljan je kao i zahtjev da

se od njega oslobodimo.

Nitko ne može reći koji je od njih nesvodljiviji.

Ono što možemo potvrditi, nakon dugog uspona procesa oslobađanja, jest preporod svih tih kretanja, sve ustrajnijih, upornijih u oslobađanju bez granica i potpunom izbavljenju.

Zelja za pravilom tu nema nikakve veze s podvrgavanjem zakonu. Prije bi vrijedilo suprotno jer je zakon apstraktan i univerzalan, dok je pravilo obaveza na dvoboj. A ona ne iznosi na vidjelo ni pravo, ni dužnost niti moralni i psihološki zakon.

Shvaćeno posvuda kao apsolutni napredak ljudske vrste obilježen također ljudskim pravima, oslobođenje polazi od ideje prirodne predodređenosti na slobodu: biti

»oslobođen« znači odriješiti biće od istočnog grijeha, omogućiti mu sretnu namjenu i prirodni poziv. To je naš spas u nama, pravi sakrament krštenja modernog i demokratskog čovjeka.

No, to je utopija.

Ta slaba volja da se razriješi dvoznačnost Dobra i Zla te da se skoči onkraj njezine sjene u apsolutnu pozitivnost jest utopija.

Dvoznačnost je konačna, i one stvari koje su oslobođene u potpunosti joj pripadaju.

Ne možemo osloboditi Dobro, a da ne oslobodimo Zlo. Zlo ponekad čak, u istom pokretu, oslobodimo brže od Dobra.

U svakom slučaju, riječ je o deregulaciji i jednog i drugog.

Oslobođenje otvara prostor neograničenom razvoju i ubrzanju.

Nakon što se jednom ukine taj kritički prag (taj prijenos faze, kao u fizičkom svijetu), stvari se izlažu - vrijeme, novac, seks, proizvodnja - vrtoglavom

nadmetanju u kojem danas živimo, nadmetanju izbijanja svakojakih autonomija koje se ne mogu kontrolirati, svakojakih razlika u jednom kretanju koje je istodobno neizvjesno, neodlučno i eksponencijalno.

Sloboda je, u tom trenutku, već daleko iza, nadmašena i prekoračena u oslobođenju.

Tu se ocrtava jedna sloboda kruženja svih autonomiziranih ljudskih čestica u znaku potpune informacije i integracije. Svatko se u potpunosti ostvaruje u tehničkom proširenju svih svojih mogućnosti: svi dioničari i partneri u općoj interakciji. Samo će Bog Tržišta prepoznati svoje, a »Nevidljiva ruka«

od sada je nematerijalna moć programa i mreža u ime Opće Slobodne-Raz-mjene - najvišeg stupnja deregulacije.

Riječ je o logičnoj i fatalnoj posljedici dinamike za koju se čini da je na djelu još od početka povijesnih društava, dinamike univerzalne i progresivne deregulacije svih ljudskih odnosa.

Od feudalizma do kapitala i s onu stranu njega, svjedoci smo prije svega beskrajnog napretka u slobodi razmjena, slobodnog kruženja dobara, protoka, osoba, kapitala.

To kretanje je nepovratno, ne u smislu ljudskog napretka, nego u smislu tržišta, progresivnog napredovanja neizbježne

mondijalizacije.

To je posljednja faza koju prelazi liberalizam u svom trajnom kretanju prema općoj razmjeni, u svom procesu za kojeg je kapital sa svojim sukobima, proturječnostima, svojom silovitom prošlošću, svojom »poviješću« naprosto, zapravo samo pretpovijest.

Vidimo međutim da se sa svih strana ocrtavaju otpori toj drugoj »revoluciji« - otpori koji su još životniji od onih koje je izazvao dolazak prosvjetiteljstva. Svi ti pokreti re-involucije (obrnuto od revolucije) - vjerski, sektaški, korporativni, novih integrizama, novih feudalizama - koji, posvuda, kao da se samo pokušavaju riješiti te bezuvjetne

slobode da bi pronašli nove oblike preuzimanja brige, zaštite, vazalstva, suprotstavljanja arhaične vjernosti nepodnošljivom kidanju veza.

Kako bi deregulaciji suprotstavili nova pravila igre.

Jedino utočište od svijeta, od potpunog izvrgavanja zakonima tržišta može čak iznova postati uvjet povišice, »socijala« sa svojom institucionalnom zaštitom.

Ili obrana dobrog starog stanja »otuđenosti«, no koje sama njegova otuđenost štiti od prejake izloženosti isključivo zakonima protoka i mreža. To »hotimično« otuđenje može otići sve do najarhaičnije regresije, do bilo koje

zaštitničke transcendencije koja štiti od postavljanja u mrežu, od rasplinjavanja i raspršivanja u prazninu.

Samo, sada mora biti jasno da se nikada nećemo moći riješiti tog paradoksa slobode. Jer to nepovratno kretanje emancipacije možemo vidjeti ili kao napredak vrste (on u svakom slučaju jamči superiornost ljudske vrste nad svim drugima) ili, obrnuto, kao antropološku katastrofu, razvrgavanje, vrtoglavu deregulaciju čija nam svrha izmiče, no koja kao da se razvija do nepredvidljive krajnosti, koja također može biti najviši stupanj univerzalne inteligencije kao i potpune entropije.

Slobodu odbacujemo na sve moguće

načine.

Neprekidni prijenos, prijenos svoje vlastite želje, vlastita života, vlastite volje na neku drugu, bilo koju instanciju.

Ako se ljudi iznova prepuštaju skrbi političke klase, to je više zato da se riješe moći, nego zbog volje za reprezentacijom. To možemo protumačiti kao znak pasivnosti i neodgovornosti, ali zašto ne postaviti još precizniju pretpostavku u spoznaji da bi to odustajanje moglo potjecati iz lucidne intuicije bez spoznaje, iz odsutnosti želje i vlastite volje, ukratko, iz potajne svijesti o iluziji slobode?

»Dobrovoljno ropstvo«?

Taj je pojam dvostruko iluzoran jer u sebi sažimlje dvostruku mistifikaciju dvaju pojmova slobode i volje. A ideja volje, shvaćena kao autonomno određenje individualnog bića nije ništa manje pogrešna kada se okrene protiv slobode.

Iluzija nije nužno ondje gdje mislimo da jest, i ako samo nekoliko njih (G. C.

Lichtenberg) mogu spoznati da su »ne-slo-

bodni« i prihvatiti taj usud, masa drugih u osnovi će stvarati manje iluzija o svojoj slobodnoj volji od onih koji su smislili taj pojam.

To ne priječi da »dobrovoljno ropstvo« ima svoja pravila i strategije.

Upravo posredstvom odsutnosti vlastite volje uništavamo volju za vladanjem nad drugima: to su lukavstva zavodjenja.

Upravo posredstvom prijenosa odgovornosti za moć na drugoga djelatan je neki oblik jednake i neofanzivne snage: to su lukavstva ukletog udijela.

To znači da trenutni oblik ropstva nije više hotimičan ili ne-hotimičan, u odsutnosti slobode, nego, nasuprot, u ekscesu slobode u kojem oslobođen čovjek ne zna pod svaku cijenu ni od čega ni zašto je slobodan, niti kojem identitetu biti vjeran -zbog čega,

raspolagajući sa svime oko sebe, više ne zna kako raspolagati samim sobom.

Uranjanje u ekrane, mreže i tehnike Virtualnog, sa svim njihovim mogućnostima, u tom smislu je velikim korakom zakoračilo u slobodu te istodobno završilo s pitanjem slobode.

To je danas najjednostavnije rješenje u odnosu na ukinuće, u digitalnoj manipulaciji, brige za sebe i odgovornosti, tog udjela slobode i subjektivnosti kojeg zahtijevamo naveliko zapo-mažući i pokušavamo ga se riješiti na bilo koji način - tako da je to bitni zadatak moći, a ne preraspodjele snage odgovornosti, nalažući svakome da se »slobodno i potpuno« prepusti.

Sama moć nikada si nije prestajala davati izgled odgovornosti rješavajući je se istodobno svim sredstvima (vrijedi uostalom da je bolje biti kriv nego odgovoran, jer krivnja se uvijek može pripisati nekoj mračnoj sili, dok je odgovornost uvijek vaša).

Postoje, srećom, drugi, poetičniji načini da se riješimo slobode - na primjer, u igri u kojoj ulog nije više sloboda podvrgnuta zakonu, nego suverenost izvrgnuta pravilu.

Tanko-ćutnija i paradoksalnija sloboda koja se sastoji u strogom pridržavanju - urečeni oblik hotimičnog ropstva koje je poput čudesne sprege sluge i gospodara

- da nitko u igri nije slobodan, a svatko je istodobno sluga i gospodar.

DO YOU WANT TO BE ANYONE ELSE?

Individualnost je nedavna pojava. Tek su tijekom posljednja dva stoljeća narodi civiliziranih zemalja tražili demokratsku povlasticu da budu pojedinci. Prije toga su bili ono što su bili, robovi, seljaci, obrtnici, ljudi ili žene, očevi ili djeca - ali ne

»individuumi« niti »subjekti s punim pravima«.

Počevši tek s našom modernom civilizacijom dogodilo se ulaganje snage

u tu individualnu egzistenciju.

Borimo se, naravno, da očuvamo to »nezastarivo« pravo i sve nas pritišće da ga osvojimo i obranimo pod svaku cijenu. Tu slobodu, autonomiju, zahtijevamo kao temeljno ljudsko pravo te se, istodobno, strogo poštavamo u toj odgovornosti što završi prijezirom prema nama kao takvima.

Isto to odjekuje u Jobovim jadikovkama Bogu. Bog od njega traži previše: »Zar je čovjek nešto više da od njega radiš tako veliku stvar? Da ga svaki čas iskušavaš? Ne budeš li se udaljio

od mene i ne ostaviš li me samog, barem na tren, neće li to biti samo zato da

završiš sa mnom?«

Otuda dvostruki proturječni zahtjev: pronaći identitet na bilo koji način tražeći ga gorljivo kod drugih ili pretražujući mreže. A onda ga bilo kako odbiti, kao neki teret ili prerušava-nje.

Sve se događa kao da su sloboda i individualnost iz nekog »prirodnog« stanja raspolaganja nama samima postala umjetna stanja; neka vrsta moralnog imperativa učinila nas je svojom neumoljivom zapovijedi taocima vlastita identiteta i vlastite volje.

Takav je posebno slučaj sa stockholmskim sindromom, jer smo istodobno teroristi i taoci. Taoc je dakle

po definiciji ukleti, nerazmjenniv objekt kojeg se ne možemo riješiti jer ne znamo što bismo s njim.

Ista se situacija odnosi na subjekta: kao taoc sama sebe, on ne zna kako da se zamijeni ili riješi samog sebe.

Zbog nespoznavanja da identitet nikada nije postojao te da time samo sudjelujemo u komediji, tu subjektivnu iluziju pothranjujemo do iscrpljenja. Iscrpljujemo je pothranjujući tu utvaru reprezentacije nas samih.

Preopterećeni smo dakle tom preuzetnošću, tom upornošću da do kraja nosimo taj identitet čija je zamjena nemoguća (on se razmjenjuje samo s

paralelnom iluzijom objektivne stvarnosti, u istom metafizičkom krugu u koji smo zatvoreni).

Sve velike pripovijesti naše individualne svijesti - pripovijest o slobodi, o volji, identitetu - našim djelima, onakvima kakva »se stvaraju«, samo pridodaju beskorisno, pa čak i proturječno nadodredenje, u spoznaji da smo im uzrok, da su učinak naše volje, da su naše odluke učinak naše slobodne volje, itd.

No, tim pripovijestima to nije potrebno: nije potrebno prijeći s volje na ideju volje da bismo odlučivali i djelovali. Nije potrebno poći od ideje slobodne volje da bismo završili u životu. Iznad

svega, ne trebamo poći od ideje subjekta i njegova identiteta da bismo postojali (u svakom slučaju bilo bi bolje poći od drugosti).

Sve je to beskorisno - poput vjerovanja koje se veže uz Božju opstojnost (ako postoji, za tim nema potrebe). Vjerujemo tako u slobodno i voljno određenje naših čina, i da je ono što im daje smisao, dok istodobno nama daje smisao - to da budemo njihovi autori. No, sve je to jedna tvorevina, kao što je to i priča iz sna.

»Oblik svojim činima dajemo gotovo onako kao što željeznim strugotinama oblik daje magnet.« (G. C. Lichtenberg)

To je problem koji sebi postavlja Luke Rhinehart u svom romanu L'Homme-De (Covjek-kocka): kako se riješiti te slobode, tog ega zatočenog u svojoj slobodnoj volji? Slučajem, odgovara on.

Medu ostalim pokušajima da se razbije to zrcalo identiteta, da se biće oslobodi od terorizma ega, postoji onaj da se prepusti slučaju, kockama, u svim svojim činima i odlukama. Što više slobodne volje, što više odgovornog subjekta, preostaje samo igra slučajnog rasplinjavanja, umjetne dijaspore ega.

Ja je u osnovi već neki oblik Nad-Ja i njega se prije svega treba riješiti.

Živjeti ne pozivajući se na neki model

identiteta ili neki opći ekvivalent.

No, zamka svog tog mnoštva identiteta, njegovih mnogostrukih opstojnosti, zamka tog posustajanja pred »inteligentnim strojevima«, pred kockama isto koliko i pred mrežama, jest da su, nakon što je jednom nestao opći ekvivalent, sve nove mogućnosti između sebe jednako vrijedne poništavajući se tako u općoj neodjelitosti. Ekvivalencija je uvijek tu, ali to više nije najviša instancija (Ja), nego su sve mali Ja oslobođeni nestankom velikog Ja. Erozijska sudbina događa se posredstvom samog ekscesa mogućnosti

- kao što se erozija znanja događa posredstvom samog ekscesa informacije

ili seksualna erozija kroz ukidanje zabrane, itd.

Kada se, u znaku identiteta, egzistencija toliko individualizira, atomizira (»atomon« je doslovni ekvivalent »individuuma«) da joj razmjena nije moguća, demultiplikacija završava u simulakrumu drugosti.

Moći se zamijeniti s bilo čim ili bilo kim samo je krajnji, očajnički oblik nemoguće razmjene.

Demultiplikacija identiteta nikada ne nudi ništa više od onoga što nude sve političke strategije u varci decentralizacije moći: čistu iluziju, čisti strategem.

Lijepa metafora tog fraktalnog i množećeg identiteta jest priča filma *Biti John Malkovich* (Spike Jonze), a osobito trenutak u kojem Malkovich, kroz neki virtualni dispozitiv, ulazi u vlastitu kožu - do tada su drugi htjeli biti Malkovich, od sada se on želi integrirati u samog sebe, postati on sam na drugom stupnju, meta-Malkovich, na neki način. Sada se on prelama u bezbrojnim metastazama: posredstvom neke vrste fantastičnog povratka -

slike, svi ljudi oko njega mogu postati Malkovich.

On postaje vlastita univerzalna projekcija. To je paroksistički oblik identiteta (kojeg ovdje izlažemo s

humorom).

Udvostručeni identitet tako posvuda završava u čistoj ek-strapolaciji sama sebe. On postaje posebni učinak koji se pretvara u jednostavno i čisto kloniranje u horizontu elektronske i genetske manipulacije.

Danas se u čitavoj mašineriji Virtualnog i mentalnoj dijaspori mreža odigrava sudbina Homo Fmctalisa: konačno odustajanje od svoje slobode i identiteta, svog ega i super-ega.

U tim igrama slobodne volje i identiteta, jedna od izvornih inačica bila je dvostruki život. To je Romandova* priča koji, kako bi izbjegao banalnosti

provincijalnog i svakodnevnog života, postaje dvostruk u svom vlastitom životu ili sjena samog sebe brišući vlastite tragove (to će ići sve do potiskivanja čitavog srodstva kao tragova vlastite »stvarne« egzistencije).

Daleko od utjecanja dvoličnosti, Romand fatalni zaokret svog života vrši kroz udvostručenje. Da bi se preinačila ne-važnost i banalnost, od njih je dovoljno stvoriti paralelni svijet. Nema tu nigdje simulacije. Sva psihološka, sociološka objašnjenja te dvostrukosti, sve kategorije - laž, kukavičluk, egoizam - u koje ih svrstavamo, samo su podvale.

Nije čak riječ ni o shizofreniji. Fantomska opstojnost u koju se smješta

Romand nema nikakva smisla, ali to još manje ima njegov kućni, »normalni« život. On na neki način mijenja beznačajnost svog stvarnog života za još veću beznačajnost svog Misli se na Jean-Claudea Romanda i njegovu » aferu«: Romand je 18 godina lagao svojim prijateljima i obitelji da je liječnik i da radi za Svjetsku zdravstvenu organizaciju, vodeći dvostruki život o kojemu govori autor prije nego što je, 1993., ubio svoju obitelj i zapalio svoju kuću... Stvar je, dakako, podigla veliku prašinu u Francuskoj (nap. ur.).

dvostrukog života preinačavajući ga tako putem nekog izvornog oblika protu-

prijenosa.

Otuda on, uostalom, crpi svoju energiju, tu inertnu snagu zahvaljujući kojoj je tako dugo mogao podnositi taj skriven život. Jer ako je manjak velik, dosada ponekad smrtonosna, treba unaprijed računati na dodatne prihode.

To je mogućnost da postanemo netko drugi, da pomalo živimo incognito negdje drugdje.

Da gledamo, a ne budemo viđeni, da zaštitimo neku tajnu dimenziju, čak i prije svega, u odnosu na naše bližnje.

Ako Romand može preživjeti u toj tajnovitosti čak ne herojskoj, onda je to

zahvaljujući snazi te tajne, koji drugi čak ni ne naziru: pravi prijestup posvećenika. To je cijena plaćena za povlasticu da se igra igra kojoj samo on postavlja pravila.

Tajna te nevidljivosti koja mu daje snagu da provede sate na parkinzima. Jedinostveni užitek te monotonije koja čak nema ni samotničke čari.

Postoji međutim jedna druga tajna: da drugi s vremenom postanu sudionici te iluzije.

Jer, ne pretpostavimo li da oni -njegova žena, roditelji, njegova djeca - šute zbog ravnodušnosti, njihova nesvjesnost, neznanje također postaju neobjašnjivi

kao i njegova zadržavanja na parkinzima i u kafeterijama. Osim ako u svemu tome vidimo rivalsku operaciju, a ne neku malu individualnu montažu.

Laž, iluzija i simulacija uvijek su operacije koje zahtijevaju sudioništvo.

Ono mistificirano uvijek ima udjela u mistificiranju. To uostalom vrijedi za svaki odnos: nema aktivnog i pasivnog, niti individualnog - nego samo dvojnog.

Ne možemo dakle nikoga mjeriti po njegovoj individualnoj istini ili iskrenosti.

Ne možemo više objasniti šutnju bližnjih osim onako kako to čini Romand. Sto se

on više učvršćuje u svome strategemu, drugi se više učvršćuju u svojoj neradoznanosti. To je zavjera u pravome smislu riječi.

Ne postoji skrivena istina. Nju stvara moć obmanjivača. Kada bi ona postojala, moglo bi je se razotkriti ili bi se mogla sama pokazati.

No, kao što to dobro vidimo kroz povijest, ona se ne može otkriti jer obmanjivač ima udjela u njoj. U tom slučaju činjenica konačnog prešućivanja čitave njegove obitelji može se, paradoksalno, smatrati nekom inačicom samoubojstva.

Da bi zločin bio savršen, on ne smije

imati na teretu svjedoke, ali ne treba se ni riješiti onih koji pod svaku cijenu pokušavaju objasniti svoj čin i razotkriti tu jedinstvenu zavjeru. Pronaći moralni ili društveni razlog uvijek znači izdati tajnu - Roman-dov zločin, dakle, nije toliko ubojstvo svojih bližnjih koliko nanošenje poraza svakom moralnom ili društvenom opravdanju.

U Sporazumu Elije Kazana, Eddie skončava u mučnini svog vlastitog obiteljskog, profesionalnog, konvencionalnog lika. On se laća »samoubojstva« tog službenog Eddieja, te suglasne kopije, da bi saznao postoji li zatamljeni dvojnik čiji je »pravi« Eddie tek marionetom. Malo pomalo, on

tako njegovu konvencionalnom biću sve oduzima: zanimanje, ženu, status, spolnost, sve do njegova oca kojega se otarasuje, i do kuće koju pali. Nakon što jednom razmrsi sve znakove svog identiteta, sve vrste »sporazuma«, što ostaje? Ništa. Ponovno se utječe besmislenom konformizmu u kojemu se nastanjuje kao sjena samoga sebe - ili kao čovjek koji je izgubio svoju sjenu. San o identitetu završava u indiferentnosti.

Ono što se može čitati između redaka tih pripovijesti jest da slučaj ili sudbinu ne treba tražiti drugdje, u nekom imaginarnom rješenju.

Slučaj je već tu, u nepredvidljivosti

svagdanjeg života, nepredvidljivosti ima samo u bilo kojem trenutku svakodnevnice.

Dovoljno je zapamtiti, odmah, da ne postoji ta individualna struktura, te da Ja postoji samo u isparivanju svijeta i svih njegovih najbeznačajnijih mogućnosti.

Beskorisno je pitati se gdje je sloboda, identitet i što činiti s njima. Ljudi su događaji onoga što jesu i što čine.

To je kretnja budućnosti, a da se ne postavlja pitanje što su oni htjeli, pitanje nekog ideala ili slobodne volje koja su tek re-trospektivna opravdanja.

Nalazimo se, u osnovi, pred jednom

alternativom, kaže Barthes: pretpostaviti stvarno u potpunosti propusno povijesti (smislu, ideji, tumačenju, odluci) i ideologizirati - ili, obrnuto, pretpostaviti stvarno u konačnici nepropusno, nesvodljivo i, u tom slučaju, poetizirati.

To bi u svakom slučaju objasnilo supostojanje, kod svakoga, najboljeg i najgoreg, ili kod

»zločinaca«, apsolutno normalnog ponašanja i nerazumljivog nasilja, također udvostručeno kao i strano samome sebi, kao što to vidimo u toliko različitih čina. »Bio je tako nježan, drag...«

Sve je to neobjašnjivo u pojmovima

identiteta i vlastite vo-lje.

Ta simultanost proturječnih ponašanja samo zrcali začeplje-nost stvarnosti i njezino nepriznavanje koje predstavlja naš kolektivni obzor.

I vjetar mreža nagibao je njihove neurone
Do virtualnih granica instrumentalnog svijeta.

UMORSTVO ZNAKA

Ukinuli smo stvarni svijet. Koji svijet još postoji? Svijet znakova? Nipošto. Sa stvarnim svijetom istodobno smo izbrisali svijet znakova. Umorstvo znaka je ono što krči put Integralnoj Stvarnosti.

Obično se kaže da je stvarno izvrgnuto hegemoniji znaka, slika, simulakrum. Ukratko, da je stvarnost podčinjena tvorevini (tu analizu podržava pojam društva spektakla).

Danas treba reći obrnuto: znak i tvorevinu izgubili smo u korist apsolutno stvarnog.

Izgubili smo istodobno spektakl, otuđenje, odmak, transcendenciju, apstrakciju - sve ono što nas je još odvajalo od dolaska Integralne Stvarnosti, jednog neposrednog ostvarenja svijeta bez priziva.

Položaj znaka nestao je s položajem stvarnog, u obzoru Virtualnog i

numeričkog.

No, što razmjenu čini mogućom ako ne apstraktna tran-scendentnost vrijednosti? Što čini mogućom jezičnu razmjenu ako ne apstraktna transcendencija znaka?

Sve je to sada odstranjeno, razmrvljeno.

Vrijednost kao i znak pogođeni su istom vrtoglavom dere-gulacijom. Ne stvarno, nego znak i posredstvom njega čitav svijet značenja i priopćavanja izvrnut je istoj deregulaciji poput one tržišne (ona ima nesumnjivo iste prethodnike kao i svjetsko tržište).

Jedan primjer: Lascaux.

Izvorni je bio oduvijek zatvoren, a posjetitelji su stajali u redu pred simulakrumom, Lascauxom 2. Većina čak nije znala da imaju posla sa simulakrumom. Nigdje se nije upućivalo na izvorni Lascaux. To je vrsta predviđanja svijeta koji nas čeka: savršena kopija za koju čak nećemo znati da je kopija. Što, dakle, postaje izvornik kada kopija prestaje biti kopija?

To je ironična dijalektika simulakruma na posljednjem stupnju njegova nestanka.

čak je izvornik jednak tvorevini. Bog definitivno više ne postoji da bismo prepoznali njemu srodne (Bog je mrtav

barem u tome smislu). Ima dakle neke pravde u činjenici da se povlašteni i razbaštinjeni nalaze pod istim znakom umjetnog svijeta.

Izvornik je zbog toga samo još jedna alegorija među ostalima, u konačno tehnički dovršenom svijetu, demokracija je dakle savršeno ostvarena.

Isto tako, što postaje proizvoljno znaka kada referent prestaje biti referent? Bez proizvoljnog u znaku, dakle, nema razlikovne funkcije, nema jezika, nema simboličke dimenzije. Nakon što je znak prestao biti znak, on iznova postaje stvar među ostalim stvarima. To znači, potpuna nužnost ili apsolutna slučajnost.

Bez posredovanja smisla bez znaka, preostaje samo fanatizam jezika - to je fanatizam koji Rafael Sanchez Ferlosio određuje kao »apsolutističku upalu označitelja«.

Taj stupanj istodobno je potvrda i kraj političke ekonomije znaka te, mogli bismo reći, zlatnog doba simulacije.

Potvrda i kraj sretnih vremena u kojima je simulakrum još uvijek bio ono što jest, igra na rubovima stvarnog i njezin nestanak sa svim svojim odlikama u umijeću nestajanja.

Danas je ta junačka faza preokrenuta. Virtualno, Virtualna Stvarnost najavljuje sumrak znaka i reprezentacije. To se

odnosi na čitav binarni, digitalni svijet u kojem binarnost 0/1 prostora ostavlja samo operacijskom svijetu brojke... Integralni račun, integralni krugovi. Briše se odmak. Onaj izvanjski u stvarnome svijetu i onaj unutrašnji, svojstven znaku.

Jer znak je pozornica, iščeznuće reprezentacije, zavođenja, jezika: znakovi u jeziku zavode jedni druge, s onu stranu smisla, te, u samoj njihovoj arhitekturi, označitelj i označeno nalaze se u rivalskom odnosu zavođenja. A iščeznuće te pozornice izlaže se načelu opscenosti, pornografskoj materijalizaciji svega.

Tako je izravni spektakl spolnih čina

postao vidljiva izvedba i prijelaz tijela na djelo.

Nikakvo zavođenje, nikakva reprezentacija: samo integralno kodiranje tijela u vidljivome gdje ono postaje zapravo napokon stvarnim, tim više što nije stvarno!

Jedna od inačica tog smrtonosnog dovršenja, tog prijelaza na čin, ostvarenje je svih metafora - pad metafora u stvarno.

I tu je riječ o fantazmi da se materijalizira sve što je parabola, mit, priča, metafora.

Romain Gary: »Sve metafore

čovječanstva završavaju tako da postanu stvarnost... Pitam se nije li pravi cilj znanosti ovje-rovljenje metafora.«

Taj nesretni usud dotiče naravno i snove, a o tomu nam lijepo pripovijeda Machado de Assis {Don Casmurro).

U potrazi za pronalaskom sna kojeg je izgubio buđenjem, junak pretražuje Noć koja mu oklijeva odgovoriti, a potom mu priznaje da su nekadašnji snovi skončali. Nekada ih je raspodjeljivala ona, Noć, jer je kraljevala Otokom Snova. Danas se međutim snovi rađaju u ljudskom mozgu, više ne dolaze od drugdje - od Noći ili Bogova, stvaramo ih mi sami iz pamćenja i razmišljanja, prisjećanja i potreba, nesvjesnoga i fiziologije.

To je pad sna u psihičko, »pad imaginacije u psihološku baruštinu« (Hele Beji). Taj pad u psihičko uzrokuje uostalom da snovi više nemaju nikakvu proročansku vrijednost: za to je potrebno da dođu iz neke transcendencije, transcendencije Noći, da dođu od negdje drugdje, dočim sada oni više nisu ništa drugo doli jedan oblik interakcije sa sobom samim.

Sama zabrana više nije transcendentna. Ona nam je nekoć bila nagoviještena odozgo, posredstvom zakona pristiglih izdaleka - možda je i tu riječ o nekom Otoku Zabrana kojim je vladalo božanstvo zabrinuto za našu sudbinu. Ali

danas je i ono interiorizirano, proizvod je mozga.

Mi smo ti koji ga stvaramo, ono je izlučevina individualnog nesvjesnog. Nema više nikakve veličine, nikakve granične draži, nestalo je u svojoj čistoći i jednostavnosti (zabranjeno je zabranjivati), ili postaje, paradoksalno, nostalgичnim predmetom, predmetom želje, ono koje nas je odvajalo od ispunjenja želje.

I, doista, sva su božanstva, božanstva Snova, Zabrane, tehnički višak, ali mi smo ti koji tugujemo za metaforom.

Ukidanje smisla i metafore može se također izložiti perverznom ili poetičnim

utjecajima.

Perverznom: čovjek koji se smatra smećem i koji se, vičući »Ja sam smeće!«, baca u kantu za smeće. Vadimo ga, on se opet baca - on je bio izgubio smisao za metaforu.

Perverznom i poetičkom: žena kojoj neki čovjek izjavljuje ljubav čitavim svojim pogledom, a koja mu šalje jedno od svojih očiju u poklon-paketu.

Ona također prelazi s onu stranu metafore pogleda, u okrutnom činu zavodjenja i protuprijenosu. Okrutna transfigura-cija jezika.

Ironična transfiguracija u gesti Harpa

Marxa kada lozinku »sablja« zamjenjuje pravom sabljom da bi ušao u kabaret. Nismo dakle daleko od obilježja duha ili onoga što je Freud analizirao kao radna u pojmovima figurabilnosti (kada riječ postaje stvar).

Isti poetički prijenos situacije nalazimo u acting-outu Mar-cela Duchampa kada, ne zaustavljajući se na stvarnom predmetu i njegovu značenju, svoj sanduk za boce utemeljuje kao muzejski fetiš zavodeći istodobno klasični poredak znaka i estetski univerzum.

Taj novi obrat otvara k tomu najširi problem fetišizma: nakon predmetova postajanja znakom, znak postaje predmetom.

U seksualnom registru, fetiš više nije znak, nego čisti predmet, po sebi beznačajan - bilo koji pribor, ali apsolutne vrijednosti, čija je razmjena nemoguća. To je baš taj predmet, i nijedan drugi.

No, ta bilo koja pojedinost čini da bilo koji predmet može postati fetiš. Njegova je virtualizacija potpuna upravo zato što se smješta s onu stranu svake seksualne metafore ili referencije. Savršeni predmet seksa, njegovo savršeno ostvarenje, jesto ono s čime se mijenja svaki stvarni seks - baš kao što se Virtualna Stvarnost mijenja sa stvarnim svijetom i tako postaje univerzalni oblik

našeg modernog fetišizma.

Beskrajna informatička oprema modernog čovjeka postala je istinskim predmetom (perverzne?) želje.

Povezujući se, kao što mu ukazuje ime (fetišizam), s apstrakcijom i tvorevinom, fetišizam je onoliko radikalniji koliko je apstrakcija potpunija.

I ako možemo govoriti o fetišizmu robe, novca, simulakrum i spektakla, onda je to još samo ograničeni fetišizam (koji se odnosi na vrjednost znaka).

Danas se univerzum fetišizma za nas proteže onkraj tog ograničenog fetišizma u radikalni fetišizam povezan s

nestankom značenja i operacijom na stvarnome bez granica - dok znak ne postane iznova čisti predmet, s ovu i s onu stranu svake metafore.

Isti prijelaz na djelo, isti gubitak odmaka, isti pad u stvarno prijeti također mišljenju, budući da prekoračuje liniju podjele njegove nemoguće razmjene i istine, jer prelazi na čin istine.

Mišljenje se mora pod svaku cijenu čuvati stvarnosti, stvarne projekcije ideja i njihova prijevoda u djelo.

Nadžovjek i Vječni Povratak stoga predstavljaju vizije, te imaju suverenost neke pretpostavke. Pokušamo li ih

prevesti u djelo ili dovršeni čin, preokreću se u nešto čudovišno i smiješno.

Isto vrijedi i za manje vizionarske perspektive kao što je biogenetičko eksperimentiranje na ljudskoj vrsti: kao pretpostavka, ona otvara sve vrste metafizičkih i antropoloških propitivanja.

No, prijedemo li s virtualne mutacije na stvarnu projekciju (o čemu govori Peter Sloterdijk u svojem projektu ljudskog vrta), gubimo sav filozofski odmak, a mišljenje, miješajući se sa stvarnim tijekom stvari, nudi tek lažnu alternativu samom djelovanju sustava.

Mišljenje se mora čuvati od poučavanja ili da bude poučavano od neke buduće stvarnosti jer će u toj igri uvijek ulaziti u zamku sustava koji drži monopol na stvarnost.

A to nije više filozofsko opredjeljenje. To je za njega pitanje života ili smrti.

MENTALNA DIJASPORA MREŽA

Video, interaktivni ekran, multimedija, Internet, Virtualna Stvarnost: interaktivnost nam prijete posvuda. Posvuda, ono što je bilo razdvojeno pomiješano je, posvuda je ukinut odmak: odmak između spolova, suprotstavljenih polova, pozornice i gledališta, između protagonista radnje, subjekta i objekta,

između stvarnog i njegova dvojnika.

I ta zbrka pojmova, sudar polova, nigdje više ne čini mogućom vrijednosni sud: ni u umjetnosti, niti u moralu ili u politici.

Ukidanjem odmaka, njegova »pathosa«, sve postaje neo-dlučivo.

Odviše velika blizina događaja i njegova širenja u stvarnom vremenu stvara neodlučivost, virtualnost događaja koji mu oduzima njegovu povijesnu dimenziju i lišava ga pamćenja.

Nalazimo se u poopćenu Larsenovu učinku.

Posvuda gdje se događa ta zbrka, taj sudar polova, stvara se masa.

Sve do reality showa, u kojemu svjedočimo, u izravnom pripovijedanju, u televizijskom neposrednom actingu, i zbrci postojanja s njegovim dvojnikom.

Sto je više odvajanja, praznine, odsutnosti, tim više stupamo u ekran, u virtualnu sliku bez prepreka. Stupamo u sam život kao u neki ekran. Oblačimo vlastiti život kao neko digitalno odijelo.

Za razliku od fotografije, filma ili slikarstva, gdje postoje prizor i pogled, video slika kao i računalno sučelje uvode neku vrstu uranjanja, pupčanog odnosa, »taktilne«

interakcije, kao što je govorio McLuhan. Ulazimo u fluidnu supstanciju slike da bismo je eventualno promijenili, upravo kao što se znanost infiltrira u genom, genetski kod kako bi preobrazila samo tijelo.

Isto je s tekstom, s bilo kojim »virtualnim« tekstom (Internet, Wordprocessor): on se obrađuje kao sintetička slika, što nema više ništa s transcendencijom pogleda ili pismom. U svakom slučaju, čim smo pred ekranom, tekst ne primjećujemo više kao tekst, nego kao sliku. Upravo je dakle po strogom odvajanju teksta od ekrana, teksta od slike, pismo u potpunosti aktivnost, a nikada neka interaktivnost.

Isto tako, samo je u strogom odvajanju pozornice i gledališta gledatelj s punim pravom glumac. No, danas se svi natječu u dokinuću tog rascjepa: uranjanje gledatelja u spektakl, living theatre, happening.

Spektakl postaje prijateljski, interaktivan. Vrhunac ili kraj spektakla? Kada svi postaju glumci, više nema radnje, nema više pozornice. To je smrt gledatelja kao takvog.

Kraj estetske iluzije.

Zapravo, sve što smo s teškom mukom razdvojili, seksualizirali, transcendirali, sublimirali, metamorfozirali kroz odmak, sve se to

danas neprestano miješa. Sve što je bilo otrgnuto od stvarnosti, sada na silu ostvarujemo - uvijek će se naći neka tehnika za prisvojiti kako bi je se učinilo djelatnom. »Vi ste to sanjali, mi to ostvarujemo«. Sve ono što smo s teškom mukom bili uništili, danas ne odustajemo od obnavljanja istog. Riječ je zapravo o beskrajnom redukcionizmu, neviđenom revizionizmu.

U sferi Virtualnog - numeričkog, računalnoj sferi, sferi integralnog računa - ništa nije prikazivo. To nije pozornica, i nema ni odmaka niti kritičkog ili estetskog pogleda: to je potpuno uranjanje, a bezbrojne slike koje nam dolaze iz te medijske sfere ne pripadaju

poretku reprezentacije, nego redu dekodiranja i vizualne konzumacije. One nas ne poučavaju, nego informiraju te je nemoguće vratiti se od njih do bilo kakve osjetilne stvarnosti. Pa čak ni do političke stvarnosti. U tome smislu čak ni rat nije više moguće prikazati, pa se nesreći rata pridodaje nesreća nemogućnosti njegove reprezentacije -

usprkos ili upravo zbog hipervizualizacije događaja. Irački i Zaljevski rat bili su jasan primjer za to.

Da bi postojala kritička percepcija, prava informacija, slike bi trebale biti drugačije od ratnih. No, one to nisu (ili to više nisu): trivijaliziranom nasilju rata pridružuje se jednako tako banalno

nasilje slika. Tehničkoj virtualnosti rata dodaje se numerička virtualnost slika.

Prihvatimo li rat onakav kakav je on danas (onkraj političkih uloga), instrument nasilne akulturacije u svjetski poredak, mediji i slike tada sudjeluju u Integralnoj Stvarnosti rata, oni su suptilniji instrument iste prinudne homogenizacije.

U toj nemogućnosti ponovnog osvajanja svijeta putem slika i da prijedemo s informacije na djelo i kolektivnu volju, u toj odsutnosti osjetilnosti i pokretljivosti, nije riječ o apatiji ili općoj ravnodušnosti, nego naprosto o prekidu pupčane niti reprezentacije.

Ekran ništa ne odražava. Kao da ste iza zrcala bez premaza olovnog amalgama: promatrate svijet, ali on vas ne vidi, on vas ne promatra - no, stvari vidimo samo ako nas one promatraju. Ekran stvara ekran u svakom sudioničkom odnosu (u svakoj mogućnosti

»odgovora«).

Uostalom, upravo to ključne reprezentacije uzrokuje, osim nestanka radnje, nemogućnost postavljanja neke etike informacije, etike slika, etike Virtualnog i mreža.

Svi pokušaji u tome smislu sudbonosno se nasukavaju.

Preostaje samo mentalna dijaspora slika i ekstravagantna izvedba medija.

O tome prvenstvu medija i slika, Sušan Sontag priča nam lijepu priču: dok pred televizijom prisustvuje iskrcavanju na Mjesecu, prisutne joj osobe kažu da zapravo ne vjeruju potpuno toj priči. Ona ih pita: »Ali što onda gledate?« Oni odgovaraju: » Pa gledamo televiziju!« Fantastično: oni ne gledaju Mjesec, nego samo ekran koji prikazuje Mjesec. Ne vide poruku, nego samo sliku.

Suprotno onomu što misli Sušan Sontag, samo intelektualci zapravo vjeruju u carstvo osjetila, »narod« vjeruje samo u carstvo znakova. On je već odavno odžalovao stvarnost.

Nadišao je tijelo i dušu pomoću spektakularnog.

Što učiniti s interaktivnim svijetom u kojem je granična crta između subjekta i objekta virtualno dokinuta?

Taj svijet se ne može više zrcaliti ni reprezentirati, može se samo razlamati ili prelamati u neodjelitim radnjama mozga ili ekrana - kroz mentalno djelovanje mozga koji je i sam postao ekran.

Druga strana Integralne Stvarnosti jest da sve funkcionira u integralnom krugu. Kada u informaciji, kao i u našoj glavi, vlada povratak - slika, neposredna zbrka

ekrana kontrole

- to kruženje stvari koje funkcioniraju kružno, koje komuniciraju same sa sobom kao Leidenska boca koja teleskopira samu sebe. Savršena stvarnost u smislu da se sve verificira putem kolaža i brkanja s vlastitom slikom.

Taj proces svoju dimenziju poprima u vizualnom i medijskom univerzumu, ali i u svakodnevnom i individualnom životu naših gesti i misli. To automatsko prelamanje utječe na nas sve do percepcije svijeta, ostavljajući biljeg na neki način na sve stvari podešavajući njih same.

To je osobito zoran fenomen u fotografskom svijetu u kojemu sve neposredno poprima neki kontekst, kulturu, smisao, ideju, razoružavajući svaku viziju i stvarajući neki oblik zasljep-ljenja koje otkriva Rafael Sanchez Ferlosio: »Postoji užasano banalno nasilje slika. Tehničkoj virtualnosti rata dodaje se numerička virtualnost slika.

Prihvatimo li rat onakav kakav je on danas (onkraj političkih uloga), instrument nasilne akulturacije u svjetski poredak, mediji i slike tada sudjeluju u Integralnoj Stvarnosti rata, oni su suptilniji instrument iste prinudne homogenizacije.

U toj nemogućnosti ponovnog osvajanja svijeta putem slika i da prijedemo s informacije na djelo i kolektivnu volju, u toj odsutnosti osjetilnosti i pokretljivosti, nije riječ o apatiji ili općoj ravnodušnosti, nego naprosto o prekidu pupčane niti reprezentacije.

Ekran ništa ne odražava. Kao da ste iza zrcala bez premaza olovnog amalgama: promatrate svijet, ali on vas ne vidi, on vas ne promatra - no, stvari vidimo samo ako nas one promatraju. Ekran stvara ekran u svakom sudioničkom odnosu (u svakoj mogućnosti »odgovora«).

Uostalom, upravo to ključuje

reprezentacije uzrokuje, osim nestanka radnje, nemogućnost postavljanja neke etike informacije, etike slika, etike Virtualnog i mreža.

Svi pokušaji u tome smislu sudbonosno se nasukavaju.

Preostaje samo mentalna dijaspora slika i ekstravagantna izvedba medija.

O tome prvenstvu medija i slika, Sušan Sontag priča nam lijepu priču: dok pred televizijom prisustvuje iskrcavanju na Mjesecu, prisutne joj osobe kažu da zapravo ne vjeruju potpuno toj priči. Ona ih pita: »Ali što onda gledate?« Oni odgovaraju: » Pa gledamo televiziju!« Fantastično: oni ne gledaju Mjesec, nego

INTELIGENCIJA ZLA ILI PAKT LUCIDNOSTI

71

samo ekran koji prikazuje Mjesec. Ne vide poruku, nego samo sliku.

Suprotno onomu što misli Sušan Sontag, samo intelektualci zapravo vjeruju u carstvo osjetila, »narod« vjeruje samo u carstvo znakova. On je već odavno odžalovao stvarnost.

Nadišao je tijelo i dušu pomoću spektakularnog.

Sto učiniti s interaktivnim svijetom u kojem je granična crta između subjekta i

objekta virtualno dokinuta?

Taj svijet se ne može više zrcaliti ni reprezentirati, može se samo razlamati ili prelamati u neodjelitim radnjama mozga ili ekrana - kroz mentalno djelovanje mozga koji je i sam postao ekran.

Druga strana Integralne Stvarnosti jest da sve funkcionira u integralnom krugu. Kada u informaciji, kao i u našoj glavi, vlada povratak - slika, neposredna zbrka ekrana kontrole

- to kruženje stvari koje funkcioniraju kružno, koje komuniciraju same sa sobom kao Leidenska boca koja teleskopira samu sebe. Savršena

stvarnost u smislu da se sve verificira putem kolaža i brkanja s vlastitom slikom.

Taj proces svoju dimenziju poprima u vizualnom i medijskom univerzumu, ali i u svakodnevnom i individualnom životu naših gesti i misli. To automatsko prelamanje utječe na nas sve do percepcije svijeta, ostavljajući biljeg na neki način na sve stvari podešavajući njih same.

To je osobito zoran fenomen u fotografskom svijetu u kojemu sve neposredno poprima neki kontekst, kulturu, smisao, ideju, razoružavajući svaku viziju i stvarajući neki oblik zasljep-ljenja koje otkriva Rafael

Sanchez Ferlosio: »Postoji užasan oblik sljepoće koji se premalo primjećuje: sljepoća koja omogućuje da se promatra i vidi, ali ne i da se odjednom vidi bez promatranja. Prije toga stvari su stajale ovako: nismo ih promatrali, zadovoljili smo se da ih vidimo. Danas je sve zatrovano dvostrukošću, nema nikakve čiste i izravne pobude. Tako je selo postalo "krajolik", tj. prikaz sebe sama...«

Sama naša percepcija, naša neposredna čulnost postala je u tome smislu estetska.

Pogled, sluh, dodir, sva su naša osjetila postala estetska u najgorem smislu riječi. čitav novi pogled na stvari može

dakle ishoditi samo nekom dekonstrukcijom tog ponavljanja-slike, nekim rastvarenjem tog protu-prijenosa koji zatvara vid dok ne izruči svijet njegovoj osjetilnoj iluziji (koja je nepovratna i bez ponavljanja-slike).

U zrcalu se razlikujemo od naše slike, ulazimo u neki otvoreni oblik otuđenja i igre s njom. Zrcalo, slika, pogled, prizor, sve se to izlaže kulturi metafore.

Iako u djelovanju Virtualnog, na izvjesnoj razini uranjanja u virtualnu mašineriju, nema više opreke čovjek/stroj: stroj je s druge strane sučelja. Vi ste možda čak tek prostor u njemu samome - čovjek koji je postao Virtualna Stvarnost stroja, njegov

zrcalni čimbenik.

To je moguće zahvaljujući samoj biti ekrana. Kod ekrana nema onkrajnosti kao kod zrcala. U njemu se same vremenske dimenzije miješaju u stvarnom vremenu. A karakteristika bilo koje virtualne površine najprije je da bude tu, prazna, a potom da bude pogodna za ispunjavanje bilo čime, da u stvarnome vremenu stupite u interakciju s prazninom.

Strojevi proizvode samo strojeve. Tekstovi, slike, filmovi, rasprave, programi nastali u računalu strojni su proizvodi i imaju sva njegova obilježja: umjetno su rastegnuti, nategnuti putem

stroja, filmovi natrpani specijalnim efektima, tekstovi ispunjeni dužinom, suvišnostima, pripadnim zlokobnoj volji stroja da funkcionira pod svaku cijenu

- to je njezina strast prema njemu - i opčinjenosti djelatnika tom neograničenom mogućnošću funkcioniranja.

Otuda odvratno obilježje svog tog pornografiziranog nasilja i seksualnosti koji su tek specijalni efekti nasilja i seksa, o kojima čak više fantaziraju ljudi - čisto strojevno nasilje.

Otuda svi tekstovi koji su poput djela virtualnih, »inteligentnih« čimbenika kojima pripada samo čin programiranja.

Sto nema uostalom nikakve veze s automatskim pismom koje bi se poigravalo s magičnim teleskopiranjem riječi i pojmova, dok je ovdje riječ samo automatskom mijenjanju svih mogućnosti.

Ta fantazma idealne izvedbe, teksta ili slike, te mogućnosti beskrajnog ispravljanja jest ona koja uostalom kod operatera izaziva tu vrtoglavicu interaktivnosti sa svojim vlastitim predmetom kao i tjeskobnu vrtoglavicu što nije otišao do tehnoloških granica njegovih mogućnosti.

Virtualni stroj zapravo je onaj koji vam govori, on je taj koji vas misli.

Postoji li inače mogućnost nekog pravog otkrića u virtualnom prostoru? Internet samo simulira mentalni prostor slobode i otkrivanja. On zapravo samo nudi umnoženi, ali konvencionalan prostor u kojem operater radi s poznatim elementima, postavljenim stranicama, uspostavljenim kodovima. Nema ničega onkraj tih parametara istraživanja.

Samo pitanje doznačno je anticipiranome odgovoru. Vi ste istodobno onaj koji pita kao i onaj koji iz stroja automatski odgovara. U isti mah koder i deko-der - vi ste zapravo svoj vlastiti terminal.

To je ekstaza komunikacije.

Nema više neposredno drugog. Niti konačne namjene. Riječ je o bilo kojoj namjeni, a bilo koji sudionik je valjan. Sustav djeluje tako bez cilja i svrhe, a jedina mu je mogućnost beskonačna involucija. Otuda ugodna vrtoglavica te elektronske interakcije koja djeluje kao droga. U njoj možemo provesti čitav svoj život, bez prekida. I sama droga uvijek je samo savršeni primjer lude interaktivnosti zatvorene u krug.

Kaže vam se: računalo je samo praktičniji i složeniji stroj za pisanje. To, međutim, nije točno. Stranica zajedno sa mnom lebdi u slobodnom prostoru. S pismom imam fizički odnos. Gledam i dodirujem bijelu ili napisanu

stranicu, što ne mogu činiti s ekranom.

Računalo je proteza. S njim sam u taktilnom i intersenzornom odnosu. I sam postajem ekranska ektoplazma.

Otuda bez sumnje, iz te inkubacije virtualne slike i mozga, bezbrojna klonuća koja pogađaju računala koja su poput lapsusa vašeg vlastitog tijela.

Zauzvrat, činjenica prvenstva mreže, a ne pojedinca, podrazumijeva mogućnost da se u njoj rasplinemo, da nestanemo u neopipljivome prostoru Virtualnog tako da nas se nigdje više ne može pronaći, što rješava sve probleme s identitetom, ne računajući problem drugosti.

Privlačnost svih tih virtualnih strojeva stoga ne potječe toliko, bez ikakve sumnje, od žeđi za informacijom i spoznajom koliko od mogućnosti da se raspršimo u nekom fantomskom prijateljstvu.

Lebdeći oblik uspostavlja mjesto sreće, ali virtualnost se primiče sreći samo zato što joj potajice oduzima svaku referenciju. Ona vam daje sve, ali istodobno vas vrlo vješto orobljava. Tu je subjekt na neki način savršeno ostvaren, no kada je subjekt savršeno ostvaren, on automatski postaje objekt, i tu nastaje panika.

Uza sve to, ne treba se zaustaviti na vladavini Virtualnog kao na nekom

usudu. Iznad svega, Virtualno ne treba smatrati »stvarnošću« (vrhunac!) i primijeniti na njega kategorije stvarnoga i racionalnoga. To je ista besmislica kao i protumačiti, kao što se to činilo tijekom stoljeća, znanost teološkim pojmovima -kako ne bismo previdjeli daje znanost dokrajčila teologiju. Ili da medije protumačimo u marksističkim pojmovima otuđenja, u sociopolitičkim proizašlih iz povijesti antike, kako ne bismo previdjeli da je s odvijanjem povijesti gotovo ulaskom na pozornicu informacije. Još šire, da je sa stvarnošću gotovo ulaskom na pozornicu Virtualnog.

U susretu s Virtualnim, međutim, nalazimo se pred neobičnim

paradoksom. Samo Virtualno može istodobno zaniijekati svoju vlastitu stvarnost kao i sve ono što preostaje.

Ona nastaje u igri čijim pravilima ne vlada (njima nitko ne vlada).

Virtualno dakle nije posljednja riječ povijesti, već samo virtualna iluzija, iluzija Virtualnog.

Ne postoji najviši stupanj inteligencije, nadasve ne onaj Umjetne Inteligencije.

Već smo prešli na stranu medijske revolucije svodeći medij na običnu instrumentalnu tehniku. Na isti način prelazimo na stranu važnosti Virtualnog svodeći ga na primijenjenu tehnologiju.

Nismo uvidjeli da bi izbijanje i jednog i drugog uzdrmalo samo načelo stvarnosti. Govorimo tako o dobroj uporabi Virtualnog, o etici Virtualnog, virtualnoj

»demokraciji«, a da ništa ne mijenjamo u tradicionalnim kategorijama.

No, specifičnost Virtualnoga je da stvara događaj u stvarnome protiv stvarnoga i preispita sve kategorije stvarnoga, društvenog, političkog, povijesnog - tako da bi se ove mogle pojaviti samo u virtualnom obliku.

To znači da postoji samo virtualna politika (a ne politika Virtualnog), samo virtualna povijest (a ne povijest Virtualnog), samo virtualna tehnika (a ne

tehnika Virtualnog). Da ne govorimo o »umjetnosti Virtualnoga« - kao da bi umjetnost ostala umjetnost kada se poigrava s digitalnim i numeričkim. Kao ni o ekonomiji koja je i sama prešla u virtualnost, tj. u čistu spekulaciju.

To nadmetanje pokazuje da Virtualno, ne više od ekonomije, nema razloga u sebi samome te da se unaprijed izgrađuje bijegom, kao učinak simulacije, kao zamjena u nemogućoj razmjeni svijeta.

Zaključak: budući da je ono ekonomsko tu zbog nečega drugog, ništa ne koristi ustrajavati na njegovoj kritici ili u analizi njegovih preobrazbi.

Budući da je virtualno tu zbog nečeg

drugog ničemu ne služi ispitivanje njegovih principa i svrhovitosti, ničemu ne služi biti za ili protiv.

Jer njegova je sudbina negdje drugdje. Kao i sudbina analize: sve se mijenja prema tome kako analiziramo neki sustav u njegovoj vlastitoj logici ili po ideji da je on tu zbog nečega drugog. Moramo negdje predvidjeti tu iluziju Virtualnog jer, istodobno, dok uranjamo u tu mašineriju i njezine umjetne bezdane, sve se događa kao da se sami predajemo komediji. Kao da se prepuštamo komediji informacije.

Taoci smo informacije, ali predajemo se također spektaklu, spektakularnoj konzumaciji, bez obzira na njezinu

vjerodostojnost. Poruga, skrivena nevjerica oslobađa nas od potpunog prisvojenja informacije.

Ono zbog čega možemo zauzeti odmak nije kritička svijest, nego refleks da ne igramo igru.

Ponekad, u temelju nesumnjivo ne želimo informaciju i transparentnost (kao možda ni slobodu i demokraciju, uostalom - svemu tome je odzvonilo). Postoji nešto poput kolektivnog oblika mentalne zadržke, ulivene imunosti spram svih tih ideja modernosti.

Bilo bi dakle bolje da sve te probleme postavimo drugačijim pojmovima od onih otuđenja i nesretnog usuda subjekta

(s čime završava svaka kritička analiza).

Samo bezgranično širenje Virtualnog vodi nas do nečega kao što je patafizika, kao prema znanosti o svemu onomu što nadilazi vlastite granice, svega što prekoračuje zakone fizike i metafizike. Ironijska znanost par excellence koja odgovara nekom stanju u kojem stvari istodobno dolaze u paroksistički i parodijski stadij.

Možemo li razviti pretpostavku da onkraj kritičkog stupnja, herojskog stupnja (koji je također i metafizički), postoji neki ironijski stupanj tehnike, ironijski stupanj povijesti, ironijski stupanj vrijednosti, itd.?

To bi nas oslobodilo heideggerijanske vizije tehnike kao ostvarenja i posljednjeg stupnja metafizike, oslobodilo bi nas svake retrospektivne nostalgije za bitkom u korist goleme objektivne ironije, superiorne iluzije o svim tim procesima - koja ne bi bila odviše daleko od radikalnog, posthistorijskog snobizma o kojemu je govorio Alexander Kojeve.

Ta ironija nalazi se možda u srcu te umjetne stvarnosti, te Virtualne Stvarnosti, svega onoga što preostaje od izvorne iluzije - što nas u svakom slučaju čuva od svakog iskušenja da jednog dana posjedujemo istinu.

SVI SMO MI AGNOSTICI...

Kada bi istina i stvarnost prošle kroz detektor laži, priznali bi samima sebi da ne vjeruju u sebe.

vi smo mi agnostici.

Nekada su postojali oni koji su vjerovali u Boga, i oni koji nisu.

Danas postoje oni koji vjeruju u stvarnost, i oni koji ne vjeruju.

Postoje, potom, agnostici stvarnosti koji, ne odbijajući je u potpunosti, ne prihvaćaju tu vjeru: »Stvarnost (kao nekoć Bog) možda postoji, ali ja u nju ne vjerujem«.

Nema tu ničega proturječnog ni apsurdnog.

To prosvijetljeno odbijanje da se uhvatimo u klopku stvarnosti koja je fetišizirana u svom načelu, stvarnosti koja je i sama uhvaćena u klopku znakova stvarnosti.

Postoji li neka naga, izvorna stvarnost koja prethodi znakovima zbog koje se ona može vidjeti?

Who knows? Ona naočigled stvarnosti baca sjenu neke re-trospektivne sumnje.

Kako god bilo, agnostik ne želi ništa znati o tom paralelnom svijetu ni o toj izvornoj stvarnosti, on se stvarnosti drži

kao ne-provjerljive pretpostavke, znakova kao znakova iza kojih se isto tako može skrivati odsutnost stvarnosti. (Njihovo obilje završava uostalom pražnjenjem njihove vjerodostojnosti.)

Možda je agnostik čak skloniji znakovima nego stvarnosti, možda je skloniji toj neodlučivoj situaciji? Jer s tim se lebdećim znakovima možemo poigravati, što nije moguće s takozvanom »objektivnom« stvarnošću.

Prijelaz sa stvarnoga na znak otvara široko polje igre i neizvjesnosti. Osobito u pogledu stvarnosti moći.

Jer ako postoji opasnost od anestezije i manipulacije znakovima i slikama od

strane moći, postoji rizik za samu moć da bude svedena samo na znakove moći.

To obilje znakova i onoga što se nudi pogledu stvaru, drugim putem, duboku izmjenu odnosa simboličkog prema moći.

Taj se odnos temelji na jednostranom daru (daru zakona, institucija, rada, sigurnosti, i si.). Moć opstaje više po toj simboličnoj obvezi, nego po nasilju ili prinudi. No, u trenutku kada ona daje samo znakove, naš je dug beskrajno manji. Moć nam samo daje znakove, a mi joj s naše strane uzvraćamo samo znakovima, te je naše ropstvo lakše.

Užitak u nematerijalnim dobrima

zasigurno je manji, no istodobno manje dugujemo zauzvrat, a na neusiljenost znakova odgovaramo jednakom ravnodušnošću. Možemo odbiti moć i poništiti je običnom nevjericom, a na znakove moći odgovoriti pukim znakovima ropstva. Možda je to »slabo mišljenje«.

S virtualnom stvarnošću taj proces napuštanja postaje još radikalniji, i ulazimo u fazu odriješenosti, gotovo potpune li-šenosti obaveze.

čemu se možemo osjećati obvezani u virtualnom svijetu?

Kada je riječ o postojanju stvarnosti, o ciljevima i posljednjem značenju,

nalazimo se u potpunom agnosticizmu, baš poput Agnostika pred Božjom opstojnošću (što može biti adut u manipulaciji i tehničkoj izvedbi - kažu da su Agnostici bili veliki učenjaci i eksperti u svom području).

Pitanje je znamo li je li tu riječ o najvećoj slobodi ili kapitulaciji bez presedana.

Temeljni je problem važnost simboličkog.

Sve je molba. Moć je jedna molba, smisao je molba, svaki znak je molba i na njega se ne može ne odgovoriti bilo podvrgavanjem ili potkopavanjem, povjerenjem ili poricanjem povjerenja.

No, što je moć neizvjesnija i neodređenija, znakovi su ispražnjeniji smislom, odgovor je teži. Moć nas dakle više ne ispituje (osim u anketama gdje nema pravog odgovora, dakle, mogućeg odgovora), razmjenski znakovi više nas ne ispituju, osim u interakciji, komunikaciji i informaciji koji nisu mjesto nekog nadmetljivog odnosa, a time ni pravi odgovor. Tu je apstrakcija potpuna, a izvor svake dominacije: u prekidu rivalskog odnosa.

Strategija dominacije je u tome da se na nju više ne može odgovoriti ni pomoću svih tehnika komunikacije, ni pomoću sveprisutne i zapljuskujuće informacije. To je dominacija posredstvom znakova

ispražnjenih smislom. No, s druge strane, to je također ravnodušnost i otpor posredstvom praznine.

U društvu ubrzanog kruženja, ali slabe vrijednosti znaka, u igri interakcije bez pitanja i odgovora, moć i pojedinac tako su odijeljeni jedno od drugog, bez političke veze jednog s drugim. To je cijena koja se mora platiti za bijeg u apstrakciju Virtualnog. No, je li to gubitak?

čini se da je to danas kolektivni izbor. Možda više volimo da nama vladaju strojevi nego ljudi, možda smo skloniji impersonalnoj i automatskoj dominaciji, dominaciji po proračunu ljudske volje?

Ne biti više izvrnut nekoj nepoznatoj volji, već integralnom računu koji nas usiše i razriješi svake osobne odgovornosti.

Možda je riječ o minimalnoj definiciji slobode koja više sličí nekom odricanju, ravnodušnosti bez iluzije, nekoj mentalnoj ekonomiji bliskoj ekonomiji strojeva - koji su također savršeno neodgovorni i kojima pokušavamo sve više sličiti.

Takvo ponašanje više nije zapravo neki izbor niti odbijanje - za to nema više dovoljno energije - nego neka neizvjesna negativna preferencija.

Do you want to be free? I would prefer

not to...

Do you want to be represented? I
would prefer not to...

Do you want to be responsible for your
own life? I prefer not to...

Do you want to be totally happy? I
prefer not to...

NASILJE POČINJENO SLICI

I slika također sudjeluje u nesretnoj
sudbini znaka i metafore: padu u stvarno.

Slika po sebi nije povezana ni s istinom
ni sa stvarnošću, ona je privid i
povezana je s prividom. U tome je

njezina magijska veza s iluzijom svijeta onakvim kakav jest, onom koja nas podsjeća da stvarno, kao ono najgore, nikada nije izvjesno te da svijet od nje može možda stvoriti ekonomiju, baš kao i načelo stvarnosti.

Smatram da nas se slika dotiče neposredno, upravo s ovu stranu reprezentacije: na ravni intuicije, opažaja. Na toj razini slika je uvijek apsolutno iznenađenje. Barem bi trebala biti.

Nažalost, mogli bismo reći da su, u tom smislu, slike rijetke - snaga slike uglavnom je zapriječena svim onim pomoću čega bismo htjeli da progovori.

Slika je najčešće razvlaštena svoje izvornosti, njezine vlastite opstojnosti kao slike, a posvećena sramotnoj suradnji sa stvarnim.

Obično se kaže da je stvarno nestalo pred obiljem znakova i slika. A istina je da postoji nasilje slika, no to nasilje uvelike nadoknađuje nasilje počinjeno slici: njezino izrabljivanje u svrhu dokumentacije, svjedočanstva, poruke, naprosto u informativne svrhe...

Tu završava sudbina slike, istodobno kao fatalna i vitalna iluzija.

Bizantski ikonoklasti uništavali su slike kako bi iz njih izbrisali značenje (vidljivi lik Boga). U naizgled suprotnoj

situaciji, i unatoč našem kultu idola, još uvijek smo ikonoklasti: slike uništavamo preopterećujući ih značenjem, ubijamo ih smislom.

Većina današnjih slika odražava tek bijedu ili nasilje ljudskog stanja. No, ta nas bijeda i nasilje dotiče tim manje što su opterećeni značenjem - ima tu nečega potpuno uvrnutog.

Da bi nas njezin sadržaj pogodio, slika mora postojati zbog sebe same, mora nam nametnuti svoj izvorni jezik. Da bi postojao prijenos u stvarno, potreban je protuprijenos na sliku koji mora biti odlučan.

Danas su bijeda i nasilje posredstvom

slika postali oglašivački leitmotiv: tako Toscani modu upotpunjuje seksom, sidom, ratom i smrću. A zašto ne (oglašavanje sreće nije manje opsceno od oglašavanja nesreće)? Ali pod jednim uvjetom: da se pokaže samo nasilje oglašavanja, nasilje mode, nasilje medija. Za što su oglašivači vrlo nesposobni.

No, moda i mondenost i same su neka vrsta spektakla smrti. Bijeda svijeta jednako je u potpunosti čitljiva u manekenovoj vitkosti i licu kao i u kostura-stom tijelu nekoga Afrikanca.

Znamo li ju vidjeti, ista se okrutnost čita posvuda.

Ta »realistička« slika ne obuhvaća uostalom ono što jest, nego ono što ne bi trebalo biti

- smrt i bijedu - što ne bi trebalo postojati s moralnog ili humanitarnog gledišta (od kojeg se posvuda stvara savršeno nemoralna estetska i komercijalna uporaba te bijede).

Slike koje u osnovi, iza njihove tobožnje »objektivnosti«, istodobno svjedoče o dubokom nepriznavanju stvarnoga i dubokom nepriznavanju slike, doznačuju se prikazivanju onoga što ne želi biti prikazano, silovanju stvarnog kroz lom.

U tom smislu, većina fotografija (ali i medijskih slika uopće, kao i sve ono što

čini

»vizualno«) nisu prave slike. To su tek reportaže, realistični klišeji ili estetske izvedbe podvrgnute svim ideološkim dispozitivima.

Slika u tom stupnju nije više čimbenik vidljivosti - medij neke integralne vidljivosti koji je pandan Integralne Stvarnosti, postajanje-stvarnim udvostručuje se postajanjem-vidljivim pod svaku cijenu: sve treba biti viđeno, sve mora biti vidljivo, a slika je mjesto te vidljivosti u najizvrsnijem smislu.

Ondje gdje se otrcanosti slike pridružuje otrcanost života, kao u svim emisijama televizijske stvarnosti, reality shows,

Big Brother, Loft Story, itd., tu počinje ta integralna vidljivost, gdje je sve dano pogledu i gdje uviđamo da se nema više što za vidjeti.

Postati slikom znači izložiti svoj svakodnevni život, svoje nevolje, želje, mogućnosti - to znači ne sačuvati nikakvu tajnu.

Izraziti se, govoriti, neumorno komunicirati. Biti čitljiv u svakom trenutku, biti odviše izložen svjetlima informacije (poput one žene koja se pokazuje svakodnevno dvadeset četiri sata on Une, na Internetu, u najneznatnijim pojedinostima svoga života).

Je li to izražavanje sebstva konačni oblik očitovanja, o kojem je govorio Foucault? To je, u svakom slučaju, nasilje istodobno počinjeno na pojedinom biću i na slici njegove jedinstvenosti.

U filmu Napuštajući Las Vegas (Mikea Figgisa) vidimo mladu plavokosu ženu koja mirno mokri i nastavlja pričati, ravnodušna jednako prema onomu što govori i onomu što čini.

Savršeno beskoristan prizor, ali koji jasno označuje da ništa u osnovi ne izmiče vezi stvarnosti s fikcijom, da je sve podvrgnuto izloženosti pogledu, pripravnosti pogleda, pripravnosti na užitak.

To je transparentnost: izgurati sve stvarno u sferu vizualnog (reprezentacije - no, je li to još područje reprezentacije? To je izlaganje koje pogled uzima za taoca).

Opsceno je sve što je beskorisno vidljivo, bez nužde, bez želje i učinka. Što prisvaja tako rijedak i dragocjen prostor pojavnog.

Ubojstvo slike događa se tako u toj prinudnoj vidljivosti kao izvoru moći i nadzora, čak s onu stranu »panoptičnoga«: više nije riječ o tome da se stvari učine vidljivima nekom vanjskom oku, nego da ih se učini transparentnima samima sebi. Moć

nadzora kao da je pounutrašnjena, a ljudi više nisu žrtve slika: i oni se sami preobražavaju u slike.

U priči Jorgea Luisa Borgesa o Narodu zrcala postoji ideja da se iza svakog prikaza, svake slike u zrcalu, nalazi neki raz-metnuti pojedinac, svladani neprijatelj koji vam sličí, koji je prisiljen da vam sličí.

Mogli bismo tako reći da je iza svake slike nešto iščeznulo (upravo to izaziva dvosmisleni opčaranost slikom: to da je u njoj nešto iščeznulo). Ikonoklasti su to dobro bili shvatili kada su ikone smatrali načinom da iščezne Bog (no, možda je sam Bog bio izabrao iščeznuće iza slika?).

Danas u svakom slučaju ne iščezava više Bog, nego iza naših slika nestajemo mi. Nema više opasnosti da nam se ukrade naša slika ili izmami naša tajna. Mi više nemamo ni jedno, ni drugo. Nemamo više što skrivati u toj Integralnoj stvarnosti koja nas okružuje.

To je istodobno znak naše konačne transparentnosti i naše potpune opscenosti.

Konačno nasilje počinjeno slici jest nasilje sintetičke slike koja izbija ex nihilo numeričkog računa i računala.

Završeno je sa samom imaginacijom slike, njezinom temeljnom iluzijom jer u

operaciji sinteze više ne postoji referent, a samo stvarno gubi mjesto svog zbivanja jer se neposredno stvara kao Virtualna Stvarnost.

Gotovo je s tim izravnim posjedovanjem slike, te prisutnosti u nekom stvarnom predmetu u nepovratnom trenutku koji bi stvarao magičnu iluziju u fotografiji i od slike neki osobiti događaj.

U virtualnoj slici nema ništa više od te »punktualne« točnosti, tog punctuma u vremenu (da se poslužimo izrazom Rolanda Barthesa) iz nekadašnje slike-fotografije koja je svjedočila da se tu nešto bilo zbivalo, a potom se prestalo zbivati, koja je dakle svjedočila o konačnoj odsutnosti ispunjenoj

nostalgijom.

Digitalna i numerička proizvodnja briše sliku kao analogon, briše ono stvarno kao ono što se može zamisliti. Fotografski čin, trenutak istodobnog iščeznuća subjekta i objekta u istom trenutnom suočavanju - okidač koji dokida svijet i pogled samo na trenutak, sinkopa, mala smrt koju pokreće strojna izvedba slike - taj trenutak u digitalnom i numeričkom processingu nestaje.

Sve to neizbježno vodi k smrti fotografije kao izvornom mediju. S analognom slikom nestaje i bit fotografije. Ona je još svjedočila konačnoj, izravnoj prisutnosti subjekta

pri objektu. Ona se odgađa u rasplinjavanju i mnoštvenosti slika bez referenta, u numeričkom zapljuskivanju koje nas očekuje.

Problem referencije već je bio gotovo nerješiv problem: koliko je ona stvarna? Koliko ovisi o reprezentaciji? No, kada je s Virtualnim nestao referent, kada je iščeznuo u tehničkom programiranju slike, kada više nema stvarnog svijeta pred osjetil-nom opnom (isto je i s jezikom koji sliči jezičnoj opni ideja), tada, u osnovi, reprezentacija više nije moguća.

Postoji nešto opasnije. Ono što analošku sliku razlikuje od numeričke jest da se u njoj odigrava neki oblik nestajanja,

odmaka, zastoja svijeta. To ništavilo u srcu slike o kojem je govorio Warhol.

Istodobno, u numeričkoj, ili šire, u sintetičkoj slici nema više negativnog, »različitog«. U

njoj ništa ne odumire, ništa ne iščezava. Ta slika je tek ishod neke upute i nekog programa,

pojačana automatskim širenjem od jednog zaslona do drugog: računala, mobilnog telefona, televizijskog ekrana, itd. - automatizma mreža koje odgovaraju automatizmu izgradnje slike.

Treba li, dakle, spasiti odsutnost, prazninu? Treba li spasiti to ništavilo u

srcu slike?

Fotografska slika je najčišća jer ne simulira ni vrijeme ni kretanje te se najstrože drži nestvarnosti. Svi ostali oblici (film, video, sinteza), tek su ublaženi oblici čiste slike i njezina rascijepa sa stvarnim.

Intenzivnost slike ovisi o mjeri njezina opovrgavanja stvarnoga, pronalaženja druge scene. Učiniti sliku od nekog predmeta znači oduzeti mu sve dimenzije, jednu po jednu: težinu, površinu, miris, dubinu, vrijeme, trajnost i, naravno, smisao. Tu snagu opčinjenosti, da postaje medij čiste objektivnosti, tran-sparentnom u najtankočutnijem obliku zavođenja, slika

stječe pod cijenu tog rastjelovljenja.

Pridodati sve te dimenzije jednu po jednu, kretanje, ideju, smisao, želju, multimedijalizirati sliku da bismo ju učinili stvarnijom, tj. da bismo ju bolje simulirali, potpuni je besmisao. I tu je sama tehnika uhvaćena u vlastitu zamku.

Da bismo sliku shvatili u čistom stanju, treba se vratiti radikalnoj očiglednosti: tomu da je ona svijet s dvije dimenzije koji u sebi samome sadrži čitavo savršenstvo te ni po čemu nije inferioran stvarnome svijetu i reprezentaciji, svijetu s tri dimenzije koji bi bio njegova nedovršena faza.

To je jedan paralelni svijet, druga scena

bez dubine, a upravo ta dimenzija u najmanju ruku predstavlja njegovu draž i vlastiti genij.

Sve ono što slici pridodaje neku treću dimenziju, bila to površina, vrijeme i povijest, zvuk ili pokret, ideja i značenje, sve što se nadodaje slici da bi je približilo stvarnome i reprezentaciji jest nasilje koje ju razara kao paralelni svijet.

Svaka dodatna dimenzija poništava prethodne. Treća dimenzija poništava drugu. Što se tiče četvrte dimenzije Virtualnog, numeričkog i Virtualne Stvarnosti, ona poništava sve ostale - to je hiperprostor bez dimenzija. To je prostor naših ekrana na kojemu slika,

pravo govoreći, više ne postoji (ali ni svijet stvarnog i reprezentacije).

Treba dakle oduzimati, uvijek oduzimati da bismo našli sliku u čistom stanju.

Oduzimanjem se javlja ono bitno, u spoznaji da je slika važnija od onoga o čemu govori, kao što je jezik važniji od onoga što označava.

U stvarnome ima nejasnoće.

Stvarnost nije izoštrena. Izoštrevanje svijeta predstavljala bi »objektivna stvarnost«, tj.

udešavanje prema modelima reprezentacije - upravo kao izoštrevanje

fotografskog objektiva na predmet. To se konačno izoštravanje svijeta, srećom, nikada nije dogodilo.

Objektiv pokreće predmet, ili obrnuto, no to se kreće.

U jednom od svojih aforizama Lichtenberg govori o podrhtavanju: bilo kojoj, makar preciznoj gesti prethodi podrhtavanje, gestualna mutnoća, i ona uvijek nešto čuva. Kada više ne postoji ta mutnoća, podrhtavanje, kada je gesta puka operacija čije je izoštravanje savršeno, nalazimo se na rubu ludila.

I prava slika je ta koja polaže račun o podrhtavanju svijeta o kojoj god situaciji ili predmetu bila riječ:

fotografiji rata ili mrtvoj prirodi, krajoliku ili portretu, umjetničkoj fotografiji ili reportaži.

Slika je, na tom stupnju, nešto što pripada svijetu, uhvaćena u istome nastajanju, u preobrazbi pojavnoga. Fragment holo-grama svijeta u kojemu svaki detalj prelama cjelinu.

Vlastitost fotografije nije objašnjavanje događaja, nego stvaranje događaja u njemu samome. Logika bi htjela da najprije postoji događaj, stvarno, a da ga slika dođe rastumačiti. To se, nažalost, najčešće događa.

Jedan drugačiji slijed htio bi da se događaj nikada zapravo ne dogodi, da

ostane na neki način stran samome sebi. Nešto od te stranosti preživljava u svakome događaju, svakome predmetu, u svakome pojedincu nesumnjivo.

To je ono o čemu slika mora položiti račun, a da bi to učinila i ona sama mora ostati strana samoj sebi. Ne smatrati se medijem, ne smatrati se slikom. Treba ostati fikcija i odjekivati tako u nerastvorivoj fikciji događaja. Ne dati uhvatiti se u vlastitu zamku niti se zatvoriti u sliku-ponavljanje.

Za nas je najgora upravo nemogućnost nekog svijeta bez slike—ponavljanja - koja ne bi bila neprestano povraćana, hvatana, snimana, fotografirana, čak prije nego bude viđena. To bi bila

smrtna opasnost za »stvarni« svijet, ali i za sliku, jer ondje gdje ona samo reciklira stvarno i u njega uranja, slika više ne postoji, barem ne kao iznimka, kao iluzija, kao paralelni svijet. U vizualnom fluksu koji nas preplavljuje, slika više nema vremena postati slikom.

Može li fotografija biti iznimka od preplavlivanja slikama i obnoviti njihovu izvornu snagu? Za to je potrebno ukinuti metežno djelovanje svijeta, da predmet bude uhvaćen samo u fantastičnom trenutku, u trenutku prvog dodira kada stvari još nisu opažene dok ih nismo susreli, dok odsutnost i praznina još nisu raspršene...

Sam svijet bi trebao zapravo prijeći na fotografski čin - kao da je pronašao način da se javi izvan nas.

Sanjam o slici koja bi bila automatsko pismo jedinstvenosti svijeta - onakvo kakvo su sanjali ikonoklasti u poznatoj bizantskoj kontroverzi. Oni su autentičnom slikom smatrali samo onu u kojoj je neposredno bilo prisutno božanstvo, poput rupca sa Svetim Licem

-
automatsko pismo božanske jedinstvenosti Kristova lica, bez ikakve intervencije ljudske ruke, kao neka neposredna manija precrtavanja (analogna negativu fotografskog filma).

Oni su štoviše odbacivali sve ikone napravljene ljudskom rukom (»heiiropoetične«), koje su za njih bile samo utvare božanskog.

Fotograski čin je, nasuprot tome, na neki način »aheiiropoe-tičan«. Kao automatsko pismo svjetla, bez povezanosti sa-stvarnim i idejom stvarnog, fotografija bi tako zbog te automatičnosti bila prototip pismenosti svijeta oslobođena od ljudske ruke. Sam svijet bi se stvarao kao radikalna iluzija, kao čisti trag, bez ikakve simulacije, ljudske intervencije, a prije svega ne kao istina, jer ako postoje proizvodi ljudskog duha u najizvrsnijem smislu riječi, to bi sigurno bili istina i

objektivna stvarnost.

Postoji veliko prenemaganje u pripisivanju smisla fotografskoj slici. To znači pred predmetima zauzeti pozu. A i same stvari počinju pozirati svjetlu smisla čim na sebi osjete pogled nekog subjekta.

Nemamo li duboku, pradavnu fantazmu o svijetu koji bi mogao funkcionirati bez nas?

Poetičku napast da svijet vidimo u našoj odsutnosti, oslobođene svake ljudske, odviše ljudske volje?

Intenzivno zadovoljstvo poetičkog jezika sastoji se u tome da vidi kako jezik

funkcionira u samome sebi, u svojoj materijal-nosti, literarnosti, a da ne bude okaljan smislom - to nas opči-njuje. Isto je s anagramom, anamorfozom, »skrivenim likom u tepihu«.

Ne funkcioni- ra li i fotografija objaviteljski, u dvostrukom smislu riječi: kao tehnika i metafizika »slike skrivene u tepihu«?

Svijet s onu stranu sjajnog stakla daleko je važniji od onoga s onu stranu mora, a nadilazi ga nesumnjivo samo svijet s onu stranu smrti. (G. C. Lichtenberg)
Predmeti su samo izlika za svjetlost.

Kada ne bi bilo predmeta, kruženje svjetla bilo bi beskrajno, a mi na njega

ne bismo bili osjetljivi.

Kada ne bi bilo subjekata, protjecanje mišljenja bi bilo beskonačno, a ne bi bilo njegova odjeka u svijesti.

Subjekt je ono na čemu se mišljenje zaustavlja u svom beskonačnom protjecanju, ono na čemu se prelama.

Predmet je ono na čemu se zaustavlja svjetlo, ono što ga prelama.

Fotografija je automatsko pismo svjetla.

Tišini slike ravnopravan je samo muk mase i šutnja pustinje.

San bi mogao biti fotograf bez objektiva,

koji kruži svijetom bez aparata i koji bi mogao, ukratko, prijeći s onu stranu fotografije i vidjeti stvari onakvima kakve bi i same bile nakon što odu onkraj slike, kao da ste ih već fotografirali, ali u nekom prethodnom životu.

Možda smo već uostalom došli do stupnja slika kao nekog animalnog stupnja, stupnja u kojem je zrcalo tek odraz svega toga u našem individualnom životu.

Ne postoji autoportret.

Svijet je taj koji posredstvom slike radi svoj autoportret, a mi smo tu tek zbog zadovoljstva (no, zadovoljstvo je

obostrano).

Zauzvrat, svaku sliku treba promatrati s istim intenzitetom kao našu vlastitu sliku u zrcalu.

Fotografija je uvijek također treptaj smrti u pripovijesti o Samarkandu.

U pripovijesti o propuštenom susretu sa stvarnošću... možda zbog veće sklonosti prema tom drugom svijetu.

Nismo li skloniji više bilo kojem paralelnom svijetu, nego stvarnome svijetu?

Bilo kojem dvostrukom životu pred onome koji nam je dan?

Nema ljepšeg paralelnog svijeta do svijeta nekog detalja ili fragmenta.

Oslobođen cjeline i njezinog transcendentnog trbuhozbor-ca, detalj neizbježno postaje tajanstven.

Svaka čestica otrgnuta od prirodnog svijeta po sebi je neposredna subverzija stvarnog i njegove cjeline.

Stvarnost je u stanju, poput fragmenta, biti eliptična.

Ona može stvarati iznimke.

Svaka pojedina slika važi kao iznimka.

A ona završava sa svim ostalima.

Jedan tako osjetljiv zadatak zahvatio bi samo bića koja su doista prisutna, a ne ona koja se to samo pretvaraju ili koja su toliko odsutna u samima sebi da ih vrpca ne zamjećuje, kao što ne zamjećuje ektoplazmu ili vampire.

Taj zadatak, u svakom slučaju, pronašao bi istodobno način na koji smo prisutni i odsutni.

Zato bismo, pred okom kamere, počinili smrt u našoj savjesti, kao Bog pred dokazima njegove opstojnosti.

Sve se u nama negativno kristalizira pred materijalnom imaginacijom naše prisutnosti.

Izoštavanje se zbiva nad odsutnošću, ne u prisutnosti. Jedinstvenost pripada predmetu, slici, fragmentu, mišljenju koje se, kako je to lijepo kazao Mark Rothko, »simultano otvara i zatvara u svim smjerovima«.

Otrgnuti stvarno načelu stvarnosti.
Otrgnuti sliku načelu reprezentacije.

Iznova otkriti sliku kao mjesto podudarnosti između svjetla poteklog od predmeta i svjetla poteklog iz pogleda.

SUVREMENA UMJETNOST... O SEBI SAMOJ

Gotovo je s pustolovinom moderne umjetnosti. Suvremena umjetnost

suvremena je po samoj sebi. Ona ne poznaje više transcendenciju prošlosti ili budućnosti, jedina njezina stvarnost je njezino djelovanje u stvarnome vremenu i zbrka s tom stvarnošću.

Ništa je ne razlikuje od tehničke, oglašivačke, medijske, numeričke djelatnosti. Nema više transcendencije, nepodudarnosti, nema ništa više od druge scene: to je zrcalna igra sa suvremenim svijetom onakvim kakav se zbiva. U tome je suvremena umjetnost ništavna: između nje i svijeta je jednadžba jednaka nuli.

Izvan tog sramnog sudioništva u kojem su stvaratelji i potrošači šutke vezani u razmatranju neobičnih, neobjašnjivih

predmeta koji upućuju samo na sebe same i ideju umjetnosti, prava zavjera se sastoji u tom sudioništvu koje umjetnost povezuje sa samom sobom, u dosluhu sa stvarnim posredstvom kojeg postaje sudionicom te Integralne Stvarnosti čija je tek slika—povratak.

U umjetnosti više nema razlike. Postoji samo integralni zbroj stvarnosti. Ona je u svom ostvarenju postala samo prostituirana ideja.

Modernost je bila zlatno doba pomne analitike, dekon-strukcije stvarnosti u svojim jednostavnim elementima, isprva u impresionizmu a potom u apstrakciji, eksperimentalnoj otvorenosti svim

vidovima percepcije, čulnosti, strukturi predmeta i raščlanjenju oblika.

Paradoks apstrakcije sastoji se u tome da je ona predmet, »oslobađajući« ga od prinuda figure kako bi stupio u čistu igru forme, povezala s idejom neke skrivene strukture, još strože objektivnosti, radikalnije od sličnosti, figure, kako bi pristupila analitičkoj istini predmeta. U znaku apstrakcije upuštamo se uvijek u neki višak stvarnosti, u razotkrivanje »elementarnih struktura« predmetnosti, tj. u nešto stvarnije od stvarnog.

Umjetnost je, zauzvrat, u znaku opće estetizacije, uložila čitavo polje stvarnosti.

Na kraju te povijesti, banalnost te umjetnosti miješa se s ba-nalnošću stvarnog svijeta -

čija je inauguralna (i ironijska) gesta bila Duchampov čin sa svojim automatskim prijenosom predmeta. Prijenos čitave stvarnosti u estetiku postao je jedna od dimenzija opće razmjene.

A sve to u znaku istodobnog oslobođenja umjetnosti i stvarnog svijeta.

To se »oslobođenje« sастоjalo zapravo u njihovu međusobnu određenju - smrtonosnom hijazmu za oboje.

Prijenos umjetnosti, koja je postala

beskorisna funkcija, u sada već Integralnu Stvarnost, jer ona je apsorbirala svo što ju je nijekalo, nadišao ju je ili preobrazio.

Nemoguća razmjena s tom Integralnom Stvarnošću, s čim god da se razmjenjivala - može stoga biti samo razmjena sa samim sobom, što znači ponavljati se u beskonačnost.

Sto bi nas to danas moglo čudesno uvjeriti u bit umjetnosti? Umjetnost je naprosto ono o čemu je riječ u svijetu umjetnosti, u umjetničkoj zajednici koja silno pogledava u samu sebe. Stvarateljski čin i sam se udvostručuje kako bi postao tek znakom vlastite operacije - prava slikareva tema nije ono što slika,

već samo čin njegova slikanja. On slika činjenicu da slika. Time je barem spašena ideja umjetnosti.

To je tek jedna od mnogih strana zavjere.

Druga je ona promatračeva koji umjetnost, o kojoj god da je riječ, uglavnom ne uspijeva shvatiti i konzumira vlastitu kulturu na drugom stupnju. On doslovno konzumira činjenicu da tu ništa ne razumije te da za tim nema nikakve potrebe, osim u imperativu kulture, za povezivanjem u cjeloviti krug kulture. No, kultura je i sama tek epifenomen svjetskog tijeka.

Ideja umjetnosti se razrjeđuje i počinje

biti minimalna, sve do konceptualne umjetnosti gdje završava ne-izlaganjem ne-djela u ne-galerijama - u apoteozi umjetnosti kao ne-doga-daju. Zauzvrat, u svemu tome potrošač kruži kako bi eksperimentirao s ne-užitkom u djelima.

U krajnosti konceptualne i minimalističke logike, umjetnost bi se trebala izbrisati bez drugog oblika procesa. U tome bi trenutku bez sumnje postala ono što jest: lažni problem, a čitava estetska teorija lažno rješenje.

Da, ali nužnost da se o njoj govori utoliko je veća ukoliko se ima manje što za reći.

Demokratsko kretanje umjetnosti samo

je, paradoksalno, učvrstilo povlasticu ideje umjetnosti koja svoj vrhunac ima u toj banalnoj tautologiji, »umjetnost je umjetnost«.

Sve može biti dijelom te kružne definicije.

Marshall McLuhan: We have now become aware of the possibility of arranging the entire human environment as work of art. (Postali smo sada svjesni mogućnosti da čitav ljudski okoliš preobrazimo u umjetničko djelo.)

Revolucionarna ideja suvremene umjetnosti sastojala se u tome da bilo koji predmet, bilo koji detalj ili fragment materijalnog svijeta može imati

istu neobičnu privlačnost i postaviti ista nerješiva pitanja kao i ona koja su nekoć bila rezervirana za neke rijetke, aristokratske forme, koje su se nazivale umjetničkim djelima.

Prava demokracija ne bi se sastojala u slobodnom pristupu estetskom užitku, nego u transestetskom dolasku nekog svijeta u kojemu bi svaki predmet, bez razlike, imao svojih pet minuta slave (a prije svega predmeti bez razlike). Sve se izjednačuje, sve je genijalno. S posljedicom preobrazbe umjetnosti i samog umjetničkog djela u predmet, bez iluzije i transcendencije, čisti, konceptualni acting out, u generatora dekonstruiranih predmeta koji, zauzvrat,

dekonstruiraju nas.

Nema tu više lica, pogleda, ljudskog lika kao ni tijela - već samo organi bez tijela, fluksovi, molekule, fraktali. Odnos prema »djelu« neka je vrsta kontaminacije, zaraze: na njega se nadovezujemo, udubljujemo, uranjamo upravo kao u neki fluks ili mreže.

Metonimijsko ulančavanje, lančana reakcija.

U svemu tome nema više stvarnog predmeta: u ready-ma-deu nije prisutan predmet, nego njegova ideja, a mi više ne uživamo u umjetnosti, nego u ideji umjetnosti. Potpuno smo ideologizirani.

A ready-made sažimlje u osnovi dvostruko prokletstvo moderne i suvremene umjetnosti: prokletstvo uranjanja u stvarno i banalnost te prokletstvo konceptualne apsorpcije u ideju umjetnosti.

Saul Bellow o Picassu: »Ta apsurdna Picassova skulptura, sa svojim osovinama i metalnim listovima - bez krila i pobjede, nego obično svjedočanstvo, trag - puka ideja umjetničkog djela. Vrlo slična drugim idejama i drugim tragovima koji nadahnjuju našu opstojnost -

ne postoje više jabuke, nego njihova ideja, voćarska rekonstrukcija onoga što je nekada bila jabuka -nema više

sladoleda, već samo ideja nečega slasnoga što se danas radi od nadomjestaka, od škroba, glukoze i drugih kemijskih proizvoda - nema više seksa, nego samo ideja ili podsjećanje na seks - isto vrijedi za ljubav, vjeru, mišljenje i sve ostalo...«

Umjetnost kao oblik ne znači ništa. Ona je samo znak koji upućuje na odsutnost.

Da, ali u što se pretvara ta perspektiva praznoga i odsutnoga u suvremenom svijetu koji je već u potpunosti ispražnjen od svog smisla i stvarnosti?

Umjetnost se samo može svrstati u opću beznačajnost i ne-odjelitost. Nema više nikakve povlastice. Nema više drugu

konačnu namjenu do one sudjelovanja u fluidnom svijetu komunikacije, mreža i interakcije.

Pošiljatelj i primatelj miješaju se u istom krugu, svi su pošiljatelji, svi su primatelji.

Svaki subjekt u interakciji je sa samim sobom, u naporu da izrazi samog sebe, a da više nema vremena da čuje drugog.

Internet i mreže očito umnožavaju tu mogućnost da budemo pošiljatelji samima sebi, u zatvorenom krugu, da svatko odlazi ondje pomoću svoje virtualne izvedbe pridonoseći općoj nesvjestici.

Zato bi najzanimljivija stvar, u pogledu umjetnosti, bila prodrijeti u spužvasti mozak modernog promatrača. Jer tu je oduvijek prisutan misterij: u mozgu primatelja, u neuralgičnom središtu te uslužnosti pred »umjetničkim djelom«. U čemu je tajna?

U sudioništvu između usmrćivanja na koje »stvaratelji« prisiljavaju predmete i same sebe i usmrćivanja od strane potrošača samih sebe i svojih mentalnih sposobnosti.

Tolerancija se u najgorem slučaju znatno pogoršala u korist tog općeg sudioništva.

Sučelje i performans: dva su aktualna lajtmotiva.

U performansu se miješaju svi izražajni oblici - likovna umjetnost, fotografija, video, instalacija, interaktivni ekran. To vertikalno i horizontalno, estetsko i komercijalno proširenje od sada ima udjela u djelu čija je izvorna jezgra neobnovljiva.

To je (ne) događaj koji savršeno opisuje Matrix. Riječ je o nekoj vrsti same svjetske instalacije, ali svjetske u potpunosti: u njoj neupitnog udjela ima ne samo film, koji je tek neka vrsta izlike, nego njegovi izvedeni proizvodi, simultane projekcije po cijeloj planeti i sami milijuni gledatelja. S planetarne i interaktivne točke gledišta, svi smo glumci u tom, u potpunosti svjetskom,

dogadaju.

Isti je problem s fotografijom kada je želimo multimedijali-zirati pridodajući joj sva montažna, kolažna, numerička, sintetična i druga sredstva. To beskonačno otvaranje, ta deregulacija predstavlja upravo smrt fotografije posredstvom njezina uzdizanja na razinu performansa.

U tom sveopćem miksiranju, svaki registar gubi svoju specifičnost baš kao što svaki pojedinac gubi svoju suverenost u interakciji i mrežama, baš kao što stvarno i slika, umjetnost i stvarnost gube svoju uzajamnu energiju kada prestanu biti različiti polovi.

Od 19. stoljeća umjetnost želi biti beskorisna. Ona postaje slavna (što nije bio slučaj s klasičnom umjetnošću u kojoj se, u svijetu koji nije još ni objektivan niti stvaran, pitanje korisnosti čak ne postavlja).

Sirenjem tog načela, dovoljno je da bilo koji predmet pretvori u beskoristan da bi od njega načinila neko djelo. Re-ady-made jest upravo ono kada se umjetnost zadovoljava da neki predmet liši njegove uporabe, a da ništa na njemu ne mijenja, da bi od njega napravila muzejski predmet. Dovoljno je da od samoga stvarnoga učini beskorisnu funkciju kako bi od njega napravila umjetnički predmet, u korist proždiruće

estetike banalnosti.

Tako bi drevne, zastarjele, a time i beskorisne stvari automatski poprimile estetsku auru. Njihov vremenski premještaj istovjetan je Duchampovoj gesti, one također postaju re-ady-made, nostalgичni tragovi oživljeni u našem muzejskom svijetu.

Mogli bismo proširiti tu estetsku preobrazbu u materijalnu proizvodnju u cjelini. čim dosegne razinu na kojoj se više na razmjenjuje kao društveno bogatstvo, ona postaje golemi nadrealistički predmet uhvaćen u proždiruću estetiku upisujući se posvuda u neku vrstu virtualnog muzeja. Gotova muzeifikacija, poput ready-madea,

čitavog tehničkog okoliša u obliku
industrijske divljine.

Logika beskorisnosti suvremenu umjetnost može dovesti samo do sklonosti prema otpadu koji je po definiciji beskoristan. Posredstvom tog otpada, oblikovanjem otpada, umjetnost se odaje uprizorenju svoje beskorisnosti. Ona objavljuje svoju neupotrebnu vrijednost, svoju nerazmjensku vrijednost dok se istodobno vrlo skupo prodaje.

Postoji tu nešto besmisleno. To da beskorisnost nema vrijednost po sebi, sekundarni je simptom te, žrtvujući svoje uloge toj negativnoj vrijednosti, umjetnost luta u samoj bezrazložnosti beskorisnoga. Riječ je pomalo o istom scenariju koji pripada ništavnosti,

sklonosti prema besmislu, beznačajnome, banalnosti koja svjedoči dvostrukoj estetskoj sklonosti.

Protuumjetnost u svim svojim oblicima nastoji izmaći estetskoj dimenziji. No, sa svime time je svršeno od kada je ready-made pridružen samoj banalnosti. Gotovo je s nedužnošću besmisla, nefigurativnog, odbijanja i razdora.

Sa svime onim što bi htjelo postojati, iznova nastati, suvremena umjetnost samo učvršćuje nemoljivu estetsku narav te protuumjetnosti.

Umjetnost je oduvijek nijekala samu sebe. No, to je činila kroz eksces, zanoseći se u igri vlastitog nestanka.

Danas to čini u vlastitoj oskudici - još gore, poriče vlastitu smrt.

Ona uranja u stvarnost umjesto da bude čimbenik simboličnog ubojstva iste te stvarnosti, magični izvođač njezina nestanka.

A paradoks je taj, što se više umjetnost primiče toj pojavnjoj zbrci, toj ništavnosti kao umjetnosti, da se više ovjerovljuje i stječe višak vrijednosti u trenutku kada se nalazimo, Cernetijevim riječima, ondje gdje ništa više nije ni lijepo ni ružno, kada smo došli do tog trenutka a da nismo ni znali, a, zahvaljujući pronalasku te slijepe točke, ne preostaje nam drugo do ustrajati u trenutnom razaranju umjetnosti.

čemu, konačno, služi ta beskorisna funkcija?

Od čega nas ona samom svojom beskorisnošću izbavlja?

U političkim slikama koje nam ublažuju tešku odgovornost za moć, posredstvom svoje nekoherentne tvorbenosti suvremena umjetnost olakšava nam snažan utjecaj smisla spektaklom besmisla - što objašnjava njezino umnožavanje: njoj je zajamčen napredak u samoj funkciji svoje beznačajnosti i ispraznosti neovisno o svakoj estetskoj vrijednosti.

Baš kao što politika ustrajava u

odsutnosti bilo koje reprezentativnosti ili povjerenja.

Umjetnost i umjetničko tržište cvatu tako u mjeri vlastita pada: oni su moderni zglobovi kulture i simulakruma.

Apsurdno je dakle reći da je suvremena umjetnost ništavna i da je sve besmisleno jer njezina je vitalna funkcija da bolje objasni našu ništavnost i apsurdnost: da od tog pada učini svoju osnovu za trgovanje i u potpunosti ga izgna kao spektakl.

Ako bi funkcija umjetnosti, kao što neki misle, bila u tome da život učini zanimljivijim od umjetnosti, tada treba napustiti tu iluziju. Imamo dojam da se

dobar dio umjetnosti nadmeće s radom odvratanja, žalovanja za slikom i imaginarnim, s estetskim radom tuge, uglavnom za promašenim vremenom, što privlači opću melankoliju umjetničke sfere za koju se čini da preživljava u reciklaži svoje povijesti i tragova.

No, ni umjetnost ni estetika nisu jedine koje su odane toj melankoličnoj sudbini življenja, ali ne iznad svojih sredstava, nego s onu stranu svojih ciljeva.

Naša sposobnost za degradaciju je beskonačna, i sve dok ne počinimo svaki zločin koji osjećamo u sebi, naš put neće biti dovršen.

GUIDO CERONETO

Mora li čovjek otići do kraja u svojim mogućnostima, on mora otići i do kraja u svom samorazaranju. Jer ta mogućnost nije ni najneznačajnija, niti manje slavna.

SAUL BELLOW

Dvije slike: slika brončanog tehnokrata, naslonjenog na svoju aktovku, dok sjedi na klupi podno Twin Towersa, ili bolje, zatrpanog u prašini urušenih tornjeva, poput nekog od onih tijela pronađenih u ruševinama Pompeja. On bi takorekuć bio potpis događaja, patetična utvara globalne moći koju je pogodila nepredvidljiva katastrofa.

Drugi lik: umjetnik koji radi u svom ateljeu u Twinsu na skulpturi samoga

sebe - njegovo je tijelo isprobodeno avionima - koje bi trebalo biti postavljeno na trijemu World Trade Cente-ra, kao moderni sveti Sebastijan.

On je radio na njemu još tog jutra 11. rujna kada ga je, skupa s njegovim djelom, raznio događaj koji je bio predivio. Nema veće posvete nekog umjetničkog djela do one koja ga dovršava samim događajem koji ga uništava.

To su dvije alegorije izvanrednog, munjevitog događaja koji odjednom presijeca monotoniju proglašenog kraja povijesti. Jedini događaj vrijedan tog imena koji je presudio ne-događaju na koji smo bili osuđeni u hegemoniji

svjetskog poretka kojeg ništa ne mora zabrinjavati.

Na tom stupnju umrežavanja svih funkcija - tijela, vremena, jezika - mentalne infuzije svih umova, i najneznatniji događaj je prijetnja, čak i povijest je prijetnja.

Bit će dakle neizbježno pronaći sigurnosni sustav koji predviđa izbijanje bilo kakvog događaja. čitava strategija obrane koja danas nadomješta univerzalnu strategiju.

Ilustracija te strategije je nedavni film Stevena Spielberga *Minority Report*.

Uz pomoć mozgova koji imaju

predosjećaje (»precogs«), koji unaprijed otkrivaju predstojeće zločine, policijski komandosi (»precrimes«) predusreću i neutraliziraju zločinca prije nego što prijeđe na djelo.

Sličnu priču nalazimo i u filmu *Dead Zone* (Davida Cronen-berga): junak, također obdaren sposobnošću proricanja nakon teške nesreće, završava ubojstvom političara kojemu predviđa sudbinu ratnog zločinca.

To je također scenarij rata u Iraku: eliminirati zločinca u začetku, na temelju čina koji se nije dogodio (Sadamova uporaba oružja za masovno uništenje). Pitanje se očito odnosi na to hoće li se zločin doista dogoditi. No, o tome

nikada nećemo ništa znati.

Riječ je dakle o stvarnoj represiji nad virtualnim zločinom.

Iz toga vidimo kako se s onu stranu rata pomalja sustavno deprogramiranje, ne samo svakog zločina, već svega onoga što bi moglo poremetiti red stvari, planetarni policijski poredak.

Na to se svodi današnja »politička« vlast. Njome ne upravlja neka pozitivna volja, već samo negativna obrambena moć, vlast javne čistoće, sigurnosne, imunonosne i zaštitničke policije.

Ta strategija nije usmjerena samo na budućnost, nego i na prošle događaje -

na primjer, na događaj 11. rujna čije poniženje ta strategija pokušava izbrisati pomoću rata u Iraku i Afganistanu.

Zato je taj rat u osnovi obmana, virtualni događaj, »nedo-gađaj«. Lišen vlastite objektivnosti ili svršnosti, on poprima tek oblik neke zavjere, egzorcizma. Zato je on također nedovršiv jer nikada neće završiti s izgonom jednog takvog događaja. Rekli smo da je on preventivan - on je zapravo retrospektivan jer pokušava isprazniti teroristički događaj 11. rujna čija sjena lebdi nad svakom planetarnom strategijom nadzora.

Poništenje događaja, neprijatelja, smrti: zapovijed za »nultom smrću« zapovijed

je i za sigurnosnom opsesijom.

Cilj tog svjetskog poretka je konačni ne-događaj. To je na neki način kraj povijesti, ali ne zbog nekakvog ostvarenja demokracije kao što želi Fukuvama, nego zbog preventivnog terora, protuterora koji završava sa svakim mogućim događajem. Teror, kao i vlast koja ga vrši, završava u samome sebi, u znaku sigurnosti.

Ima tu neke okrutne ironije: ironije globalnog antiterori-stičkog sustava koji skončava interiorizacijom terora, u presuđivanju samomu sebi i ispražnjavanju od svake političke supstancije - napredujući sve dok se ne okrene protiv

vlastite populacije.

Je li to ostatak hladnog rata i ravnoteže terora? Ovaj put je riječ, međutim, o obrani bez hladnog rata, o neuravnoteženome teroru. Ili bolje, riječ je o sveopćem hladnom ratu, raspršenom u najznatnijim pukotinama društvenog i političkog života.

Taj pad vlasti u vlastitu zamku svoju je dramatičnu krajnost postigao u slučaju Moskovskog kazališta u kojemu su taoci i teroristi bili pomiješani u istome masakru. Baš kao u slučaju ludih krava: za svaki slučaj, ubijamo cijelo krdo - Bog će već prepoznati njemu slične. Ili kao u stockholmskom sindromu: njihovo nerazlikovanje nakon smrti čini ih

virtualnim sukrivcima (kao u Minoritj Reportu: to da je vjerojatni zločinac unaprijed uhvaćen, dokazuje a posteriori da nije znao biti nedužan).

I tu leži istina te situacije: na ovaj ili onaj način, sama je populacija teroristička prijetnja za vlast. A sama vlast je ta koja, pomoću represije, nehotice zapečaćuje tu sukrivnju. Istovjetnost te represije pokazuje da smo virtualno svi taoci vlasti.

Proširimo li tu pretpostavku, mogli bismo govoriti o koaliciji svih vlasti protiv svih populacija - takav smo predosjećaj bili imali s ratom u Iraku jer se je mogao ostvariti s više ili manje

pri-kirivenim pristankom svih vlasti, s prezirom prema svjetskom mnijenju.

I ako su svjetski prosvjedi protiv rata mogli stvoriti privid neke moguće protumoći, oni su prije svega pokazali političku beznačajnost te »međunarodne zajednice« pred američkom Rjealpolitik.

Od sada imamo posla s vršenjem vlasti u čistome stanju, bez obzira na suverenost ili reprezentaciju, s Integralnom Stvarnošću negativne moći. Sve dok izvodi svoju suverenost iz reprezentacije, dok postoji neki politički razlog, vlast u svakom slučaju može biti uravnotežena, može ju se ukloniti ili osporiti. No, nestanak te suverenosti ustupa mjesto razuzdanoj, divljoj vlasti,

bez protivničke strane (no, ta divljina nije više prirodna, nego tehnička). Za nju bi se, nekim čudnim obratom, moglo reći da slični ustrojstvu primitivnih društava koja su bila, po Claude Levi-Straussu, društva bez povijesti jer nisu poznavala vlast. A što ako u današnjem globalnom društvu, u sjeni te integralne vlasti, opet postajemo društvo bez povijesti?

Ali ta Integralna Stvarnost vlasti također je i njezin svršetak. Vlast koja se temelji samo na policiji i prevenciji od događaja, čija se politička volja svodi samo na izgon sablasti, i sama postaje sablasna i ranjiva. Njezina virtualna snaga - njezina snaga softverskog i

sličnog programiranja - je totalna, ali istodobno ne može više ući u igru, a da ne igra protiv sebe kroz svakovrsne unutrašnje nedostatke. Na vrhuncu svog gospodstva može samo izgubiti svoj izgled.

To je doslovno »Pakao Moći«.

Nadzor nad događajem jamči ponajprije sama informacija. Informacija predstavlja najučinkovitiju mašineriju derealizacije povijesti. Baš kao što politička ekonomija predstavlja golemu mašineriju koja stvara vrijednost, znakove bogatstva, ali ne i bogatstvo samo, tako informacijski sustav predstavlja beskrajn stroj koji proizvodi događaj kao znak, kao

vrijednost koja je raz-mjenjiva na univerzalnom tržištu ideologije, spektakla, katastrofe, itd. - ukratko, koji stvara ne-događaj. Informacijska apstrakcija ista je kao i ekonomska. A kao što je svaka roba, zahvaljujući apstrakciji vrijednosti, međusobno razmjenjiva, tako svi događaji postaju zamjenjivi jedni s drugima na kulturnom tržištu informacija. Izgubljena je osobitost događaja, ono što događaj čini nesvodljivim na kodiranu transkripciju i uprizorenje, što ga naprosto čini događajem.

Ulazimo u sferu u kojoj se događaji zapravo više ne zbivaju, zbog same funkcije njihove proizvodnje i širenja u

»realnom vremenu« - ondje gdje se gube u praznini informacije.

Sfera informacije je poput nekog prostora u kojemu se, nakon ispražnjenja događaja od njihove supstancije, ponovno stvara umjetna težina i vraća ih se u orbitu »realnoga vremena« - ondje gdje ih se, nakon povijesne devitalizacije, ponovno postavlja na transpolitičku pozornicu informacije.

Ne-događaj ne postoji ondje gdje se ništa ne zbiva.

Naprotiv, to je sfera neprestane promjene, aktualizacije bez zastoja, trajne sukcesije u stvarnom vremenu, otkuda potječe ta opća istovjetnost,

neodjelitost, ta banalnost koja obilježava nulti stupanj događaja.

Neprestano širenje koje je također širenje napretka - ili širenje mode, koja je područje kompulzivne promjene i predviđene zastarjelosti u najizvrsnijem smislu riječi. Snažan utjecaj modela proizvodi kulturu razlike koja dokrajčuje svaki povijesni kontinuitet.

Umjesto da se odvijaju u skladu s poviješću, stvari jedna za drugom stupaju u prazninu.

Mnoštvo diskursa i slika od kojih se ne možemo obraniti, svedeni su na istu nemoć i paraliziranost kao i u ratnoj prijetnji. Nije stvar u dezinformaciji ili

pranju mozga. Bila je to naivna profesionalna pogreška FBI-a kad je namjeravao osnovati Dezinformacijski ured radi usmjerene manipulacije - savršeno beskorisna pothvata jer dezinformacija potječe od samog obilja informacija, njihove urečenosti, kružnog ponavljanja koje stvara polje prazne percepcije, dezintegrirani prostor koji kao da je pogođen neutronsom bombom ili jednom od onih naprava koja usisava sav okolni kisik. To je prostor u kojem je sve unaprijed neutralizirano, uključujući i rat, izjednačavanjem slika i komentara, no tomu je možda tako jer se zapravo nema što za reći o onomu što se događa, poput tog rata, po nekom neumoljivom scenariju bez tračka

neizvjesnosti o konačnom ishodu.

Događaj u kratkome spoju sa svojom neposrednom slikom—povratkom najjasnije vidimo u medijskoj sferi.

Informacija je uvijek već tu. U slučaju katastrofe, novinari i fotoreporter i stižu prije pomoći. Kada bi mogli, stigli bi i prije katastrofe, a najbolje bi bilo izmisliti ili izazvati događaj kako bi prvi imali vijest.

Ta spekulacija doživljava vrhunac u Pentagonovoj inicijativi »Događajne burze«, tržišta dionica za atentate ili katastrofe. Možete se kladiti na moguće ostvarenje nekog događaja protiv onih za koje se smatra da se neće dogoditi.

To spekulativno tržište trebalo bi funkcionirati poput tržišta šećera ili soje. Tako bismo mogli spekulirati o broju žrtava side u Africi ili kada će se razdvojiti San Andreas brazda (inicijativa Pentagona proizlazila bi iz činjenice da više vjeruje slobodnom spekulativnom tržištu, nego tajnim službama).

Naravno, malen je korak odavde do uključenosti u sam događaj: kladiti se na događaj prije nego se dogodi još uvijek je sigurnije (kaže se da je to učinio Bin Laden spekulirajući dionicama TWA-a prije 11. rujna). To je kao preuzimanje životnog osiguranja supruge prije nego je ubijemo.

Postoji velika razlika između događaja koji se događa (dogodio) u povijesnom vremenu i događaju koji se zbiva u realnom vremenu informacije.

Pukom upravljanju tijekomvima i tržištima u znaku planetarne deregulacije odgovara

»globalni«, ili bolje, globalizirani ne-događaj: Svjetsko nogometno prvenstvo, 2000.

godina, Dianina smrt, Matrix, itd...

Bili ti događaji umjetni ili ne, njima dirigira tiha epidemija informacijskih mreža. Fake events.

Frangois de Bernard analizira tako rat u Iraku kao čisti otisak filmske teorije i prakse.

Ono što gledamo dok sjedimo zgrčeni na našim foteljama nije »poput filma«, nego jest film. Sa sadržajem radnje, scenarijem, koji se treba izvršiti bez odstupanja.

Casting, tehnička i financijska sredstva pomno su isprogrimirana: to je posao za profesionalce. To uključuje i nadzor nad kanalima za emitiranje. Aktivni rat postaje, napokon, golemi specijalni efekt, film postaje paradigma rata, a mi ga zamišljamo

»stvarnim« dok je on tek odraz svog

filmskog bića.

Virtualnost rata nije dakle metafora. To je, doslovno, prijelaz iz stvarnosti u fikciju, ili bolje, neposredna preobrazba stvarnog u fikciju. Stvarno je samo asimptotski obzor Virtualnog.

No, u toj pripovijesti nije u pitanju samo stvarnost stvarnoga, nego i stvarnost filma. Sve to pomalo sličí Disnevlandu: tematski parkovi samo su izlika koja prikriva činjenicu da je sav životni kontekst diznificiran.

Isto vrijedi za film: filmovi koji se danas stvaraju tek su vidljiva alegorija filmskog oblika koji je sve prisvojio. Društveni i politički život, krajolik, rat,

itd. - konačni oblik scenarijskog života.

To je nesumnjivo razlog zašto film nestaje: jer je prešao u stvarnost. Stvarnost nestaje u filmu, film nestaje u stvarnosti. Smrtonosna transfuzija u kojoj oboje gube svoju specifičnost.

Promatramo li povijest kao film - koja je to, usprkos nama, postala - tada se istina informacije sastoji u naknadnoj sinkronizaciji, ozvučivanju i izradi podnaslova za film povijesti.

U bivšoj Saveznoj Republici Njemačkoj izgradit će tematski park u kojem će iznova biti napravljene kulise i ambijent pokojne Demokratske Republike Njemačke (»ostaligija«

kao oblik nostalgije). Tako je memorijalizirano čitavo jedno društvo još za svoga života (ono nije u potpunosti nestalo).

Simulakrum ne radi tek na teleskopiranju aktualnosti, nego stvara dojam da se »Stvarno«

mora uskoro dogoditi u »realnome vremenu«, a da čak ne prođe kroz sadašnjost i povijest.

Kao rezultat, povijest za nas još jednom postaje predmetom nostalgije, a možemo vidjeti da žudnja za poviješću, za rehabilitacijom, za mjestom pamćenja, posvuda cvijeta, kao da nastojimo pothranjivati sam taj kraj povijesti kojoj

smo u potpunosti izloženi.

I sama povijest funkcionira s onu stranu vlastitih ciljeva. Postojala je definicija povijesnog događaja, njezin je model bila Francuska revolucija, a i sami pojmovi događaja i povijesti postoje zapravo od tada. Događaj bi se mogao smatrati vrhuncem kontinuiranog tijeka, a sam njegov prekid predstavljao bi dio jedne šire dijalektike.

No, s porastom moći svjetskog poretka koji isključuje svaku ideologiju, kojeg zanima samo cirkulacija protoka i mreža, situacija nipošto više nije takva. U tom općem protjecanju gube se svi prosvjetiteljski ciljevi i vrijednosti koji ipak čine njegov začetak.

Postojala je naime jedna ideja, ideal, imaginarij moder-nosti, no on je nestao u bolesti napretka.

S poviješću se događa ista stvar kao i sa stvarnošću.

Postojalo je načelo stvarnosti. Načelo je potom nestalo, a stvarnost, oslobođena od svoga načela, još se širi po inerciji. Razvija se eksponencijalno, postaje Integralna Stvarnost koja nema ni svrhe ni načela, ali se zadovoljava integralnim ostvarenjem svih mogućnosti. Proždrla je vlastitu utopiju, a funkcionira onkraj vlastite svrhe.

No, kraj povijesti ne predstavlja njezinu

posljednju riječ.

Na toj osnovi neprestanog ne-događaja, pomalja se, naime, drugačija vrsta događaja.

Događaji rascjepa, nepredvidljivi događaji, nerazvrstivi u povijesne kategorije i s onu stranu povijesnog uma - događaji koji se zbivaju u suprotnosti s vlastitom slikom, sa svojim vlastitim simulakrumom. Riječ je o događajima koji raskidaju s nizom aktualnosti koji izlažu mediji, ali koji međutim ne predstavljaju ponovnu pojavu povijesti niti stvarno koje izbija u srcu Virtualnoga (kao što se govorilo o 11. rujnu).

Oni ne predstavljaju događaje u povijesti, nego onkraj povijesti, s onu stranu svoje svrhe, oni su događaji u sustavu koji je završio s poviješću. Oni su njezino unutrašnje grčenje. A, kao takvi, oni postaju nadahnuti nekom snagom Zla - ne više kao nositelji neufate kog konstruktivnog nereda, nego apsolutnog nereda.

Nepronijljivi u svojoj specifičnosti, oni čine prekomjernost sustava koji je i sam nepronijljiv u svom razmjeru i širenju.

U Novom svjetskom poretku više nema revolucija, već samo grčenja. Kao u nekoj mehanici koja želi biti savršena, u odviše dobro integriranom sustavu više nema kriza, nego samo nto;o disfunkcija,

pogreški, zastoja, aneurizmičkih pukotina.

Pa ipak događaj nije isto što i nezgoda.

Nezgodna je samo simptom, prolazna disfunkcija, anomalija tehničkog (ili prirodnog) reda koju je moguće spriječiti: u tome se sastoji sva politika rizika i predviđanja. Događaj je pak protuofanzivan i nešto neobičnijeg nadahnuća: u svaki sustav na svom vrhuncu, u točki njegova savršenstva, on ponovno uvodi unutarnju negativnost i smrt. On je vrsta zaokreta moći prema samoj sebi, kao da cijeli sustav kriomice istodobno njeguje, uz sastojke svoje moći, nekog zloduha koji bi bdio nad

njegovim obratom.

U tome smislu, za razliku od nezgode, događaj ne možemo spriječiti i ne dotiče ga nikakva igra vjerojatnosti. ,\$.•

Marxova analiza revolucije i sablasti komunizma nudi dobre usporedbe s aktualnom situacijom. I on je proletarijat smatrao povijesnim čimbenikom kraja kapitala - nekom vrstom njegova zloduha, jer je kapital s usponom proletarijata pothranjivao unutrašnji virus vlastita uništenja.

Postoji međutim radikalna razlika između komunističke i terorističke sablasti. Glavno lukavstvo kapitala bilo je, naime, da klicu raspada koju nosi u

sebi preobrazi u vidljivog neprijatelja, u klasnog protivnika i tako promijeni taj povijesni pokret u reintegracijsku dinamiku najnaprednijeg stupnja kapitala, s onu stranu robnog izrabljivanja.

Terorizam se, s druge strane, odigrava na višoj razini radikalizma: on nije povijesni subjekt, nego nedohvativi neprijatelj. I ako klasna borba proizvodi povijesne događaje, terorizam stvara drugačiju vrstu događaja. Tu se globalna moć (koja više nije istovjetna s moći kapitala) nalazi u izravnom sukobu sa samom sobom. Ona od sada više nema posla sa sablašću komunizma, nego s vlastitom sablašću.

Dakle, kraj revolucija (i povijesti uopće) nipošto više ne predstavlja pobjedu globalne moći. On bi prije bio neka vrsta njezinog sudbonosnog znaka.

Povijest je bila naša velika pretpostavka, pretpostavka o maksimalnoj intenzivnosti.

Promjena, s druge strane, odgovara minimalnoj intenzivnosti - u njoj se sve smjenjuje i poništava sve dok se iznova ne stvori ekvivalent potpunog stanja mirovanja: dojam da se niša ne mijenja u samom vrtlogu aktualnosti.

Opća razmjena protoka, mreža, sveopće komunikacije završava u vlastitom poricanju, s onu stranu kritičnog praga

koji smo već odavno prešli, u poricanju koje nije, dakle, više obična kriza napretka, nego katastrofa, surova involucija, koja se danas može zamijetiti u onome što bismo mogli nazvati »niskom stopom rasta stvarnosti« (izdašnost informacija isto tako odgovara niskoj stopi rasta spoznaje).

Nulti stupanj vrijednosti u totalnoj ekvivalentnosti.

Globalizacija je smatrala da može uspjeti u neutralizaciji svih sukoba kako bi uspostavila poredak bez nedostatka. No, riječ je o poretku koji se temelji na nedostatku: sve se izjednačuje u zbroju koji je jednak nuli. Gotovo je s dijalektikom, igrom teze i antiteze koja

se razrješuje u sintezi. Suprotstavljeni pojmovi od sada se uzajamno poništavaju u izravnavanju svih sukoba. No, ta neutralizacija pak nikada nije konačna jer dok iščezava svako dijalektičko razrješenje istodobno raste moć krajnostima.

Ne postoji više pitanje povijesti in progress, glavne sheme niti krizne regulacije. Nema više racionalnog kontinuiteta ni dijalektike sukoba, nego samo pomirenje krajnosti.

Nakon što je jednom globalna moć razorila univerzalno, a vrtočlavica promjena izbrisala povijesnu logiku, preostaje samo sraz virtualne svemoći i

onih koji joj se ljutito suprotstavljaju.

Antagonizam između globalne moći i terorizma - aktualni sukob američke hegemonije i islamističkog terorizma stoga je samo trenutno vidljivi zaokret u tom nadmetanju Integralne Stvarnosti moći s integralnim odbijanjem iste te moći.

Pomirenje nije moguće, nikada neće biti primirja između suprotstavljenih snaga niti mogućnosti nekog integralnog poretka.

Nikada neće biti primirja s mišljenjem koje mu se silovito opire, kao ni s događajem u tom smislu: štoviše, događaji tijekom nekog vremena

štrajkaju, pa iznenada odjednom izbiju.

No, to nas na neki način tješi: iako Carstvo Dobra ne može biti uništeno, ono je osuđeno na vječni neuspjeh.

U događaju moramo sačuvati njegovu radikalnu definiciju i njegov utjecaj na imaginaciju. Njega, paradoksalno, u potpunosti obilježava uznemirujuća nelagoda, izbijanje nečeg nevjerojatnog i nemogućeg, ali i uznemirujuća prisnost: on se odmah javlja u potpunoj očiglednosti, kao da je bio predodređen, kao da se nije mogao ne dogoditi.

U njemu kao da ima nečega što je došlo od negdje drugdje, nečeg fatalnog što nitko ne može spriječiti. To je složen i

proturječan razlog zašto on pokreće imaginaciju s takvom snagom. On prekida kontinuitet stvari i, istodobno, stupa u stvarnost sa zapanjujućom lakoćom.

Tako je Bergson doživio događaj Prvog svjetskog rata. Prije nego je izbio, on se činio i mogućim i nemogućim (u potpunosti slično s napetošću oko rata u Iraku), te je istodobno doživio osjećaj zaprepaštenosti s obzirom na lakoću s kojom je tako strašna mogućnost mogla prijeći iz apstraktnog u konkretno, iz virtualnog u stvarno.

Isti paradoks nalazimo u mješavini slavlja i užasa koju je obilježio, na više ili manje prešutan način, događaj 11.

rujna.

To je osjećaj koji nas obuhvaća pred događanjem nečega što se zbiva, a da to nije bilo moguće.

Stvari obično najprije moraju biti moguće, a samo se nakon toga mogu ostvariti. To je logički i kronološki poredak. No, u tom slučaju više nije riječ o događaju u jakom smislu riječi.

To je slučaj s ratom u Iraku koji je toliko predviđan, programiran, anticipiran, naređivan i modeliran da je iscrpio sve svoje mogućnosti čak prije nego se dogodio. On je bio u toj mjeri moguć da više nije bilo potrebe da se dogodi. U njemu nema ništa više od događaja.

Nema ništa od onog osjećaja zanosa i jeze koji je doživljen u radikalnom doživljaju 11. rujna, a koji je sličan osjećaju sublimnosti o kojem govori Kant.

Ne-đogađaj rata ostavlja samo osjećaj mistifikacije i mučnine.

Tu treba uvesti nešto poput metafizike događaja čije naznake nalazimo još kod Bergsona.

Upitan je li moguće da se pojavi neko veliko djelo, on je odgovorio: ne, to nije moguće, nije još moguće, a postat će moguće kada se jednom pojavi: »Ako se pojavi neki nadareni čovjek ili genij, ako stvori djelo tada je ono stvarno i

time retro-spektivno, retroaktivno postaje moguće.«

Prenesemo li to na događaj, to znači da se on najprije dogodi, na neki način ex nihilo, nepredvidljivo, a da ga samo naknadno možemo zamisliti kao mogućeg. To je paradoks vremenitosti, paradoks obrnute vremenitosti koja događaj opisuje kao takav.

Obično zamišljamo uzlaznu liniju koja ide od nemogućeg do mogućeg, a potom do stvarnog. No, ono što događaj čini istinskim jest da se stvarno i moguće pojavljuju simultano i da budu neposredno predočeni. No, tu je riječ o poretku živog događaja, o živahnoj temporalnosti, o vremenskoj dubini koja

više ne postoji u stvarnome vremenu.

Stvarno vrijeme je nasilje prema vremenu, nasilje počinjeno događaju. S trenutačnošću Virtualnog i istovrijednošću modela, oduzeta nam je sva dubina polja trajanja, početak i kraj. To je gubitak uvijek odloženog vremena u korist neposrednog i konačnog vremena.

Dovoljno je da se sve koncentrira na neposrednu aktualnost ističući simultanost svih mreža i svih mjesta na planeti da bi se vrijeme svelo na svoj najmanji, obični element: trenutak - koji čak više nije »prisutan«, nego utjelovljuje apsolutnu stvarnost

vremena, u svojoj totalnoj apstrakciji prevladavajući tako izbijanje svakog događaja i mogućnost smrti.

Tako funkcionira »realno vrijeme«, vrijeme komunikacije, informacije i neprestane interakcije: najljepši prostor za obranu od vremena i događaja. Na ekranu realnog vremena, uz pomoć obične digitalne manipulacije, sve su mogućnosti virtualno ostvarene - čime se dovršava njihova mogućnost. Posredstvom elektronike i kibernetike sve su želje, igre s identitetom i sve interaktivne mogućnosti u njemu programirane i autoprogramirane. činjenica da je sve odmah ostvareno, zabranjuje pojavu bilo kojeg pojedinog

dogadaja.

Tako funkcionira nasilje realnog vremena koje je istodobno i nasilje informacije.

Realno vrijeme jednako dematerijalizira dimenziju budućnosti kao i prošlosti, dematerijalizira historijsko vrijeme i raspršuje stvarni događaj: u 2000. godini, Šoah se nije dogodila, ona se neće dogoditi.

Ono raspršuje sam događaj koji je prisutan u informaciji, koji je tek trenutna povratna slika.

Informacija se udvostručuje s iluzijom aktualnosti, s prisut-nošću - to je

medijska iluzija izravne veze sa svijetom kao i obzor iščeznuća stvarnog događaja.

Otuda i dvojba oko svih slika koje primamo: neizvjesnost s obzirom na istinu događaja čim informacija sudjeluje u njemu.

čim ona istodobno sudjeluje u njemu i u odvijanju fenomena, informacija je ta koja proizvodi događaj. Događaj informacije zamjenjuje informaciju o događaju.

Povijesno vrijeme događaja, psihološko vrijeme osjećaja, subjektivno vrijeme prosuđivanja i volje, objektivno vrijeme svarnosti - sve je to zbog realnog

vremena dovedeno u pitanje.

Ako je postojao povijesni subjekt, subjekt znanja i moći -sve je to nestalo u brisanju odmaka, patosa odmaka, u integralnom ostvarenju svijeta putem informacije i realnog vremena.

Prije događaja, za moguće je prekasno.

Nakon događaja, za moguće je prerano.

Prekasno je također za reprezentaciju, i doista ništa neće moći položiti računa o njoj.

11. rujna, na primjer, najprije je tu događaj - a samo nakon njega stižu uzroci i njegova mogućnost posredstvom

svih diskursa koji će ga pokušati objasniti. No, jednako je nemoguće prikazati i predvidjeti događaj prije nego se dogodi. CIA-ini stručnjaci imali su tako na raspolaganju sve informacije o mogućnosti napada, ali u njega naprosto nisu vjerovali. To je nadilazilo njihovu maštu. Jedan takav događaj to uvijek čini. On nadmašuje sve moguće uzroke (možda su čak i uzroci, po Italiju Svevu, samo nesporazum koji priječi da svijet bude ono što jest?).

Potrebno je dakle proći kroz ne-događaj informacije kako bismo otkrili što se događaju opire. Pronaći neku vrstu njegove »prave monete«. Napraviti njegovu pravu analizu, naspram čitave

mašinerije komentara i uprizorenja koja ga samo neutralizira.

Samo događaji oslobođeni od informacije (i od nas skupa s njima), izazivaju fantastičnu žudnju. Samo su takvi događaji »stvarni« jer ništa ih ne uspijeva objasniti, a spremna ih je prihvatiti čitava imaginacija.

U nama postoji beskrajna žudnja za događajem.

Ali i beskrajna obmana, jer su sadržaji informacije beznadno inferiorni moći prijenosnih sredstava. Taj nesrazmjer stvara zahtijev koji se može zasnivati na bilo kojoj nezgodi, kristalizirati se u bilo kojoj katastrofi. A patetična zaraza

koja se širi masom ovom ili onom prilikom (Dianina smrt, Svjetsko prvenstvo), nema drugih uzroka. Ne radi se o voajerizmu ili o bijegu iz anonimnosti, nego o spontanoj reakciji na nemoralnu situaciju: višak informacija izaziva nemoralnu situaciju koja u stvarnome događaju nema svog ekvivalenta. Automatski želimo neki maksimalni, »fatalni« događaj — koji ispravlja tu beskrajnu banaliza-ciju života u informaciji. Sanjamo o besmislenim događajima koji bi nas izbavili od te tiranije smisla i prinude uzroka.

Živimo istodobno u teroru viška značenja i potpune beznačajnosti.

A u banalnom kontekstu osobnog i društvenog života ti se ekscesivni događaji izjednačuju s ekscesom označitelja u jeziku, smatra Levi-Strauss: taj višak ga utemeljuje kao simboličku funkciju.

Žudnja za događajem - žudnja za ne-događajem: oba su nagona simultana i, nesumnjivo, oba jednako snažna.

Otuda ta mješavina veselja i užasa, prikrivenog slavlja i gri-zodušja. Zanosna koji nije toliko povezan sa smrću koliko s ne-predvidljivošću prema kojoj smo tako lakomi.

Sva opravdanja samo prikrivaju tu mračnu žudnju upravo za događajem, za

uzdrmanjem poretka stvari kakav god on bio.

Riječ je o potpuno svetogrdnoj žudnji za izbijanjem Zla, za uspostavljanjem tajnog pravila koje, u obliku potpuno neopravdanog događaja (kao što su to prirodne katastrofe), iznova utvrđuje nešto poput ravnoteže snaga Dobra i Zla.

Naši moralni protesti razmjerni su nemoralnoj opčinjenosti koju automatska povratnost Zla u nama izaziva.

Govori se da je Diana bila žrtva »društva spektakla«, a mi pasivni voajeri njezine smrti.

No, riječ je o daleko složenijoj

dramaturgiji, o kolektivnom scenariju u kojem sama Diana nije nedužna (u smislu svog izlaganja), ali u kojem su mase igrale neposrednu ulogu, ulogu u pravom reality showu javnog i privatnog života Lady Di čije su sučelje predstavljali mediji. Paparazzi s medijima su bili samo prijenosnici te pogubne interakcije, a iza njih smo svi mi čija žudnja oblikuje medije - mi koji smo masa i medij, mreža i strujni vodič.

Nema više ni glumaca ni promatrača. Svi smo uronjeni u istu stvarnost, u istu okolišavu odgovornost, u istu sudbinu koju predstavlja samo kolektivno ispunjenje žudnje. Ni tu još nismo daleko odmakli od stockholmskog

sindroma: taoci smo informacije, no potajice pristajemo na to stanje.

Istodobno, snažno žudimo za događajem, bilo kojim događajem pod uvjetom da je izniman. Isto tako snažno žudimo za tim da se ništa ne dogodi, da stvari ostanu na svome mjestu po cijenu samog zahladnjenja egzistencije, koja je i sama nepodnošljiva. Otuda iznenadna grčenja i proturječni osjećaji koji proizlaze iz njih: veselje i užas.

Otuda i dvije vrste analize: jedna koja odgovara na krajnju jedinstvenost događaja, a druga koja bi imala funkciju njegove banalizacije, ortodoksno i paradoksalno mišljenje.

Između ta dva mišljenja, nema mjesta za naprosto kritičko mišljenje.

Htjeli to ili ne, situacija se radikalizirala. A ako mislimo da ta radikalizacija pripada Zlu

- Zlu kao osnovi u kojoj nestaje svako posredovanje u korist pukog sučeljavanja krajnosti

- tada moramo priznati situaciju i suočiti se s problemom Zla.

Nemoguća je oklada na bilo koju stranu.

Istodobno doživljavamo privlačnost i odbojnost prema događaju i nedogađaju. Baš kao da se, kao što smatra

Hannah Arendt, u svakom djelovanju suočavamo s nepredvidljivim i nepovratnim.

No, budući da je nepovratnost danas kretanje prema virtualnoj nadmoći nad svijetom, prema potpunoj kontroli i tehnološkom »pregledu«, sve do tiranije apsolutne prevencije i sigurnosti, prepušteni smo samo nepredvidljivome, mogućnosti događaja. I baš kao što je Mallarme rekao da bacanje kocke nikada neće poništiti slučaj - tj. da nikada neće biti konačnog bacanja kocke koje bi, svojim automatskim savršenstvom, završilo sa slučajem

- tako se možemo nadati da virtualno programiranje nikada neće poništiti ono

dogodajno.

Nikada neće biti postignuta tehnička savršenost i apsolutna prevencija da bi se moglo reći da je sudbonosni događaj iščez-nuo.

Uvijek će biti prilike za uznemirujuću nelagodu događaja koja se suprotstavlja uznemirujućoj monotoniji svjetskog poretka.

Lijepa metafora takve situacije jest onaj video-umjetnik koji je usmjerio svoju kameru na poluotok Manhattan tijekom rujna 2001. kako bi snimio činjenicu da se ništa ne događa, kako bi snimio nedogađaj.

Kad mu ono banalnost eksplodira pred kamerom skupa s Twin Toiversimal
ZLO I NESREĆA

Nemoguće je govoriti o Zlu u čistome stanju.

No, možemo govoriti o razlici između Zla i nesreće, svođenju Zla na nesreću i kulturi nesreće koja je sukrivac one hegemonijske kulture sreće.

Idealna opreka između Dobra i Zla svedena je na ideološku opreku sreće i nesreće. Te opreke, međutim, nisu simetrične. Svođenje dobra na sreću jednako je nesretno kao i svođenje Zla na nesreću, no ovo potonje je zanimljivije jer jasnije otkriva našu

humanističku viziju, viziju koja čovjeka smatra dobrim po prirodi, a Zlo i nesreću pukim nezgodama.

U ideji čovjekove dobrote ili barem njegova kulturnog usavršenja nalazimo naše najtemeljnije predodžbe i najozbiljniju pomutnju. Jer ako je nesreća nezgoda, poput bolesti i bijede, nezgoda koja se može ispraviti - u tehničkoj perspektivi integralne sreće čak ni smrt više nije nepopravljiva - samo Zlo nije nezgoda. Ako je nesreća slučaj, Zlo je sudbonosno. Ono je iskonska moć, a nipošto kvar, ostatak ili obična prepreka na putu prema Dobru.

Suverena pretpostavka, pretpostavka Zla, sastoji se u činjenici da čovjek nije

dobar po prirodi, ne zato što bi bio loš, nego jer je savršen takav kakav jest.

On je savršen u smislu u kojem je voće savršeno, ali ne više od cvijeća, koje je savršenstvo po sebi i nije nedovršena faza nekog konačnog stanja.

Ništa nije konačno - ili bolje, sve je konačno. Svaka evolucijska faza, svako životno doba i trenutak, svaka biljna ili životinjska vrsta je u sebi savršena. Svaka je narav u svojoj osobitoj nesavršenosti i konačnosti neusporediva s bilo čime sličnim.

Upravo to evolucionističko mišljenje pokušava potisnuti u ime neke konačnosti koja može pripadati samo

Dobru, u savršeno nemoralnu korist ove ili one vrste jer se u evolucionizmu, u ideji progresivnog slijeda, ukorjenjuju sve diskriminacije.

Uzmemo li svaku stvar u svojoj osobitosti - a ne pojedinosti koja se poziva na univerzalno — tada je svaka stvar savršena, ona je sama sebi svrha.

Svaki detalj svijeta tako je savršen ne odnosi li se na nekakvu cjelinu.

Svaka stvar je tako savršena ne poziva li se na svoju ideju.

Tako je ništavnost savršena jer se ničemu ne suprotstavlja.

A i Zlo je tako savršeno jer je prepušteno svom vlastitom duhu, zlome duhu.

Takav je bio i čovjek prije nego je bio zahvaćen idejom napretka i tehničkom predodžbom sreće: on je istodobno Zlo i savršenstvo - kao katari koji su se nazivali Savršeni, »Perfecti«, jer su u potpunosti prepoznali jedinstvenu snagu Zla i njegov opći utjecaj na stvorenja.

Ceronetti, u Melankoličnim naočalima:

»Dosta mi je strana filozofska ideja temeljne nesreće ljudskog roda. Kod Leopardija se uvijek pretpostavlja nesvodljiva nedužnost žrtve koju priroda iznenada pogada nesrećom poput

zloćudnog tumora... Ja, nasuprot, nigdje ne vidim nedužnost. Znam da su ljudi prirodno, a ne slučajno iskvareni, ali kada razmišljam o "ljudskome stanju", nestaje svaki pojam sreće i nesreće, odnosi ga noć, a preostaje samo beznadna tajna.«

Ili na drugom mjestu: »Nesreću osjećam kao rubnu opekotinu koja se ne podudara s vizijom Zla, koja može biti tek njegov nesretan slučaj, zakašnjeli događaj.«

Dogma o nesreći u osnovi je vrlo jasna i provjerljiva ideja da bi bila temeljna. Ideja Zla je, s druge strane, zbrkana i nerješiva, tajnovita po svojoj biti. Jedna posve mala zbrkana ideja uvijek je dakle veća od najveće, apsolutno jasne ideje.

Ideja nesreće predstavlja dakle najjednostavnije rješenje.

Baš kao što je ideja slobode najjednostavnije rješenje u nemogućnosti da se misli radikalna iluzija svijeta, tako je ideja nesreće najjednostavnije rješenje u nemogućnosti da se promisli Zlo.

Toj nemogućnosti da se misli Zlo jednaka je samo nemogućnost predodžbe smrti.

Stoga pitanje kako je jedan čitav narod mogao prihvatiti naciste u istrebljivačkom pothvatu ostaje beznadno nerazrješivo za racionalno

mišljenje, za prosvjetiteljsku misao koja ne može misliti s onu stranu idealnog prikaza čovjeka, nesposobnu da čak zamisli odsutnost odgovora na jedno takvo pitanje.

Zbog neshvaćanja Zla, neuvidanja stvari putem Zla, uvijek imamo isti diskurs o

»nečastivoj zvijeri« i istu naivnost u analizi aktualnih događaja.

čitav naš sustav vrijednosti isključuje to predodređenje Zla.

Sve što je međutim iznašao, na kraju svoje ustrajne terapije ljudske vrste, bio je drugi način da Zlo nestane, tj. da mogućnost sreće ironički prenese u

svoju suprotnost, u savršeni zločin, u integralnu nesreću koja ju je na neki način čekala na kraju.

Ne možemo naime osloboditi Dobro, a da ne oslobodimo Zlo, a to potonje oslobođenje je brže nego ono Dobra.

Više nije zapravo riječ o borbi Dobra i Zla. To je pitanje transparentnosti.

Dobro je providno: kroz njega vidimo.

Zlo, s druge strane, čini providnim: njega vidimo iza.

Ili bolje: Zlo je hipoteza, prva pretpostavka. Dobro je samo prijenos i proizvod zamjene: hipostaza Zla.

Dobro je zauvijek raspršeno u figurama Zla. Anamorfoza Dobra.

Zlo je zauvijek raspršeno u figurama Dobra. Anamorfoza Zla.

Samo posredstvom iskrivljenih i raspršenih figura Zla možemo obnoviti, u perspektivi, figuru Dobra. I samo posredstvom raspršenih prividno simetričnih figura Dobra možemo uspostaviti paradoksalnu figuru Zla.

Kao da tek disperzijom Božjeg imena u labirintu pjesme možemo predosjetiti njegovu izvornu figuru.

Ta providnost Zla u svim figurama Dobra, ta okultna prisutnost je matrica

svih perverzih učinaka, a osobito činjenice da je sve ono što se danas opire sustavu samo njegovo nehotimično zrcalo.

Zato svi ti obrati ljudskih prava, humanitarizam i sve one stvari »bez granica« samo predstavljaju ubrzanje optjecaja Novog svjetskog poretka kojemu služe kao jamstvo. A da to nije ničija strategija.

Hipoteza zla, u tome smislu, nikada nije povezana s bolesnom i determiniranom voljom, nego s racionalnim slijedom, širenjem normalnosti - s teleonomijom koja se primjećuje osobito u svim posljednjim ratovima u kojima pravo humanitarne nadležnosti vidljivo

preuzima ulogu širenja Novog poretka. Ko-sovljani nisu samo služili kao živi štit Srbima, nego je čitava ta izbjeglička drama poslužila Zapadu kao humanitarni štit.

Savršeno sinkrono razdvajanje: izbjegličku dramu opisuje se kao »humanitarnu«

katastrofu dok se istodobno odvijaju potpuno neumoljive zračne »kirurške« operacije.

Apotropaične figure Dobra jamče tako trajnost Zla, baš kao što (u spisima Macedonia Fernandeza) promjenjivost smisla i vrijednosti jamče trajnost Ništavila.

Kao što kaže Ceronetti: »Konkretni spas dobiva oblik ubrzanog uništenja.« No, lokomotivi samouništenja na neki način ne zapovijeda Zlo, nego Dobro.

Misao Zla nije pesimistična, nego se temelji na nesreći koja, jer joj želi beznadno umaći, još joj više ugađa.

Mišljenje, s druge strane, ne liječi ljudsku nesreću, već crpi njezinu užasnu očiglednost u korist neke nepoznate preobrazbe. Pesimizam isključuje svaku dubinu koja izmiče njegovu negativnu sudu dok mišljenje želi magično prodrijeti s onu stranu rascjepa vidljivog. Zrake crnog sunca pesimizma ne uspijevaju dotaknuti osnovu bezdana.

Apsolutna dubina pak ne poznaje ni Dobra ni Zla.

Inteligencija Zla tako daleko nadilazi pesimizam.

Jedina istinski pesimistična i nihilistična vizija jest zapravo vizija Dobra jer je s humanističkog gledišta čitava povijest u biti samo zločin. Kajin ubija Abela, već je to zločin protiv čovječnosti, gotovo genocid (samo su dvoje!) i istočni grijeh, a nije li i ovaj također već zločin protiv čovječnosti? Sve je to apsurdno, a u perspektivi Dobra, obnova svjetskog nasilja je beznadna. Unatoč tome što bez tih zločina naprosto ne bi bilo povijesti.

»Uklonimo li zlo iz čovjeka«, kaže

Montaigne, »uništili bismo temeljne uvjete života.«

Sve proizlazi iz te zbrke između Zla i nesreće.

Zlo je svijet onakav kakav jest i kakav je bio, i to se može lucidno razmotriti. Nesreća je svijet onakav kakav nikada nije trebao biti, ali u čije ime? U ime onoga što bi trebalo postojati, u Božje ime, ili nekog transcendentnog ideala, nekog Dobra.

O zločinu možemo imati zločinačku viziju - a to je ono tragično - ili pak o njemu možemo imati optuživačku viziju, a to je humanitarizam, sentimentalna i patetična vizija koja zahtijeva

neprestano ispravljanje.

Sve je to ressentiment koji potječe iz temelja jedne genealogije morala i koji od nas traži da ispravljamo naš vlastit život.

Ta retroaktivna sućut, preobrat Zla u nesreću, najljepša je industrija dvadesetog stoljeća.

Najprije kao mentalna operacija ucjene koje smo svi žrtve, čak u našem djelovanju u kojemu se možemo nadati samo manjemu zlu - ostanite nepoznati, dekriminalizirajte svoj život! -potom kao unosan višak vrijednosti jer nesreća (u svim svojim oblicima, od patnje do nesigurnosti, od opresije do depresije)

predstavlja simbolični kapital čije je iskorištavanje, još veće od onoga koji potječe od sreće, neiscrpno ekonomski probitačno

-to je rudnik zlata čiju žicu ima svatko od nas.

Suprotno od prihvaćenog mnijenja, lakše je nositi se s nesrećom nego sa srećom - to je razlog zašto je ona najidealnije rješenje za problem Zla. No, nesreća se najizričitije suprotstavlja Zlu i njegovu načelu koje ju niječe.

Baš kao što sloboda završava u integralnom oslobođenju i u novome ropstvu kao abreakciji na to oslobođenje, tako ideal integralne sreće

završava u čitavoj kulturi nesreće, optužbi, pokajanja, sućuti i žrtve.

I dalje odbacujemo slobodu na sve moguće načine, dok u potpunosti javno prihvaćamo njezin diskurs.

I dalje sanjamo o savršenoj sreći dok u potpunosti predosjećamo moguću dosadu raja.

Znamo naime kakav je pakao i one koji u njemu gore jer pakao znači da uvijek možemo činiti samo Zlo - no, što je s onima, u raju, koji nikada neće imati pojma što je Zlo?

Samo Bog zna što ih čeka.

No, već smo sada suočeni s dosadom umjetnih rajeva, s idealnim životnim uvjetima. I upravo posredstvom te hipersenzi-bilnosti na te idealne uvjete na koje abreagiramo, težimo prema nesreći kao prema najprihvatljivijem rješenju - neka vrsta linije bijega pred terorističkom zavjerom sreće. The despair of having everything.

Pa ipak se ne približavamo Zlu niti biti Zla. Naprotiv, od njega se udaljujemo jer što se više primičemo lagodnoj očigled-nosti nesreće, više se udaljujemo od nevidljive trajnosti Zla.

»Biss Gottes Fehl hilft«, kaže Holderlin.
»Sve dok nam Božja odsutnost ne stigne u pomoć.«

Božja smrt predstavlja zapravo izbavljenje od svake odgovornosti spram nekog drugog svijeta. No, odgovornost za ovaj svijet postaje potpuna, a otkupljenje više nije moguće.

Ili bolje, otkupljenje mijenja smisao: ono se više ne odnosi na čovjeka i njegov grijeh, nego na Božju smrt. Tu smrt treba otkupiti kompulzivnim naporom preobrazbe svijeta.

Njegov spas treba zajamčiti pod svaku cijenu ostvarenjem svijeta na bolje ili na gore.

Podvig koji dovršava onaj drugi koji je opisao Max Weber u Duhu kapitalizma:

svijet pretvoriti u bogatstvo radi veće slave Božje. No, od sada se više ne radi o njegovoj slavi, nego o njegovoj smrti i njezinu izgonu. Radi se o tome da se svijet učini tran-sparentnim i djelatnim iskorjenjujući iz njega svaku iluziju i zlu snagu.

U hegemoniji Dobra sve tako ide od boljega na bolje i s lošijeg na lošije: nema više pakla niti osude. Sve može biti pogodno za otkupljenje. Dobro i Zlo, koji su još bile suprotstavljene snage, ali povezane jedna s drugom u transcendenciji, bit će stoga razdvojene u korist konačnog ostvarenja svijeta u ime sreće.

Ta ideja sreće ima zapravo samo

naizgled veze s Dobrom. Jer Dobro je u biti moralno, a sreća, podvig sreće u biti je savršeno nemoralan.

Jednoj takvoj evangelizaciji možemo pripisati sve poznate znakove blagostanja i ispunjenja koje nam nudi rajska civilizacija podvrgnuta jedanaestoj zapovijedi koja uklanja sve ostale: »Budi sretan i pokazuj sve znakove sreće!«

Taj zahtjev za općim izbavljenjem možemo shvatiti pomoću načina na koji se sudi svim trenutnim nepravdama i nasiljima, ali i retrospektivno, svim zločinima i nasilnim događajima prošlosti: Francuskoj revoluciji,

ropstvu, istočnom grijehu kao i nasilju nad ženama, ozonskom omotaču i seksualnom napastovanju. Ukratko, nalazimo se pred posljednjim sudom gdje bismo trebali osuditi, a potom odriješiti i isprati čitavu našu povijest, iskorijenti Zlo sve do najmanjih pukotina kako bismo ponudili sliku ozarenog svemira spremnog prijeći u drugi svijet.

Odviše neljudski, nadljudski ili odviše ljudski pothvat?

I čemu pothranjivati to vječno kajanje, tu lančanu reakciju loše savjesti?

Zato jer sve mora biti spašeno.

Dotle smo danas dospjeli - sve će biti otkupljeno, a povijest rehabilitirana i ulaštena dok ne postane prozirna. Sto se tiče budućnosti, još bolje i gore: sve će biti genetički modificirano kako bi se postiglo biološko i demokratsko savršenstvo vrste.

Spasenje koje je bilo definirano ekvivalencijom zasluge i milosti, nakon što je jednom nadiđena fiksacija o Zlu i Paklu, definirat će se ekvivalencijom gena i djelotvornosti.

Iskreno govoreći, onda kada sreća postaje čisti i jednostavni opći ekvivalent spasenja, nema više potrebe ni za samim nebom. Budući da je čitav svijet virtualno spašen, to više nitko nije

- spasenje više nema smisla.

To je obećana sudbina našeg demokratskog pothvata: on je od začetka bio ugušen zbog zaborava nužne diskriminacije, zbog izostavljanja Zla.

Potrebna je dakle neopoziva prisutnost Zla, Zlo bez mogućeg otkupljenja, besprizivna diskriminacija, vječno nadmetanje Raja i Pakla, pa čak i neka vrsta predodredenja Zla, jer sudbine nema bez neke vrste predodredenja.

Nema tu ničega nemoralnog. Po pravilu igre, nema ništa nemoralnog u tome što neki gube, a drugi dobivaju, čak ni kada svi gube. Bilo bi nemoralno da svi dobivaju - to je ideal naše svremene

demokracije: da svi budu spašeni. No, to je moguće samo po cijenu neprekidnog podizanja uloga i inflacije.

I to je jamstvo jer će imperativ spasenja, individualnog mило-snog stanja uvijek biti spriječen nekim izazovom ili nekom strašću koja dolazi od drugdje, a bilo čije blaženstvo može biti žrtvovano nečemu vitalnijem, što može pripadati poretku volje, po Schopenhaueru, ili volji za moći, po Nietzscheu, ali što zadržava, u svakom slučaju, sudbonosnu kvalitetu onoga što, spram svake sretne svršnosti, posjeduje svršnost dovršenja.

Iza svog euforičnog zanosa, taj imperativ maksimalne djelotvornosti sadrži u sebi zlo i nesreću u obliku dubokog

nepriznavanja i potajnog gubitka iluzije.

Možda je djelotvornost uostalom samo neki kolektivni oblik ljudske žrtve, ali rastjelovljene i destilirane u čitavom našem tehnološkom aparatu.

U tom čudnom svijetu u kojem je sve virtualno raspoloživo - tijelo, seks, prostor, novac, zadovoljstvo - za uzeti ili odbiti u cjelini, sve je tu, ništa nije fizički nestalo, ali je sve nestalo metafizički. »Kao da je začaran«, rekli bismo, ako ne, još bolje, i otčaran.

Pojedinci, takvi kakvi jesu, postaju upravo ono što jesu. Oni žive svoj život, bez transcendencije i predodžbe, kao neku beskorisnu funkciju u očima nekog

drugog svijeta, nevažan čak u vlastitim očima.

A ono što čine, to čine tim bolje što nema neke druge mogućnosti. Nema instancije na koju se može prizvati. Oni su žrtvovali svoje živote svojoj funkcionalnoj egzistenciji. Oni su sjedinjeni s točnim numeričkim proračunom svojeg života i djelotvornosti.

Podvrgnuti postignuću maksimalne učinkovitosti i užitku iz samih sebe, ljudi se razdvajaju, a egzistencija im se izmješta.

Egzistencija je dakle ostvarena, ali i istodobno porečena, zapriječena,

nepriznata.

Svuda gdje su ljudi osuđeni na potpunu slobodu ili na neko idealno ispunjenje, uvlači se ta automatska abreakcija njihova vlastita dobra i sreće.

Taj imperativ maksimalne učinkovitosti isto tako postaje proturječan moralnom zakonu koji zapovijeda da čitav svijet bude izjednačen, a sve stvari postavljene na svoje mjesto, u ime demokracije i jednake raspodjele prilika i povlastica. S gledišta sveopćeg otkupljenja, ništa se ne smije isticati.

Da se ispuni pravda mora nestati svaka povlastica, sve je izvrgnuto lišavanju svake specifične kvalitete i ponovnom

po-stajanju elementarnom česticom - kolektivna sreća je najmanji zajednički nazivnik. Kao da je riječ o izvrnutom potlaču u kojemu bi se svatko nadmetao za svoju beznačajnost istodobno revno gajeći svoju najneznatniju razliku i krporeći svoje brojne identitete.

Rekrirninacija označava povratak na zločin kako bi se ispravio njegov tijek i njegovi učinci. To je ono što činimo kada se vraćamo na čitavu našu povijest, na zločinačku povijest ljudske vrste, kako bismo izvršili pokoru u iščekivanju Posljednjeg suda.

Otuda sindrom beskrajnog historijskog kajanja, njegova novog ispisivanja - dok iščekujemo genetičko i biološko novo

ispisivanje vrste - koje je zahvatilo ovaj fin de siecle, uvijek s gledišta da se zasluži spas i da se barem ponudi slika idealne žrtve.

Riječ je o čišćenju od svih nasilnih događaja prošlih stoljeća kako bi ih se izvrgnulo novoj jurisdikciji ljudskih prava i zločina protiv čovječnosti. Posljednja epizoda tog revizionističkog delirija je pokušaj da se ropstvo i odnos prema crncima osudi kao zločin protiv čovječnosti.

Ispravljanje prošlosti u funkciji je našeg humanitarnog osvještavanja, odnosno, u najčišćoj kolonijalističkoj tradiciji, u imperijalizmu pokajanja! Ideja se sastoji

u tome da se učini da »skrbljene populacije« odžaluju svoje i okrenu novu stranicu povijesti kako bi u potpunosti krenule putem moderne povijesti. Možda bi čak i Afrikanci mogli prevesti to moralno priznanje u zahtjeve za odštetom pod istim uvjetom koji je bio jamčen preživjelima holokausta.

Tada više neće biti kraja nadoknađivanju, iskupljivanju i rehabilitiranju, a mi bismo se samo mogli pridružiti tradicionalnom izrabljivanju licemjernog odrješenja od svakog nasilja.

Žrtvovna ekonomija, politička ekonomija nesreće: prava trgovinska

zaliha koja se u svim svojim oblicima sama bila zamijenila s nemogućom razmjenom Zla.

Diferencijal žrtvovnosti danas nigdje nije toliko unosan i plaćen kao u nečijem pregovaranju za bezvrijednost (koje veličanstveno ilustrira suvremena umjetnost).

Riječ je o neiscrpoj žili jer je taj negativni afekt daleko najviše proširen. Uvijek možemo računati na to samoporicanje koje se skriva u svakome od nas, daleko više nego na ponos, samopoštovanje ili samoljublje. Daleko više čak nego na zadovoljstvo i na spremnost na zadovoljstvo, možemo

računati na ispunjenje u nesreći.

Mnogi su u životu nadareni samo za pokretanje tog osjećaja i alternativnog rješenja.

»Nakon mržnje, temeljni neprijatelj ljudskog roda je grižnja savjesti« (Spinoza). No, mržnja i grižnja savjesti su iste: grižnja savjesti zbog individuacije i raskid sa simboličnim paktom uzrokuju mržnju prema sebi i ressentiment.

Nakon što su tako postale stvar dužnosti, samokritika i pokajanje čak su postale oblikom ponašanja: političari neprestano nude zrcalo svoje beskorisnosti odobravanju svojim

sugrađanima - koji tako mogu nastaviti živjeti u preziru prema samima sebi posredstvom prezira koji gaje prema svojoj političkoj klasi.

Jer ako ljubav prema drugima polazi od samoljublja - La Ro-chefoucauld od toga stvara pravilo igre - tako se možemo prezirati posredstvom mržnje i prezira prema drugima.

Svatko računa na sekundarne koristi tog začaranog kruga, a nesreća se razmjenjuje na tržištu vrijednosti - dok je s druge strane Zlo nerazmjenjivo.

Neposredna pretvorba, u ime zakona, nesreće u zaradu -zaradu na nezgodi, na depresiji, robna ekvivalencija bilo koje

smetnje, poteškoće, silovanja, seksualnog napastovanja, odnosno samog rođenja koje se smatra prirodnom nesrećom (na primjer ono gluho, slijepo, nijemo i mentalno zaostalo dijete kojemu je nedavno dana doživotna odšteta zato što se rodilo).

Ta kronika rekriminacije i obeštećenja danas prekriva čitavo »socijalno« polje miješajući se s područjem osiguranja i sigurnosti.

Taj model pokajništva i nadoknade u svim se nepravdama danas čak premiješta na drugu razinu: u genetskom ispravljanju svih nedostataka ljudske vrste.

To svjedoči našoj vrlo jadnoj ideji o samima sebi - da nesreći uvijek pripišemo neki objektivni uzrok.

Naravno, nakon što je jednom protjerena pomoću uzroka, nesreća više ne predstavlja problem: ona postaje podložna kauzalnome rješenju, a ono prije svega potječe od negdje drugdje - od istočnog grijeha, povijesti, društvenog poretka ili prirodne perversije

- ukratko, potječe iz neke objektivnosti kojoj se utječemo kako bismo se bolje riješili sami sebe. Još jednom, to govori o vrlo malome ponosu i samopoštovanju.

Ono što vas je nekoć pogadalo bila je vaša sudbina, vaš osobni fatum. Nikada se nije tražio neki »objektivni« uzrok ili neka olakotna okolnost zbog koje bi se moglo reći da nemamo nikakvog udjela u onome što nam se događa. Ima tu nečega ponižavajućeg.

Inteligencija Zla počinje s
pretpostavkom da naše nesreće potječu
od zloduha u svakome u nama.

Budimo dostojni naše »perverzности«, našeg zloduha, budimo na razini naše obuhvaćenosti tragičnošću u onome što nam slijedi (što podrazumijeva i sreću).

Jednom riječju, ne budimo budale. Biti

budala doslovno znači imati površan odnos prema nesreći i izuzeću od Zla.

Upravo tako same žrtve pretvaramo u budale kada ih ograničavamo u njihovu stanju žrtve. A po suosjećanju koje im iskazujemo, činimo im neku vrstu lažne reklame.

Ne uzimamo u obzir koliko je u sidi, u drogi, u patnji i otuđenju, u hotimičnom ropstvu, u tom prijelazu na čin u tom sudbonosnom prostoru, prisutan izbor i prkos, vlastita sukrivnja, izazivački odnos spram Zla koji je nesvjestan ili tobože namjieran.

Isto tako, samoubojstvu uvijek pripisujemo depresivnu motivaciju, ne

uzimajući u obzir izvornost, izvornu volju za samim činom (Canetti na isti način govori o tumačenju snova kao nasilju prema snovima koje ne uzima u obzir njihovu doslovnost).

Shvaćanje nesreće posvuda se tako zamjenjuje s inteligencijom Zla. Ona, naime, za razliku od prvog, počiva na odbijanju pretpostavke o nedužnosti.

Svi smo mi, nasuprot, vjerojatni krivci - ali nismo odgovorni. U posljednjoj instanciji, naime, ne možemo odgovarati tek samima sebi, to je stvar sudbine ili božanstva.

S pravom se trebamo suočiti odnosno biti prikladno kažnjeni za djelo koje

počinimo. U

odnosu na taj čin nikada nismo nedužni u smislu da nemamo ništa s njim ili da smo njegova žrtva. No, za njega isto tako nismo odgovorni jer bi to podrazumijevalo da smo odgovorni za same sebe, da smo uložili svu snagu u same sebe - što je subjektivna iluzija.

Na svu sreću, ne raspolažemo ni tom snagom ni odgovornošću, srećom nismo uzrok sami sebi - što nas barem čini malo nedužnijima. Uostalom, zauvijek smo sukrivci za ono što činimo, čak i ako nemamo kome položiti račun.

Istodobno, dakle, nismo odgovorni i nemamo ispriku.

Never explain, never complain.

Nikada se ne treba pokazati nesretnim niti se smatrati nesretnim, a time na neki način žrtvom i nedužnim.

Nema pretpostavljene nedužnosti, i bolje je imati udjela u Zlu nego u nesreći.

Reći tako da je neka žena nedužna žrtva zavođenja, da ne sudjeluje u činjenici zavedenosti, predstavlja uvredu samoj ženstvenosti.

Upravo se tako, s onu stranu Dobra i Zla, odvija taj natjecateljski odnos u kojemu žrtva prestaje biti žrtva aktivnim sudioništvom u vlastitoj nesreći.

Takav ekstreman slučaj je stockholmski sindrom u kojemu se taoc na kraju priključuje otimačevu poslu. Riječ je o nerazumljivu zapletu ako ne shvatimo da se to sudioništvo žrtve izjednačuje sa simboličkim prijenosom situacije postajući dijelom ironičke biti Zla.

To znači da nigdje ne postoji neka definicija Dobra niti za bilo koga vrijedi neka jasna definicija sreće - i ništa tu nije radi boljeg u najboljem od svih svjetova.

Paradoks se može proširiti sve do moralne obveze zahvale drugome za Zlo što vam je počinio. Njega ilustrira japanska priča - koja je uzvišena, ali teško prihvatljiva u našem

zapadnjačkom moralu - u kojoj žena odbija spasiti dijete koje se utapa jer, kako kaže,

»dugovao bi mi toliku zahvalnost da mi ju čitav svoj život ne bi mogao vratiti«.

Nema li i u gorčini najdubljeg užitka? Nikakvo zadovoljstvo, nikakva pobjeda nikada neće biti jednaka punini gorčine u osjećaju nepravde. Ona uživa u samoj sebi. Crpi se iz istih kor-jena unutarnje osvete prema postojanju. Tko bi nakon nje pokušao dati neku definiciju sreće?

Što je ta zamršenost Dobra i Zla veća, teže je prijeći s onu stranu Dobra i Zla kad je nestala sama njihova razlika.

Sve to možemo odbiti.

Preostaje samo da je pretpostavka o Zlu, o neodjelitosti Dobra i Zla i našeg sudioništva u najgoremu, uvijek prisutna čineći sve naše radnje nerazrješivima. No, i ona sama je načelo djelovanja, i to nesumnjivo jedno od najsnažnijih.

Tu se igram đavoljeg odvjetnika.

No, odbijemo li tu pretpostavku, uvijek možemo prihvatiti neku vrstu Pascalove oklade.

Pojednostavljeno, Pascal kaže sljedeće: uvijek se možemo zadovoljiti postojanjem svjetovnog i njegovim prednostima, ali daleko je zabavnije

pretpostavimo li da postoji Bog - pod cijenu neke žrtve u zamjenu za vječni spas, dobrobit je puno veća.

U onome što nas zanima, nastaje ista oklada: uvijek možemo posegnuti za pretpostavkom o Dobru i sreći, ali daleko je zabavnije pretpostavimo li da postoji Zlo.

Neka inačica iste oklade mogla bi glasiti: uvijek možemo posegnuti za pretpostavkom da postoji stvarnost, ali daleko je zabavnije pretpostaviti da postoji radikalna iluzija.

^

Pascalovu okladu o Božjoj opstojnosti

trebalo bi prenijeti na stvarnost ili, prije, na neopstojnost stvarnosti.

Pascal: imate koristi od vjere u Božju opstojnost i život vječni jer, ako oni ne postoje, ne gubite ništa veliko žrtvujući svoj život. Ako oni postoje, obrnuto, dobivate beskrajno.

Stvarnost: korisnije je ne vjerovati u nju jer ako vjerujete u nju, a ona ne postoji, prevareni ste, glupi ste i umrijet ćete kao idioti.

Ako ne vjerujete u nju i ona ne postoji, dobivate u svakom slučaju.

Ako ne vjerujete u nju, a ona postoji, zadržali ste povlasticu sumnje jer nikada

neće biti konačnog dokaza njezine opstojnosti, barem ne više od onoga za Božju opstojnost (štoviše, ako taj dokaz postoji, postavljen onakav kakav jest, bolje je da ga se što prije riješimo).

Očigledno da je riječ o okladi obrnutoj od Pascalove koja se odnosi na Boga. Ali to je ista oklada. A u svakom slučaju, nitko nije prinuđen kladiti se.

Sve potječe od toga što je đavao imao nesretno djetinjstvo, i ne možemo ga optužiti za opakost kada samo radi prljavi posao po providonosnim planovima čiji je tek instrument.

Taj jadni vrag, Mefisto, koji uvijek želi Zlo, a neprestano čini Dobro, zapravo

nema potrebu za odvjetnikom.

Prije bi Bogu bio potreban odvjetnik. Njemu koji je stvorio svijet i time na sebe preuzeo beskrajan dug, a koji neprestano uvaljuje čovjeku i od tada je čitava njegova povijest samo povijest grešaka.

Još gore: toj prinudnoj krivnji dodao je poniženje.

čovjek, naime, stoji pred nemogućnošću istovrijednog žrtvovanja spram tog Božjeg dara, pred nemogućnošću da vrati i poništi dug. Zbog nemoći da odgovori tome izazovu, on se mora poniziti i zahvaliti. Zato Bog izabire da taj dug poništi sam sebi i šalje svog

ljubljenog sina da se žrtvuje na križu. On se pretvara da se ponižava - čineći to, on čovječanstvu zadaje još veće poniženje čineći ga svjesnim svoje nemoći. čovječanstvo je od tada osuđeno na zahvaljivanje ne samo zato što je bilo stvoreno, nego i zato što je bilo spašeno (no, to je uostalom vrlo relativno jer ga to poniženje neće poštedjeti od Posljednjeg suda).

To je jedna od najljepše izvedenih manipulacija ikada.

A ona je dobro uspjela nadići svoj vlastiti cilj - nadići samu smrt Boga jer smo je danas mi sami prihvatili - ali uvećanu zbog krivnje te smrti (Božja lukavost je beskonačna).

Tu dolje, to poniženje koje dolazi od Boga mi oponašamo u žrtvovnosti, humanitarnosti, samoporuzi i samopotcjenjivanju, u tome beskrajnom žrtvovnom naporu koje zamjenjuje naše otkupljenje.

Mogli smo iskorisiti Božju smrt da se riješimo svog duga. No, nismo to uzeli u obzir.

Odabrali smo, naprotiv, povećanje duga, njegovo ovjekovječenje u beskonačnoj djelotvornosti, u akumulacije žrtve, kao da smo već bili interiorizirali Božji sud.

»Božja odsutnost« nije nam pristigla u pomoć - suprotno onome što je nazirao

Holderlin (»Bis Gottes Fehl hilft«).

Sam Bog je zapravo sukrivac za sve to.

Sam Bog sklapa pakt s načelom Zla.

To nalazimo u čudesnoj priči o Lilit i Sekini o kojoj nam govori Kabbala (Primo Levi).

Kada se Lilit, prva žena koju stvara Bog, jednaka muškarcu i njegova suparnica, bila pobunila, Bog odluči stvoriti Evu, nastalu iz Adamova rebra, jer je ovomu bilo potrebno društvo. Tom prilikom, međutim, Bog shvati da nije dobro biti sam i stvori ženu za sebe, Sekinu, koja nije drugo do njegova prisutnost u svijetu (fantastično: on se zaručuje s

vlastitom prisut-nošću u svijetu!). Sekina nestaje kada posumnja u Božje postupanje prema Zidovima (kada je uništen jeruzalemski hram - zašto ih nije bolje zaštitio?). Ona bježi, odlazi u svijet kako bi činila Dobro. A što Bog onda radi? Uzima ljubavnicu. A tko je ta ljubavnica? To je Lilit, koja ne predstavlja ni više ni manje, nego načelo Zla, Božju pobunjenicu i nevjernicu.

Bog tako vara svoju vlastitu prisutnost u svijetu sa - ženskim - načelom Zla! Izdaje integritet, cjelovitost svijeta - svoje jedinstvo sa Sekinom - zbog (preljubničkog) saveza s dual-nošću, koju uzima za ljubavnicu.

No, ta ljubavnica, Lilit, nije potekla kao

Eva od Adama, poput svojevrсна derivata, ona postoji principio suo, u potpunoj autonomiji, zbog čega postaje simbolom Zla... Eto tako, Bog sa svim time paktira, stvara zavjeru protiv vlastite prisutnosti i reprodukcije vrste sklapajući neprirodni savez sa simbolom Zla.

I tako dok supruga Sekina nastavlja po svijetu činiti dobro, Lilit s druge strane nastavlja činiti Zlo s Božjim odobrenjem.

I sve dok ona bude tu, kaže Kabbala, sve će ići s lošeg na gore.

Time dakle treba početi, tajnom inteligencijom dualnosti i povratnosti, s

govorom o Zlu kao u mentalnom Teatru Okrutnosti.

Prije svega, ideja Zla se ne smije pomiješati ni sa kakvom objektivnom opstojnošću Zla.

Njezino postojanje nema više smisla od postojanja Stvarnoga, ona je samo moralna i metafizička iluzija maniheizma da je moguće htjeti Zlo, činiti zlo ili ga se odreći i boriti se protiv njega.

Zlo nema objektivnu stvarnost.

Ono se, nasuprot, sastoji u odvrćanju stvari od njihove »objektivne« opstojnosti, u njihovu preokretu, njihovu »povratku« (pitam se čak ne bismo li

mogli protumačiti Nietzsche-ov »Vječni Povratak« u tome smislu, ne kao beskrajni krug, ne kao ponavljanje, već kao preobrat, kao povratni oblik nastajanja - die eivige Umkehr).

U tome smislu, Zlo je automatsko baš kao osveta kod Ca-nettija.

Ne možemo ga htjeti, ono je iluzija i zabluda. Zlo koje se može htjeti, činiti i koje se uglavnom miješa s nasiljem, patnjom i smrću, nema nikakve veze s tim povratnim oblikom Zla. čak bismo mogli reći da oni koji svjesno prakticiraju Zlo sigurno nemaju uvida u to jer njihov čin pretpostavlja intencionalnost subjekta dok ta povratnost Zla pripada nekom obliku.

A ono što je inteligentno, u osnovi je oblik: kod Zla, nije stvar u tome da se razumije neki predmet, nego forma koja razumije nas.

U inteligenciji Zla treba shvatiti da je Zlo to koje je inteligentno, da ono misli nas - u smislu da ga svaki naš čin automatski obuhvaća.

Jer nije moguće da neki čin ili jezik, kakav god on bio, ne bi imao dvostruko lice, drugu stranu, a time i dvojnu opstojnost. To se protivi svakoj svršnosti ili objektivnoj determinaciji.

Taj dualni oblik je nesvodljiv, nerazrješiv od čitave opstojnosti,

uzaludno je dakle htjeti ga lokalizirati, a još uzaludnije potkazati ga. Potkazivanje Zla još upućuje na moral, na moralno vrednovanje.

No, Zlo nije moralno, ne kao zločin, nego kao što je neka forma nemoralna. I sama je njegova inteligencija nemoralna -ona ne polaže pravo ni na kakav vrijednosni sud, ona ne čini Zlo, nego ono kroz nju govori.

Ideja Zla kao neke zloćudne sile, zlokobne instancije, svjesne perverzije svjetskog poretka je tvrdokorno praznovjerje.

Ona na razini svijeta odjekuje u fantazmatskoj projekciji o osovini Zla i

u manihejskoj borbi protiv te snage.

Sve to ukazuje na iste predodžbe.

Otuda načelo prevencije, opreza i zaštite od Zla: riječ o nečemu što nadilazi moral ili metafiziku, danas je to infekcija, bakterijska epidemija koja govori o pokvarenosti svijeta u kojemu bi Dobro bilo njegov predodređeni cilj.

Najsuptilnija zabluda je ona o hipostazi Zla kao nerazorivoj stvarnosti, nekoj vrsti prvobitne scene, nagonske niti smrti.

Radikalnost Zla bila bi tako radikalnost neke prirodne fatalnosti, uvijek povezane k tomu s nasiljem, s patnjom i

smrću.

Takva je i Sloterdijkova pretpostavka po kojoj »stvarnost stvarnosti predstavlja vječni povratak nasilja«. Tomu on suprotstavlja »pacifizam na razini naših najnaprednijih teorijskih intuicija, dubinski pacifizam koji bi se temeljio na radikalnoj analizi cirkularnosti nasilja odgonetavajući sile koje određuju njegov vječni povratak«.

Da bi se otklonilo radikalno Zlo, potrebna je dakle radikalna analiza.

No, može li »radikalna« analiza imati bilo što za cilj?

Nema li i ona sama udjela u procesu

Zla?

Kako god bilo, dvojnost i Zlo ne miješaju se s nasiljem.

Dvojni oblik, agon, je simbolički oblik i kao takav bi bio više bliži zavođenju i izazovu, nego nasilju. Bio bi bliži preobrazbi i postajanju, nego silovitosti i snazi.

Kada bi postojala snaga Zla, neka stvarnost Zla, njegov izvor i podrijetlo, njemu bismo se mogli suprotstaviti strateški, sa svim snagama Dobra.

No, ako je Zlo forma, uglavnom duboko zapretena, preo-staje nam samo da je oslobodimo i imamo uvida u nju.

Tako je i s Teatrom Okrutnosti: u toj gestualnoj i scenskoj eksteriorizaciji svih

»perverzних« mogućnosti ljudskog duha, u okviru istraživanja korijena Zla, nikada nije u pitanju tragička katarza, ono što je bitno, naprotiv, jest poigravanje s tim perverznim mogućnostima do kraja granica i stvaranje neke dramaturgije, ali bez sublimacije ili razrješenja tih mogućnosti.

»Govoriti o Zlu« znači govoriti o toj fatalnoj i paradoksalnoj situaciji reverzibilnog povezivanja Dobra i Zla.

To znači da je neodoljiva potraga za

Dobrom, kretanje Integralne Stvarnosti - jer to je kretanje Dobra, pokret prema integralnosti, integralnom svjetskom poretku - nemoralna.

Es-hatološka perspektiva nekog boljeg svijeta nemoralna je u samoj sebi. Tomu je razlog to što je naše tehničko gospodarenje svijetom, naše tehničko približavanje Zlu postao automatski i neodoljivi mehanizam, sve to ne pripada više moralnom poretku ni bilo kojoj svršnosti.

Govoriti ili čitati o Zlu nije isto što i vulgarni nihilizam, onaj koji potkazuje sve vrijednosti, svojstven prorocima nesreće.

Nipošto nije nihilistički potkazati ugovor ili »zavjeru« stvarnosti. To nipošto ne znači poricati ono očigledno poput onih koji kažu: »Sve je znak, ništa nije istinito - ništa nije istinito, sve je simulakrum«, ili: »Stvarno ne postoji!« — što je apsurdan iskaz jer je ipak riječ o realističkoj tvrdnji!

Jedno je ustvrditi iščeznuće stvarnog u Virtualnome ili ga zanijekati da se nađe stvarno i Virtualno.

Drugo je odbiti moral u ime jednog vulgarnog nemoraliz-ma, ili ga učiniti, kao što radi Nietzsche, višim od Dobra i Zla.

Biti »nihilist« znači nijekati stvari na

njihovu najvišem stupnju intenzivnosti, a ne u njihovoj najnižoj inačici. No, očiglednost i egzistencija uvijek su bili najniži oblici.

Ako postoji nihilizam to nije nihilizam vrijednosti, nego forme. To znači govoriti o svijetu u njegovoj radikalnosti, u njegovu dvojnem i povratnom obliku, što nikada nije značilo klađenje na katastrofu, barem ne na onu koja nadilazi nasilje.

Nikakva svršnost, ni pozitivna ni negativna, nikada nije posljednja riječ povijesti.

I sama apokalipsa je lako rješenje.

Govoriti o Zlu znači i govoriti o potajnom sudioništvu koje nastaje u svakom procesu dominacije i sukoba, u svakom procesu konsenzusa i ravnoteže, potajnog anatagonizma.

»Hotimično ropstvo« i »nehotimična«, suicidarna propast sustava moći dva su podjednako neobična fenomena na čijim se granicama može pročitati sva dvosmislenost političkih oblika. To znači da:

- imigracija, društveno pitanje imigracije u našim društvima nije drugo do najvidljiviji i najveći unutarnji europski egzil u svom vlastitom društvu.
- da se terorizam može protumačiti kao

izraz unutarnjeg premještanja jedne sile koja je postala svemoćna - svjetsko nasilje imanentno samome sustavu-svijetu. Zbog toga je pokušaj njegova iskorjenjenja kao objektivnog zla iluzoran jer je on, u samoj svojoj apsurdnosti, izraz osude te moći prema samoj sebi.

Baš kao što je Brecht, dakle, govorio o fašizmu (da se on sastoji istodobno od fašizma i antifašizma), terorizam se sastoji jednako od terorizma i antiterorizma.

I, ako je on utjelovljenje fanatizma i nasilja, njegovo nasilje potječe od onih koji ga potkazuju kao i od njihove nemoći i apsurdnosti da se s njim bore

frontalno, a da nisu uopće shvatili tu dijaboličku sukrovnju i povratnost terora.

Nasilje koje vršimo uvijek je odraz onoga nasilja koje dosuđujemo samima sebi. Nasilje koje si dosuđujemo uvijek je odraz onoga nasilja koje vršimo.

To je inteligencija Zla.

Ako je terorizam Zlo - i takvo je zasigurno u svojoj formi, a ne onakvo kako ga shvaća G.

W. Bush, onda nam je potrebna ta inteligencija Zla, uvid u to unutarnje grčenje svjetskog poretka kojeg je terorizam istodobno događajni trenutak i

povratna slika.

ZA KOGA ZVONI POSMRTNO ZVONO POLITIKE?

Za potajnu propast politike koja više nije sposobna misliti Zlo.

Politika je mjesto zlog djelovanja, upravljanja zlom koje se raspršilo u pojedinačne duše i kolektivne manifestacije u svim svojim oblicima - povlasticu, porok i korupciju. Sudbina je moći da preuzme taj ukleti udio na sebe, a da mu ljudi moći budu žrtvovani -

povlastica od koje oni očekuju izvući sve druge sekundarne koristi.

No, činjenje Zla je teško i možemo samo zamisliti koliko ga se na sve moguće načine neprestano pokušavaju riješiti.

Moć je nekoć bila proizvoljna, što odgovara činjenici da dolazi od negdje drugdje, da silazi odozgo, bez obzira na pripadajuća joj svojstva, bivajući na neki način predodređena.

Takva je bila kraljevska moć. Otuda zaprepaštenost Luja XVI. kada su mu bili rekli da pobunjenici žele moć. Kako se može htjeti moć?

Ona nam je dana, i sve što možemo je vršiti ju, htjeli to ili ne. Nitko vam je ne može oduzeti. Ideja svrgavanja kralja jednako je apsurdna kao i ideja

prisutnosti Boga u ustavu.

Moć je obveza i ne može ju se zahtijevati, s njom se treba usuglasiti.

S druge strane, ona je proizvoljna, i zbog istog tog razloga, ona se ne mora opravdavati.

Jedino pravo rješenje bila je kraljeva smrt, odnosno, obnova ukletog udjela u čitavu društvu.

Demokratsko načelo je da svatko ima udjela u ukletome dijelu. No, čini se da »građane«

doista ne zanima pokoravanje toj suverenoj obvezi te da se boje svoje

vlastite proizvoljnosti.

Ona će dakle biti dodijeljena nekolicini - to će biti političari koji najčešće i sami ne misle na drugo do toga da je se riješe. Samo treba vidjeti kako je preraspodjeljuju na sve moguće načine, s jedne strane kako bi dokazali sebi da je doista imaju, a s druge, da drugi vide da nikoga ne zaobilazi, jer one koji je odbijaju smatraju opasnima. »Kada bih znao, piše Canneti, da na ovoj zemlji još postoji nekoliko ljudi lišenih ikakve moći, rekao bih da ništa nije izgubljeno.«

Velika opasnost za samu opstojnost politike nije u tome da se ljudi za nju nameću, nego daje ne žele.

Moćni ljudi imaju dvostruki problem: na političkoj razini -da je vrše i na simboličkoj razini, da je se oslobode.

Isto je s novcem: ekonomski problem sastoji se u tome da se dobije i umnoži, simbolički problem je da ga se riješi pod svaku cijenu, da se sa sebe skine ta kletva. A to je gotovo nemogući zadatak.

Samo treba vidjeti te američke start-up kompanije koje se iznenadno obogate pomoću spekulacija, beznadno pokušavajući donirati ljevicu i desnicu, ulažući u svakovrsne humanitarne fondove i umjetničke promocije. Nažalost, zbog neke strašne kletve još više zarađuju, a novac se osvećuje

svojim umnažanjem.

Isto se odnosi na moć: unatoč raznim ritualima međudjelovanja, sudjelovanja i prijenosa, moć se ne razrješuje u razmjeni, a podčinjeni su odviše lukavi da doista preuzmu svoj udio, oni više vole živjeti u sjeni moći.

U pogledu moći i novca nema, dakle, odrješenja, izazov ostaje potpun, i u tome smislu, kalvarija bogatih moćnih nema kraja. Zbog svoje vlastite povlastice, oni zauzimaju položaj žrtve jer su osuđeni na svu tu odgovornost koje smo mi lišeni, a u kojoj predstavljaju samo lutke i marionete.

»Društveni ugovor« predstavljao je

idealni udio suverenosti građana koji je prepušten državi, no danas bi trebalo prije govoriti o samome otuđenome udjelu kojega se oni sami oslobađaju kako bi zadržali svoju suverenost.

Manje ili više slično, kao kad smo nekada upravljanje novcem povjerali Židovima i lihvarima, prljavi posao upravljanja i reprezentacije prenijeli smo na društveno tijelo koje je samim tim činom postalo ukleto i nedodirljivo, a koje očekuje da će od toga steći dobrobit u obliku »moći«.

Kada političari sami sebe opisuju kao službenike naroda i nacije, ne znaju koliko su u pravu. Oni zapravo zauzimaju mjesto uslužne - tradicionalno

uslužne funkcije: administraciju dobrima. Neka ih Boga štiti i čuva!

Ta nevjerica izbija u neprekidnom suđenju političkoj klasi, u tom trajnom pitanju nedostatka povjerenja kod javnosti, za koje ona ne može naći rješenje - nepriznavanje koje zvuči kao poziv na samoubojstvo, jedini je politički čin vrijedan svojeg imena.

Sanjamo da ćemo vidjeti političku klasu kako masovno daje otkaz, sanjamo da ćemo vidjeti što će biti s društvenim tijelom bez nadređene političke strukture (kao što i sanjamo da ćemo vidjeti što će biti sa svijetom bez reprezentacije): ogromno olakšanje, ogromna kolektivna

katarza.

U svakome procesu, u svakome javnome preispitivanju određene politike ili državnika, izbija taj milenaristički zahtjev, uvijek iskrivljen, naravno, koji potječe od neke moći koja se izjašnjava protiv same sebe, koja bi samu sebe razotkrila ustupajući mjesto nekoj radikalnoj, nenadanoj, zasigurno beznadnoj situaciji, ali koja bi odmrsila nerazmrsivi čvor mentalne korupcije.

Ta umjetnost iščezavanja, međutim, ta sklonost prema nestanku i smrti - što predstavlja suverenost u pravome smislu riječi - već je dugo kod političara zaboravljena (oni ju ponekad prizivaju nehotimičnom žrtvom svojega života).

Preostaje im samo cilj obnove svoje klase i njezinih povlastica (?), s najvećim našim odobrenjem, svakako treba reći, koje se opravdava činjenicom da su oni perverzni instrument naše suverenosti.

Uvijek se nadamo priznanju političara svoje beskorisnosti, svoje licemjernosti i korupcije. Stalno vrebamo konačnu demistifikaciju njihovih riječi i djela. No, možemo li to podnijeti? Politika je naime naša maska, i ako je skinemo, riskiramo bolni susret s odgovornošću, s istom onom koje smo se bili oslobodili na svoju korist.

Korupcija: upravo je to središte

problema.

Ona nikada nije slučajna. Ona je inherentna vršenju moći, a time i činjenju Zla. Svi oni koji dospijevaju, bez obzira odakle su, do neuralgičnog središta stvari, neposredno su i posvuda preobraženi korupcijom. I tu oni potpisuju svoje pravo sudioništvo.

No, sukrovnja se tu ne zaustavlja, kao ni bit Zla.

Jer korupcija elita znači upravo korupciju sviju: korupcija je kolektivna psihodrama i, budući da imamo upravljачe onakve kakve zasluđujemo, ako ih preziremo onda je to uvijek odraz prezira svakoga prema samomu sebi,

kao u pravih političkih životinja.

U korupciji bi nesumnjivo trebali vidjeti čak pravo pravilo igre, odjek jednog temeljnog simboličkog pravila (drugačijeg od političkog i društvenog) koje je postalo imanentnim i potajnim, praktičnim pravilom funkcioniranja, s onu stranu svakog morala. Riječ je o teškom pitanju jer povlači za sobom sav javni moral i pridružuje se Mandevilleovoj pretpostavci o prevlasti poroka u sretnom rješavanju problema.

Idejna korupcija ne predstavlja Lznimku.

Ona također slijedi još ciničniji i podliji put od vrludanja razuma, a mreža misli koja nastaje ima vrlo distanciran odnos

prema istini.

To je ta lukavost zbog koje se političari, čim se upletu u moć, automatski okreću protiv onoga ili onih koji su im je dali, baš kao što se intelektualci prebrzo okreću protiv samih ideja koje su ih nadahnule.

Beskorisno je, dakle, zamarati se tim stanjem s korupcijom koje očituje radikalnost politike - po kojemu prepoznajemo njegov simbolički ulog: raspodjelu Zla.

To je prava moneta moći u sukobu koji daleko nadilazi reprezentaciju, u sustavu obaveze u kojemu uvijek postoji dar i protu-dar, smrtonosna odmazda.

To je »dvostruko lice korupcije«: radi se o tome da se korumpira podčinjene, da ih se dovede do bilo kakvog oblika »hotimičnog ropstva«, a da podčinjeni korumpiraju vladajuće upravo svojim hotimičnim ropstvom, koje oni preokreću u oružje - to je čitava strategija mase, tihe većine.

Velikani su imali povlasticu da opraštaju, danas se pak oni sami žele ispričati. Na temelju ljudskih prava, oni svojim pravom smatraju sveopće suosjećanje koje je sve do sada bilo povlastica žrtava i siromaha (nikada im se zapravo ne možemo dovoljno ispričati, i oni zaslužuju čitavo naše suosjećanje, ali ne zbog prava ili

morala, već naprosto zbog toga što nema ništa goreg od posjeda vlasti).

Kako god bilo, oni smatraju da sada moraju stati pred moralni sud javnog mnijenja sve dok (više ili manje spontano!) priznaju svoju korumpiranost. Oni bi se čak osudili za zločine za koje nisu krivi kako bi tako zauzvrat uživali u svojoj umjetnoj imunosti.

No, lukavost podčinjenih još je prepredenija.

Nije na njoj da im oprostimo (nikada ne opraštamo sili) niti da im da prikladnu kaznu, nego da konačno prijede, s izvjesnom ravnodušnošću, na njihove male pronevjere i tu varljivu komediju.

To bi trebalo političare potpuno poraziti jer je to svima očigledan znak njihove beznačajnosti. Neki od njih zahtijevali su da im se sudi i da budu osuđeni (iako su nedužni, naravno!). No, »kalvarija« koju su suci političarima i velikim poduzetnicima dosudili, u konačnici im samo daje legitimnost, publiku, i priznanje ljudima koji su ih izgubili.

Otuda neobična zbrka koja vlada političkom sferom. U toj činjenici sveopćeg suosjećanja postoji naime duboka, univerzalna simbolička deregulacija. Danas posvuda vidimo krvnike koji (u pokušajima) preuzimaju mjesto žrtava, suosjećajući s njima i obeštećujući ih (kao u filmu Može li se

pamćenje otopiti u vodi? Charlesa Najmana), što možda stvari rješava na moralnoj razini, ali ih postavlja u teže stanje na simboličkoj razini.

Na simboličkoj razini postoji samo jedan način nadoknade, a to je protu-dar. Ako je on nemoguć, onda je to zbog odmazde - koja je i sama jedan oblik protu-dara. Suosjećanje je u svemu tome beskorisno i perverzno: ono se samo nadodaje žrtvinoj inferiornosti.

Postoji u toj pokajničkoj lukavosti, uostalom, posebno prijetvoran mehanizam moći jer to znači ukrasti narodu njegovo posljednje pravo, njegovu jedinu priliku političkog sudjelovanja koja se sastoji u tome da ju

se razotkrije i potkaže.

Isto vrijedi za informaciju i medije budući da se oni sami preispituju radeći na samokritici. Oni tako lišavaju javnost svojeg posljednjeg građanskog prava: onoga da ne vjeruju ni u jednu riječ koju im kažu.

Baš kao što reklama, hineći autoironijski obrat, stvara kratki spoj s našim mogućnostima poruge. Posvuda se tako stvara ta obrana: »građani« su lišeni svojih prava na uzvrat i mogućnosti za osvetu.

Ostaju mu, srećom, spektakl i ironijski užitek spektakla. Jer ako smo politički u kućnom pritvoru, a ne možemo biti

njegovi akteri, treba se najprije prepustiti spektaklu. Isto je tako već bilo, po Rivarolu, s Revolucijom: ljudi su je doista htjeli sprovesti, ali su najprije htjeli imati spektakl.

Naivno je dakle žaliti tu za narodima osuđenima na »društvo spektakla«. Oni jesu otuđeni, ali njihovo ropstvo ima i drugu stranu. A tu, u tom spoju indiferentnosti i spektakularnog političkog užitka, tu se nalazi zloćudni oblik uzvrata.

PROPAST ZLATNOG PAVILJONA

Danas više ne postoji nikakva metafizička prisutnost Zla, Boga ili đavla koji se tamo gore, iznad naših

glava bore i svađaju za našu dušu.

Nema više mitološke prisutnosti Zla, Mefista ili nekog Frankensteina koji bi utjelovili njegovo načelo.

Naše Zlo u nama nema predodžbi i lica. Ono je posvuda prisutno, u homeopatskim dozama, u apstraktnim figurama tehnike, ali više nema mitsku prisutnost.

Ostaje, međutim, pokoja iskrica Zla u srcu moderne industrijske nesreće - možda ne Zlo u čistome stanju, ali ipak pokoja mala iskra - kao na primjer ona vila Palagonia u predgrađu Pa-lerma, iz koje su sreća i nesreća istodobno izgnane doista zlokobnim uprizorenjem,

uprizorenjem svih izobličjenih zrcala koje oko nje postavlja ljubavnik, oko ljepote svoje žene kako bi ju uhvatio u zamku.

Ili u čudesnoj pripovijesti Zlatni paviljon koju nam pripovijeda Yukio Misnima.

Ta prastara zgrada, dakle, postat će tek pepeo...

Snagom mišljenja na njega, i kao nacrt koji se točno preklapa sa slikom, malo pomalo dolazim do onoga što bi Zlatni Paviljon mojih snova mogao obnoviti na stvarnome sve do detalja. Moj krov prekriva onaj pravi, stvarni krov, itd... Zlatni paviljon se takorekuć preobrazio

dakle u simbol iščeznuća pojavnog svijeta. Pravi Zlatni Paviljon postao je tako predmet čija ljepota ni po čemu nije uzimala pred onim iz moga sna... Možda će se sutra s visine na njega sručiti vatra, ali on je na trenutak bio tu, nježna silueta pred nama, savršeno jasna usred ljetne vatre.

Kakva je hrabrost potrebna za ispovijest? Kakva god ona bila, ne znači li odbijanje ispovijesti postaviti pitanje: je li Zlo moguće? Ako bih ustrajao u odbijanju ispovijesti, značilo bi to da je Zlo, makar neki njegov atom, bio moguć... Drži me pomisao na ispovijest koja bi raspršila prvo i najneznatnije očitovanje Zla u mome životu...

Dobro se uvijek želi izreći, Zlo je povezano s tajnom. Otuda ispovijest o seksu, a ubrzo i jednostavno mahnuti poriv da se o njemu govori. Razmetanje seksom, od štetnog do neštetnog: čišćenje i odrješenje jezikom. Ono što karakterizira pakao jest da vidi sve do najneznatnije stvari s najvećom jasnoćom.

S jedne strane, simulakrum besmrtnosti javio se iz lako uništivog ljudskog oblika, s druge strane, iz nerazorive ljepote Zlatnog Paviljona javila se mogućnost uništenja.

Smrtne stvari poput ljudskih bića ne mogu se uništiti do korijena -no, ono što je nerazorivo, poput Zlatnog Paviljona,

može se uništiti.

Ako bih pucao po Zlatnome Paviljonu, izvršio bih čin čistog uništenja, konačnog poništenja koje bi smanjilo ukupnost ljepote stvorene ljudskom rukom.

Ništa drugo ne može preobraziti svijet. Samo je spoznaja kadra preobraziti svijet, ostavljajući ga upravo onakvim kakav jest, nepromijenjenim. S toga gledišta, svijet je vječno nepokretan, ali i u vječnoj mijeni.

Reći ćeš mi da od toga nema neke velike koristi. Postavimo to ovako: ljudska bića posjeduju oružje spoznaje kako bi život učinila pod-nošljivijim. Životinje

za time nemaju potrebe jer učiniti život podnošljivim ništa ne znači. čovjek pak nešto treba, i sa samom spoznajom on samu nepodnošljivost života može pretvoriti u oružje, premda se istodobno ta nepodnošljivost ni najmanje nije smanjila.

Ta ljepota koju voliš samo je utvara tog viška koji ostaje u ljudskoj duši nakon što je sudjelovala u lakomoj spoznaji... Koja je i sama utvara toga drugog sredstva da se život učini podnošljivim...

Spalim li Zlatni Paviljon, ljudi će naučiti da je besmisleno vjerovati u neuništivost bilo čega. Naučit će da činjenica njegova običnog nastavka

postojanja, njegova uspravnog stajanja na brežuljku Vodenih zrcala tijekom petsto godina, ne podrazumijeva bilo kakvo jamstvo... Naučit će se nepovjerenju prema pretpostavci o očiglednosti, o postojanju, o koju beznadno sidrimo naš spokoj.

Ono što štiti naše preživljavanje jest okuženost ukrućenim vremenom... Uzmite na primjer običnu ladicu napravljenu u kućnoj izradi.

Na duže vrijeme, trajanje nadilazi oblik svojega predmeta. Nakon nekoliko desetljeća ili stoljeća, ono što se ukrutilo i poprimilo oblik predmeta jest samo trajanje. Mali početni prostor koji

je isprva zauzimao predmet, sada zauzima na neki način ukrućeno trajanje.

I eto preobrazbe u neku vrstu duhovne supstancije.

Govori se da se u razdoblju od nekoliko stotina godina, kada se stvari pretvore u duhove, baca kletva na ljudska srca - i to se zove Tsu-kumogami ili Duh Nesreće. Običaj je da se svake godine prije proljeća izbacuju kućni predmeti - to se zove čišćenje kuće - kako bi se spriječila katastrofa...

Moja bi gesta tako otvorila oči pred katastrofom Tsukumogamija. Ona bi prevrnula svijet u kojem je postojao Zlatni Paviljon u svijet u kojemu on ne

bi postojao.... Svijet bi zasigurno promijenio značenje.

Nema nadmoćnije alegorije od Zlatnog paviljona: alegorija odmazde Zla, propasti kao jedinog izlaza iz ljepote i njezina ekscesa.

Ali ne samo od ljepote, inteligencija može također potpasti pod Zlo.

Ona nas ni od čega ne štiti, čak ni od gluposti.

Nije dovoljno dakle biti inteligentan da se ne bude glup, a ponekad i sama inteligencija živi u sjeni gluposti - i obrnuto.

Inteligencija ne samo da ne obilježava kraj gluposti, nego ponekad nema drugog izlaza iz ekscesa inteligencije do gluposti. Ova ju vreba po neumoljivoj povratnosti, kao svoju sjenu, kao svog dvojnika.

Samo mišljenje, samo lucidnost koja se jednako suprotstavlja inteligenciji i gluposti, može umaći tim željeznim kandžama.

No, pravilo ne postoji, kako za Dobro tako i za Zlo: oni se beskrajno progone duž Moebiusove vrpce.

Nakon infernalne proizvodnje kolektivne inteligencije, trebat će računati u budućnosti na sve veći stupanj umjetne

gluposti.

Još nekoliko milenija na putu prema posljednjem stoljeću i sve što će ljudi raditi očitovat će najvišu inteligenciju; no, inteligencija će se očitovati upravo tako da će izgubiti svako dostojanstvo. Nesumnjivo će biti nužno biti inteligentan, ali to će biti toliko uobičajena stvar da će najplemenitiji ukus tu nužnost potvrditi kao vulgarnost. I baš kao što je tiranija znanosti i istine sposobna izazvati poštovanje najvećih laži, isto će tako tiranija inteligencija moći stvoriti neku novu vrstu plemenitog smisla. Biti plemenit, evo što bi to još moglo značiti: imati ludilo u glavi. {Vesela znanost.} Uz pojavu umjetne

inteligencije - »najvišeg stupnja inteligencije«, integralne inteligencije bez granica, čak neće biti potrebni mileniji da se ostvari Nietzscheovo proročanstvo.

To je aseksualna inteligencija koja se razvija dodiranjem i cerebralnim sadnicama. Ona je fraktalna inteligencija, a ipak nerazdjeljiva jer se nikada ne suprotstavlja samoj sebi već se beskrajno u sebi dijeli.

Riječ je dakle o apsolutnom progresu prema razgranavanju jednostaničnih bića, prema numeričkom povezivanju i automatskom proračunu koji prethodi svakome složenome i analitičkome mišljenju. Sto je mentalni ekvivalent

biološkoj regresiji prema stupnju koji prethodi seksuaciji: ista je genetička involucija vrste prema nultom stupnju prokreacije na djelu u kloniranju kao i u mentalnoj involuciji vrste prema nultom stupnju mišljenja u Umjetnoj Inteligenciji.

Očito se ništa ne može suprotstaviti množenju te Umjetne Inteligencije koja se temelji na nultom stupnju mišljenja.

Ništa, osim te povratnosti inteligencije i gluposti - kada ova potonja iznova izazove pobjedonosnu inteligenciju.

Ima tu nečega sličnog odmazdi Zla.

Nečega do čega također vodi tiranija

stvarnosti - da se cijeni bilo koji oblik ludila i iluzije.

Ono do čega sasvim sigurno vodi tiranija umjetne Inteligencije jest rođenje do sada nepoznate gluposti - umjetne gluposti - koja se širi posvuda na ekranima i informatičkim mrežama. Tu dakle prirodna glupost, kao i ludilo, može susresti plemenitost u abreakciji Integralne Stvarnosti.

Kada inteligencija postaje hegemonijska kako bi postala nekom vrstom tehničke, kolektivne i automatske prilagodbe, svaka druga dakle pretpostavka osim one o inteligenciji postaje prihvatljivija.

Kada pretpostavka o inteligenciji, nakon

što prestane biti suverena, postaje dominantna, tada pretpostavka o gluposti postaje suverena. Glupost koja bi bila nekom vrstom više inteligencije, do granice nekog radikalnog mišljenja, tj. s onu stranu istine.

Umjetna se inteligencija, s druge strane, želi očistiti od svake gluposti, ona čini stranputicu pred tim vječnim dvobojem između inteligencije i gluposti - i po tome je ona glupa: ona je poput nekog rastjelovljenog mišljenja koje je izgubilo svoju sjenu.

Nitko ne zna, u svakom slučaju, sudbinu te inteligencije. Možda će je čak prirodni odabir odvesti do umjetnih bića. Svaki dan, milijuni stranica umiru

na Internetu. Ono što se odvijalo za živa bića tijekom evolucije, nastavlja se na razini numeričkih, genetskih, kibernetičkih artefakata sklonih masovnom iščeznuću kako bi ustupili mjesto nekima drugima među njima ili svom dalekom potomstvu u digitalnom nizu. A tek smo na početku te nemilosrdne selekcije. U poretku umjetnih bića, mi se nalazimo na stupnju koji je nekada pripadao bakteriji u poretku živih bića.

»Mjera inteligencije je«, kaže Stephen J. Gould, »sam znak neinteligencije«.

U simboličkom lancu ništa nije usporedivo jedno s drugim, nema

vrijednosne ljestvice.

čovjek i životinja, i drugi oblici, povezuju se a da se ne miješaju.

Oni postaju usporedivi, mjerljivi i gotovo automatski inferiorni i superiorni jedno drugome kada se jedanput »oslobode«, razvrgnu jedno od drugog. Sve hijerarhije, diskriminacije, ljestvice superiornosti potječu od tog prijelaza na usporedivost, na mjeru i na ideološke instrumente mjerenja. Mjerenje kvocijenta inteligencije samo je karikaturalan primjer.

Zašto smo ustrajni u mjerenju inteligencije? Ako ona postoji, onda postoji u najpodlijem smislu doušništva

(biti u dosluhu s neprijateljem!). I u tome smislu bilo tko s »dna ljestvice« može imati nadmoćniju inteligenciju od bilo koga s vrha ljestvice.

Nasuprot eksponencijalnoj naravi tehničke i numeričke inteligencije, virtualno beskonačnom širenju mreža, mišljenje je konačno.

Zbog same svoje osobitosti, ono ostaje omeđena i početna forma.

Ono nikada neće biti raspoloživo volji pomoću nekog običnog proizvodnog čuda poput onoga koje preplavljuje tržište znanja, informacije i spoznaja.

Shvaćeno kao empirijsko i strojno

funkcioniranje, postoji, po čitavoj modernoj analitičkoj filozofiji (Turing), najviši stupanj mašine, matematičkog proračuna i tehničnosti općenito. Ta analitička funkcija ima k tomu povijest, dok je mišljenje nema (Adorno: »Ne postoji univerzalna povijest koja od jedne kulture vodi do druge, ali postoji jedna koja od pračke vodi do atomske bombe«).

Mišljenje je konačno, tehnička inteligencija je beskonačna, ona pretpostavlja jednu nepovratnu evoluciju, najviši stupanj koji je Turing nazirao kao konačni ideal.

Mišljenje se mjeri s drugim pravilom, i podsjeća nas radije na one duše čiji je

broj, po izvjesnim starim mitovima, ograničen.

Postojao je u to vrijeme ograničeni kontingent duša ili duhovnih supstancija koje su se dijelile od jednog živog bića do drugog dok su se uzastopno nizale smrti. Tako su neka tijela ponekad morala čekati dušu (kao današnji pacijenti dok čekaju raspoloživo srce).

Po toj pretpostavci je jasno da što više ima ljudskih bića, rjeđi su oni koji imaju dušu.

Nije baš demokratska situacija, a ona bi se mogla danas prevesti ovako: što su brojnija inteligentna bića (a zahvaljući informatici, to su virtualno svi), to će

biti rjeđe mišljenje.

Kršćanstvo je prvo ustanovilo neku vrstu demokracije i svačije pravo na osobnu dušu (dugo se oklijevalo u tome pogledu sa ženama). Proizvodnja duša istodobno se ubrzala kao i proizvodnja novčanica u doba inflacije, a njihov je koncept snažno izgubio na vrijednosti. Ona danas nema čak prave vrijednosti, te se više ne razmjenjuje na tržištu.

Danas na tržištu ima previše duša, tj., reciklirajući metaforu: ima previše informacije, smisla, nematerijalnih podataka za ono što ostaje od tijela, previše sive tvari za ono što ostaje od žive materije. Tako da nema više situacije tijela u potrazi za dušom, kao u

arhaičnim liturgijama, već situacija u kojoj bezbrojne duše traže neko tijelo. Ili nezbrojivo znanje u potrazi za nekim subjektom.

To je naša inteligencija, ona koja živi od iluzije nekog ekspo-nencijalnog rasta naše dionice.

Dok je najvjerojatnija pretpostavka ona da ljudska vrsta, jučer kao i danas, raspolaže samo nekim globalnim kreditom, ograničenom dionicom koja se generacijama raspodjeljuje, ali čiji je zbroj uvijek jednak.

Mogli bismo reći da smo u inteligenciji beskonačno superiorniji, ali u mišljenju smo baš potpuno jednaki prethodnim i

budućim generacijama.

Nema povlastice nekog doba pred nekim drugim, kao ni apsolutnog napretka - barem tu nema nejednakosti, demokracija vlada na razini vrste.

Ta nam pretpostavka zabranjuje svaki trijumfirajući evolu-cionizam i pošteđuje nas apokaliptičkih gledišta na gubitak »simboličnog kapitala« vrste (to su dva humanistička gledišta: trijumfirajući i deprimirani). Jer ako je izvorna zaliha duše ili prirodne inteligencije, mišljenja kojim raspolaže čovječanstvo ograničena, ona je također i nerazoriva. Bit će jednako genija, originalnosti i inventivnosti u budućim dobima kao i u našem, ali ne više - ni

više ni manje od prethodnih razdoblja.

To proturiječi dvama zaključnim, međusobno povezanim perspektivama: pozitivni iluminizam - euforija Umjetne Inteligencije i regresivni nihilizam - moralna i kulturna depresija.

Sve to potječe iz činjenice da, iako smo tražili inteligenciju i svijet pomoću inteligencije, mišljenje ne ovisi o nama. Ono nam dolazi od svijeta koji misli nas.

Svijet nije inteligentan, no mišljenje nema ništa s inteligencijom. Svijet nije ono što mislimo, on je, zauzvrat, ono što nas misli.

Ne gledamo li svijet očima svijeta, nego
je već

prisutan u osnovi našeg pogleda,

on se raspada u apsurdne detalje

koji tužno žive odvojeni jedni od drugih
kao

noćne zvijezde...

ROBERT MUSIL

UZVRATNA VATRA DUALNOSTI

čitav naš tehnički i mentalni sustav teži
jedinostvenosti, identitetu, potpunosti, po
cijenu krajnjeg pojednostavljenja. I

čitava naša metafizika i naša neuroza obilježavaju zlo i nered koji potječu od tog pojednostavljenja. No, dualnost je vječna. Totalnost je ta koja više ili manje dugoročno izumire.

čitav politički, ekonomski, moralni ili mentalni sustav koji postigne tu totalizaciju - makar virtualnu - tu vrstu usavršenja, ili se automatski lomi ili se beskonačno udvostručuje u simulakrumu sama sebe. Sve što se primiće njegovoj konačnoj formuli ili apsolutnoj moći, samo se može beskrajno ponavljati ili proizvesti monstruoznog dvojnika - bio to terorizam ili klon.

Nikada nema stanja ravnoteže ili dovršenog stanja koje se ne bi iznenada

destabiliziralo, po automatskom obratu.

Sve što prekršuje dualnost, koja je temeljno pravilo, sve ono što želi biti integralno vodi do dezintegracije nasilnim izbijanjem dualnosti. Ili načela Zla - kako već hoćete.

Dualnost i povratnost su ono što posvuda upravlja načelom Zla. Dualnost je ta koja je posvuda dokinuta, izgnana svim sredstvima, a obnavlja svaku odsutnost, prazninu koja je općenito preplavljena totalnom prisutnošću. Ona je ta koja prelama Integralnu Stvarnost, koja uništava svaki totalitarni ili unitarni sustav prazninom, sudarom, virusima, terorizmom.

Povratnost se očituje sve do prirodnih katastrofa koje se upliću u svjetski tijek sa savršenom ravnodušnošću, zbog čega izaziva duboku opčinjenost - to je i čar vremena koje ona stvara u mjeri svoje nepredvidljivosti, dok nastavlja zgražati i pothranjivati imaginaciju.

Tako se u najneznatnijem podrhtavanju, najneznatnijoj nezgodi, ovog ili onog terorističkog čina sve to izjednačuje u pojavi Zla, u providnosti Zla kao neke neotuđene dimenzije, ne-svodljive na racionalni poredak.

Ni pomoću čega se ne može istražiti - niti uostalom s njim egzaltirati, to je naprosto pravilo igre. Sve što pokušava prekršiti ta pravila, obnoviti univerzalni

poredak, jest podvala.

Naš moralni zakon je u službi univerzalne racionalizacije, retotalizacija svijeta po zakonu. No moralni zakon je nemoćan pred pravilom igre i poretkom Zla - koje se osvećuje na bilo koji način.

Sve se preokreće. A virtualno dovršenje svijeta, savršeni zločin, taj fantastični pokušaj ostvarenja integralnog svijeta, ta totalna fantazma, omogućuje da se paradoksalno nazre jedan još temeljniji oblik: oblik njegove radikalne nedovršenosti.

Integralna Stvarnost na isti način čini da izbije ili se pobuni sablast radikalne

iluzije.

Vrhunac opscenosti izaziva izbijanje figure zavodjenja: What are you doing after the orgy?

Umjetna Inteligencija tako se otvara radikalnoj praksi mišljenja. Tako se paroksizam tehnike otvara konstelaciji tajne (Heidegger).

Postoji tu neka vrsta predodređenja.

Ta povratnost uzrokuje to da su subjekt i objekt na neki način predodređeni. Tako je s muškim i ženskim u zavodjenju: oni postaju sudbina jedno drugome umjesto da ostanu jedno pred drugim u zrcalu otuđenja.

Ne postoji ekvivalent pod čijim bi se imenom oni mogli razmijeniti. Osim kroz seks, seksualnost kao neku vrstu općeg ekvivalenta, što danas radimo učinkovito svodeći muško i žensko na njihovu »razliku«.

Svodimo uostalom život i smrt na njihovu opreku, na suprotne pojmove, drugim riječima, na njihovu »objektivnu« stvarnost. No, ni život ni smrt ne razmjenjuju se ni sa čim.

Nema ekvivalencije u čije bi se ime mogli razmjenjivati.

Oni se izmjenjuju, i to je sve - kao godišnja doba, kao elementi koji se preobražavaju jedno u drugo, vatra,

voda, zrak, zemlja - kao boje: ni crveno ni plavo ne mogu se razmijeniti, oni se razmjenjuju samo u obliku valnih dužina. Inače je riječ o neusporedivim svojstvima.

Štoviše, oni se međusobno nadmeću: smrt računa na život, život računa na smrt.

Koji od njih uzmiče?

Stanislaw Lee preokreće stvar - nismo mi ti koji se branimo od smrti, ona se brani od nas: »Smrt nam se opire, opire nam se dugo, ali na kraju nam popušta.«

O smrti nikada nije rečeno nešto toliko žestoko.

Nepotrebno je reći da taj izazivački odnos nema ništa s interaktivnošću koja je njegova parodija. Nema ničega interaktivnog u antagonističkom procesu povratnosti i nastajanja.

Muško i žensko nisu »interaktivni«, to je smiješno.

Mišljenje i svijet nisu interaktivni - to nije igra s pitanjima i odgovorima ni video igra.

Nema ničega interaktivnog u izgovorenim riječima kada ih artikuliramo u jeziku.

Interaktivnost je golema mitologija - mitologija integriranih sustava ili s

problemima u integraciji, mitologija u kojoj se dru-gost gubi u feed-backu, razgovoru, sučelju - nekoj vrsti opće ekografije.

Nema više sučelja između Bogova i ljudi.

Jedino pravilo je, kao i posvuda drugdje, ono nadmetačko, pravilo darivanja i protudarivanja.

Po Batailleu, živimo od beskrajnog, besplatnog dara solarne energije, od tog prirodnog ekscesa i bespovratne rasipnosti. No, ne postoji prirodni eksces a sunce svojom energijom ne raspolaže besplatno. Asteci su to dobro znali kada su njegovo funkcioniranje

osigurali ljudskim žrtvama. I sama solarna energija završava u izazivačkoj, žrtvovnoj razmjeni, u pravome potlaču.

Prinosimo žrtve bogovima koji se zauzvrat žrtvuju kako bi op-stalo svjetlo, zvijezde i živa bića. Ili se pak najprije žrtvuju bogovi, a potom ljudi: oblik nadmetanja odvija se na ovaj ili onaj

način.

Što bi bili ljudi da im sunce daje svjetlo bez ičega zauzvrat? Ako mu nisu kadri ničim uzvratiti, ništa su. Isto tako, kada bogovi ne bi odgovarali svojim dobročinstvima na ljudske žrtve, ne bi bili ništa, ne bi čak ni postojali.

Ništa nema opstojnost po sebi. Sve postoji tek u nadmetlji-voj i suprotstavljenoj razmjeni.

Mi smo skončali s tim nadmetljivim odnosom prema suncu.

S nuklearnom elektranom i bombom, kaže Canetti u jednoj izvrsnoj slici, pripojili smo se suncu, spustili smo ga na zemlju, bez mogućeg povratka, a njegovo svjetlo sada je svjetlo smrti.

Povratnost je uvijek tu, ali poprima oblik odmazde.

PRIJELOMNE LINIJE

Prijelomne linije, preokreti,

udvostručenja, pukotine: postoji nešto poput linije onkraj koje se pomalja katastrofa svakog sustava koji se širi i koji snagom vrtoglavog rasta nadilazi svoju vlastitu granicu.

Više se ne nalazimo u sustavu rasta, nego prerastanja i zasićenja koji se sažimlju u činjenici da je ovoga previše.

Posvuda ga je previše i sustav se slama zbog ekscesa.

čitava masa stvara učinak kritičke mase - u fizičkom prihvaćanju izvjesne veličine (mase, temperature, tlaka) koja izaziva radikalnu promjenu u svojstvima nekog tijela ili u odvijanju nekog fenomena.

Svaki fenomen može tako preokrenuti svoj tijek običnim ubrzanjem ili množenjem. Tako obična promjena ukupne mase svemira može učiniti da naš svemir sa širenja prijeđe na grubo stezanje.

Svaka brzina stvara ekvivalentnu ili čak i veću masu.

Svako ubrzanje stvara jednaku ili čak i veću inerciju. Svaka pokretljivost stvara jednaku ili čak i veću nepokretljivost.

Svaka diferencijacija stvara jednaku ili čak i veću neodjeljivost.

Svaka prozirnost stvara jednaku ili čak i veću neprozirnost.

Svaka Informacija stvara jednaku ili čak i veću entropiju ili dezinformaciju.

Svaka komunikacija stvara jednaku ili čak i veću nepri-općivost.

Svako znanje, svaka izvjesnost stvara jednaku ili čak i veću neizvjesnost.

I tako dalje.

Svaki proces eksponencijalnog rasta sa sobom donosi neki zid: zid brzine, topline, informacije, transparentnosti, zid Virtualnog. I taj je zid neuništiv.

Energija ubrzanja iscrpljuje se u nadoknađivanju inercije kao proizvodu tog ubrzanja.

Višak informacije namijenjen da nadoknadi perverzne učinke informacije samo ih pojačava.

Svaki eksponencijalni oblik vodi do kritičnog praga u kojem proces preokreće svoje učinke.

Akumulacija istinitog, znakova istinitoga stvara tako neodoljivu neizvjesnost.

Nema ničeg neuvjerljivijeg od gomilanja dokaza.

Nema ničega nestvarnijeg od gomilanja činjenica.

Na obzoru znakova stvarnoga, javlja se simulakrum.

Kada se nagomilaju znakovi Dobra, počinje doba Zla i njegove transparentnosti.

Prijelaz s istinitog na lažno (ili prije na neodlučivo), sa stvarnog na simulakrum, s Dobra na Zlo, stoga je poput učinka kritične mase, nedijalektične logike, fatalne logike ekscesa.

Eksces zdravlja povlači za sobom virus i zarazu.

Eksces sigurnosti izaziva novu prijetnju imunosne klonulosti.

Eksces kapitala uzrokuje spekulaciju i slom.

Eksces informacije izaziva činjeničnu neodlučivost i duhovnu pomutnju.

Eksces razuma izaziva ono neopravdivo.

Eksces transparentnosti uzrokuje teror.

Gravitacijski potres svakog sustava, svakog pokretnog tijela čije ubrzanje stvara val povratnog šoka, ne samo jednaku, nego i veću antagonističku snagu koja uspostavlja svoju apsolutnu granicu, negativni obzor s onu stranu kojeg se uništava sam od sebe.

Sto je previše, previše je.

Prošli smo kroz socijalnu, političku, informacijsku barijeru, a da to nismo ni

primijetili.

Mogli bismo čak reći da smo prošli kroz barijeru Virtualnog te da ulazimo u kritičnu dogadajnost sloma informacijskog sustava.

Možda i sama inteligencija u svome neuralnom produžetku čini neku kritičnu masu, poput demografskog rasta?

S našim »inteligentnim« strojevima, uskoro će na zemlji biti toliko umjetnih neurona koliko i u našim »prirodnim« mozgovima (u svakome je 120 milijardi). Nakon nestanka crne tvari, ne riskiramo li iscrpljivanje sive materije, budući da će dionica Umjetne inteligencije nadmašiti simbolički

kapital vrste, ona će nestati kada njezin, daleko učinkovitiji, umjetni suparnik ugleda svjetlo dana?

Ima li na zemlji jednako mjesta za umjetne i prirodne vrste, za sintetičku supstanciju kao i za, živu ili mrtvu, organsku materiju, za Umjetnu Inteligenciju kao i za prirodnu?

Ima li mjesta istodobno za svijet i njegova dvojnika?

Sve dok se nalazimo u nekoj vrste prostorne, geografske i mentalne beskonačnosti i transcendencije, dok univerzalnost može funkcionirati kao dinamička ideja - totalnost može biti lijepa i poželjna samo u snu.

Danas imamo apsolutno obrnutu dijalektiku univerzalnog, stupanj globalizacije konačnog, ekscesivnog svemira bez transcendencije.

Sto je previše, previše je.

Lijepo duše govore:

»Eksces kulture nikada neće poništiti želju za kulturom.«

»Izobilje seksa nikada neće poništiti želju za njim.«

A isto tako govore za komunikaciju, informaciju, demokraciju, ljudska prava. One ne mogu zamisliti da toga ima previše (pa ipak, ta pretilost, taj tjelesni

višak, trebao bi ih ponukati da promise).

Sve je to lažno - ništa ne izmiče zakonu naglom padu cijene koji izaziva eksces, višak proizvodnje, a ponajprije ne želja koja se radije pothranjuje nedostatkom!

To je zakon istovjetan tržišnom, i isti slom vreba svaki oblik prevelikog rasta, bio on seksualni, kulturalni ili ekonomski.

Informacija, komunikacija, proizvodnja, spektakl: što da se dogodi eksplozivna akumulacija svega toga?

Možemo pretpostavljati da je ljudska sposobnost prilagodbe u najgorem

beskrajna. To se većinom potvrđuje, ona čak

može proizvesti obrnuti užitek - ali se možda neće potvrđivati beskonačno?

Višak društvenog isključuje nas od društvenog.

Višak politike isključuje nas od politike.

Višak stvarnosti isključuje nas od stvarnosti.

Samo jedno biće više, i sve je prenapučeno.

Samo jedan element više, i čitav sustav postaje ekscesivan ili isključiv.

Zbog samo jedne lude krave, treba pobiti čitavo krdo.

To je diktatura izlišnoga, ekscesa, kritične mase koja mrsi račune i postavlja nas u taj zlokobni rast.

Za patafizičkog zloduha sve je, u svakom slučaju, suvišno, sam je svijet suvišan.

Nakon što je postao integralan, svijet sve upija u svoju puninu te istodobno samog sebe isključuje.

U samoj svojoj totalnosti on se istodobno ponaša naivno i smiješno, iracionalno, poput Ubua.

Zbog toga se, gledano s izvjesne kritičke

gustoće (na primjer, prometna gustoća u prometnim začepljenjima), racionalno ponašanje više ne isplati. Kretati se prema cilju slučajno jednako je učinkovito kao i ići predviđenim putem (kao u Napulju gdje apsolutni nered ima iste učinke kao apsolutni red).

Iracionalno ponašanje ipak ponekad može biti bolje od drugog: tako je, na primjer, na jezeru Constanz prekrivenom maglom, manja šansa da se dva broda sudare ako su navigatori pijani, nego kada pokušavaju ovladati situacijom.

Iz toga možemo izvući nekoliko zaključaka o blagotvornim učincima Zla, kao i o dijaboličnim učincima Dobra.

U našoj današnjoj situaciji, u kojoj smo na granici s tom kritičnom gustoćom, ako ne i onkraj nje, mudrost bi se sastojala u poopćavanju iracionalnih ponašanja. Pomoću netolerancije prema samome svijetu.

Dok se, paradoksalno, tolerancija posvuda uzdiže u najveću vrijednost, nikada se ne postavlja pitanje netolerancije prema samome sustavu u njegovim učincima, netolerancije prema Dobru i njegovu ekscesu.

Tolerancija, to mirotvorno supostojanje svih kultura, religija, ideja i običaja, slična je ekvivalentu degradiranog oblika energije poput topline (ne računajući da u nekim prilikama, po

vlastitoj »humanitarnoj« logici, poprima potpuno netolerantni oblik ovlasti).

U svijetu nemilosrdno odanome tome načelu, jedini događaj bit će uskoro izbijanje netolerancije. Automatski povratak svih oblika rasizma, integrizma i isključenja kao reakcije na taj bezuvjetni suživot.

Zlo u njemu ironično ponovno izlazi na površinu.

Moglo bi se, međutim, činiti da iz Zla izbijaju pozitivne vrijednosti, ali, još jednom, ono što je na djelu u tom ironijskom obratu jest Zlo, ono što imamo u tome kršenju logike, to je, još jednom, nasilje učinjeno razumu.

Upravo je na taj način Jarrv u Mužjaku izvukao sretne posljedice iz eksponencijalne raširenosti seksa: nakon što jednom prijeđemo preko kritičnog praga, možemo beskonačno voditi ljubav.

Ali to je već patafizika!

PARALELNI SVJETOVI

Totalizacija svijeta, to stupanje Integralne Stvarnosti, ostavlja iza sebe svakojake beskorisne funkcije: tijelo, seks, reprodukciju, jezik, smrt. S gledišta kloniranja, mreža, Umjetne Inteligencije, sve je to beskorisno. Mišljenje, rad i stvarno ispražnjeni su od svoje biti proizvodnjom njihovih

nadomjestaka i postaju tragovi ili beskorisne singularnosti.

Sama smrt prestaje biti događaj, specifična individualna sudbina. Ona iščezava na biološkom obzoru strojnog tijela, razrijeđena u klonu ili nekoj vrsti mentalne kome. No, možda onda postaje neka neotuđiva osobitost koja svu svoju snagu crpi iz simboličke oklade, poput izazova, kao čisti oblik povratnosti?

Možda su sve te funkcije, dok nestaju na obzoru stvarnoga, osuđene da se ponavljaju kao paralelni svjetovi, kao autonomne jedinice, potpuno odvojene od vladajućeg svijeta?

Sam život tako može postati neka vrsta

paralelnog svijeta, nešto neobično što nam se javlja dok obavljamo druge stvari.

I samo se »ja« , oslobođeno svog identiteta, može uvući u paralelne puteve nastajanja.

Oslobođene svoga smisla, riječi se premještaju na drugu orbitu, na onu jezika u čistome stanju.

Polazeći od onoga što je stvarno isključilo, time se oblikuju sve vrste tihih kruženja, dvostrukih života, odsutnih događaja, transverzalnih dimenzija.

EXISTENTIAL DIVIDE

Rođenje je poput rubne linije, linije razgraničenja između dva svijeta, ja i ne-ja, jedina mogućnost koja se utjelovila uja.

Ta diskriminacija, međutim, nije toliko odlučujuća koliko mislimo, jer sve mogućnosti koje su odstranjene u rođenju postoje paralelno s Ja, jedinom ostvarenom mogućnošću, i s vremena na vrijeme upadaju u naš životni tijek.

Ono što čini našu drugost su te isključene alternative, a time čak i neki oblik nastajanja

- povezano s mogućnošću da prijedemo s druge strane linije, da preskočimo liniju razgraničenja od drugoga, od svijetu

drugih - da postanemo drugi.

Dok se identitarno Ja zadovoljava praćenjem svoje povijesti do unutrašnjosti te linije života, igra sudbne podrazumijeva ukidanje te »existential divide«.

Dvije su takve paralelne dimezije svake egzistencije: dimenzija njezine povijesti i vidljivog odvijanja, te dimenzija njezina nastajanja, transfuzije svih oblika u te paralelne svjetove, dimenzija prijenosa, anamorfoze volje.

Dvostrukome životu odgovara dvostruka smrt.

U jednome od života već možemo biti

mrtvi, a da to, nesumnjivo, i ne znamo. Ponekad smrt tjera živoga dalje. Cesto je već u samome licu jedan dio živ, a drugi već mrtav.

Dvostruki život omogućuje pravo na dvije smrti - a zašto ne i na dvije istodobne ljubavne strasti? Sve je dobro dok ostanu paralelne. Opasnost nastaje kada se pomiješaju. S

vremena na vrijeme možemo pobjeći od svog života - od jednog, od oba - i uteći se drugome. Jedan u kojemu postojimo, drugi u kojemu ne postojimo.

Život svoje mjesto zauzima ondje gdje ne postoji ta živa smrt. Baš kao što onaj koji gubi sjenu postaje sjena sebe sama.

(»Sjena samoga sebe« - bio bi to lijep naslov. S podnaslovom: »Sjećanja iz dvostrukoga života«.)

Svi se problemi s identitetom sukobljavaju s tom paralaksom smrti - s tom paralelnom osi smrti. Što nikada nije drugo do suvremenog, fatalnog isteka egzistencije, simultano proživljene, i koja nas ne čeka na kraju života, već nas vjerno i neumoljivo prati.

No, to je samo jedan poseban slučaj u raspodjeli života i smrti.

Mrtvi smo tijekom samoga našega života - prate nas mnogostruke smrti, sablasti koje nisu dovoljno neprijateljske - ali

još i druge, koje nisu dovoljno mrtve, nisu dovoljno dugo mrtve da bi bile leševi.

Tako je u filmu Piano (Jane Austin) Ada, ili barem jedna od Ada, ostala na dnu oceana svezana za klavir koji je potonuo, a druga se oslobodila i ponovno izbila na površinu nekog prethodnog ili kasnijeg života.

Svi smo, u svakom slučaju, prije života već bili mrtvi, a vratili smo se živi. Smrt je postojala prije, a bit će i kasnije.

Postavljamo si hrpu pitanja o vremenu nakon smrti, a nitko, paradoksalno, ne pita za vrijeme prije rođenja.

U toj se perspektivi život i smrt mogu zamijeniti. A to podrazumijeva jednu drugu prisutnost smrti u životu jer joj ova prethodi - ne samo kao neodređeno ništavilo, već kao određena, osobna smrt koja ne može prestati postojati i ne osjećati se u rođenju.

Ona ne visi samo nad budućnošću kao Damaklov mač, ona je također naša prvobitna sudbina - postoji nešto poput ravnovjesja smrti koje se vezuje uz anticipaciju kraja u samome odvijanju života.

To se nadovezuje na genetski proces apoptoze u kojemu istodobno započinju dva obrnuta procesa života i smrti. Smrt tu nije progresivno crpljenje života: to

su neovisni procesi — partnerski, na neki način, paralelni i nerazdvojni.

Otuda apsurdnost toga da se smrt želi uništiti samo u korist života, kao što to čine sve današnje tehnologije.

U istom idejnom poretku, Lichtenberg je ponudio zabavan prijedlog: on je zamišljao svijet u kojem se ljudi rađaju kao starci, a potom postaju sve mladi i mladi, dok ne postanu djeca -ona nastavljaju s pomlađivanjem sve dok ih se ne zatvori u boce u kojima gube život nakon što se vrate u stanje embrija. »Djevojke od 50 do 60 godina imale bi osobito zadovoljstvo stavljati u boce svoje sićušne majke...«

Time Divide

Tako možemo također zamisliti liniju vremenskog razgraničenja koje protječe od jedne do druge strane, u skladu s proturječnom dvostrukom strelicom, po uzoru na vode koje odvaja Continental Divide i koje se konačno ujedinjuju u istom oceanskom ciklusu.

Po Prigogineu, »imamo intuiciju nepovratnosti fizičkih fenomena« - a strelica vremena je nepovratna. No, u srcu samog vremena, baš kao i u srcu mišljenja, možemo izgraditi pretpostavku o povratnom procesu. Dvostruka strelica vremena, dvostruka strelica mišljenja (po nekim znanstvenicima, temeljni zakoni fizike su

povratni, što znači da je njihova matematička formula nepromijenjena ako je vremenska varijabla preokrenuta.

Kako pomiriti tu povratnost s nepovratnošću koju opažamo, u skladu s vulgarnom intuicijom o vremenu koju posjedujemo?).

Ta druga dimenzija vremena nije neka druga strelica za suprotni smjer, to nije neka regresija (kao u većini romana znanstvene fantastike), to je obrat. I ako uobičajenu vremensku dimenziju možemo obilježiti strelicom, tada bi druga prije bila neka zavirutost, clinamen, obrnuto skretanje.

Big Bang i Big Crunch u konačnici se

rađaju istodobno. Jedan ne dolazi na kraju drugog (kao što ni smrt više ne dolazi na kraju života) niti slijede jedan nakon drugog u nekom kozmičkom ciklusu. Oni se javljaju simultano i odvijaju se paralelno, svaki u svome smjeru.

Kao da je vrijeme razroko - metalepsa zbog koje se učinak uzima za uzrok, čineći da se stvari odvijaju u drugome smjeru, ili bolje: istodobno u dva smjera, kao onaj poznati vjetar koji puše u svim smjerovima.

Više nema linearnosti, kraja ili nepovratnosti, nego samo neodređena linearna funkcija.

U poretku kaosa, svi se sustavi i funkcije grče, savijaju, uvijaju u skladu s logikom koja isključuje svaku evolucionističku teoriju (no, teorija strelice vremena kao i entropijska teorija su evolucionističke teorije).

Ono što je samo fizička pretpostavka tako je sjajna metafora našeg života i naše vlastite povijesti: i na našoj se ravni stvari neprestano preokreću, istodobno se uvijaju i razvijaju. One nisu najprije tu da bi se nastavile progresivno iscrpljivati, one istodobno nestaju i same sebe stvaraju.

Fantazmi integralnog svijeta informacije i komunikacije potajno se suprotstavlja želja za svijetom u potpunosti

sačinjenim od srodnih izbora i nepredvidljivih podudarnosti.

Svijet prilika, sreće i igre.

U kojemu se ništa ne događa slučajno, nego unutarnjom nužnošću, ili u skladu s nekom sretnom ili nesretnom podudarnošću.

Tu ništa nije prepušteno statističkoj vjerojatnosti, nego slobodnoj mogućnosti da se stvori događaj. Dakle, sve se želi stvarati, a mi smo ti koji priječimo tu beskonačnu mogućnost.

Tu su mogući svi događaji. To je mogućnost onih stvari koje žude da se pojave, i ona ima odjeka u nama. Otuda

potječe intuicija, pa čak i izvjesnost a priori da se nešto mora stvoriti. A događaj je sastavljen od svih onih koji se, simultano, nisu dogodili. Jer ništa od onoga što se nije dogodilo ne nestaje zauvijek. Odsutni događaji nastavljaju postojati duže neke paralelne povijesti i ponekad neočekivano ponovno izbijaju na nama neshvatljiv način. Današnja aktualnost sačinjena je od te uvijek žive neaktualnosti.

John Updike, Na granicama vremena:

»Možda«: ta riječ je poput vilice u stvarnosti kada mjerimo količinu nečega. Svaki put kada mjerimo bilo položaj bilo kakvoću kretanja neke pojedine čestice, drugo načelo, po Heisenbergovu

načelu neodređenosti, ostaje nespoznatljivo. Ne može se procijeniti dužina vala.

Naše opažanje može se samo smjestiti u okvir našeg svijeta.

No, po nekim kozmolozima, sustav (koji sadrži česticu, aparat za mjerenje i promatrača) čije je stanje promijenjeno samom operacijom mjerenja, nastavlja postojati u obliku njegovih drugih mogućih stanja u paralelnim svjetovima koji su ucijepljeni u naš u trenutku mjerenja. Tu je riječ o teoriji mnogostrukih svjetova...

Po izvjesnim, u kvantnoj fizici u potpunosti provjerljivim formulacijama,

moguće je da je naš svijet, potekao ni od čega, i zbog preobrata svojstava mase svojstvenog »lažnoj«

virtualnoj praznini, od svoga rođenja bio suočen s tako monstruoznim širenjem da bi se njegove prave granice nalazile daleko s onu stranu materije čije nam tragove otkrivaju naši najjači teleskopi.

Pretpostavka o paralelnim događajima i životnim tijekovima dovodi u pitanje ideju linearne i progresivne povijesti.

Linearnu opstojnost pojedinca u bilo kojem trenutku može presjeći jedna od tih snažnih linija koje dolaze od nekud drugdje. Ako se te paralele nikada ne susreću, to je loš znak (mi, naime, ne

živimo u euklidskoj geometriji).

Kada ništa ne prekida tijekom povijesti, ona se tada može smatrati mrtvom jer se odvija po identičnom modelu.

Tu možemo spomenuti ideju »ukronije« koju je u 19. stoljeću uveo filozof Renouvin, koja je reakcija na pojam utopije, ali u obrnutom smislu.

Ova potonja javlja se iz neke imaginarne budućnosti: »Sto bi se idealno moglo dogoditi ako...«. Ukronija se, s druge strane, odvija u istoj perspektivi u prošlosti: »Sto bi se dogodilo da...«. Da su u igri bile neke druge moguće varijable, koji bi nas događaj dočekaao? Koji drugi retrospektivno mogući razvoj

stvari? (Na primjeru Kleopatrina nosa ili višestrukih slučajnosti u Dianinoj smrti, ili na neočekivanu Blucherovu dolasku na polje Waterlooa...)

Postoji tako čitav jedan ukronijski imaginarij za kojeg možemo misliti da je savršeno uzaludan imamo li realističku viziju stvari, ali koji svu svoju snagu dobiva držimo li se pretpostavke o mogućoj snazi odsutnih događaja.

Danas smo završili s utopijom i ukronijom - sve je to uklopljeno u samo jedan mogući svijet realnog vremena i neumoljive aktualnosti.

Kada je izazvala utopijsku dimenziju, modernost je istodobno izazvala onu

suprotnu dimenziju objektivne - tehnološke, znanstvene, ekonomske - stvarnosti koja pak neumoljivo slijedi svoj put u isključenju svakog imaginarija.

A ako su obje mogle dugo vremena voditi proturječan, ali partnerski život, danas su obje uklopljene u operaciju Virtualnog.

Fikcija više ne može izbiti u numeričkom proračunu - što se tiče stvarnoga, naša dobra, stara stvarnost koja je uživala u svojoj slici u referenciji prema svijetu, ima tomu već dugo da je nestala.

I samo moguće više nije moguće.

Ono što se događa događa se, i tu se više nema što za reći.

To je dakle kraj povijesti u njezinoj linearnoj trajnosti, i kraj događaja u njegovu radikalnom diskontinuitetu.

Postoji samo gola očiglednost aktualnosti, trenutne učinkovitosti koja samim time iznova postaje halucinacija i totalna fikcija.

ANAMNEZA

Moguće je da smo svi bili posvuda, u snu, u epileptičkoj krizi, u uzastopnoj transmigraciji, a danas umiremo od dosade kada uvijek iznova gledamo ista mjesta.

Tko može sa sigurnošću reći da nije bio na nekom mjestu?

GUIDO CERONETTI

nekom prethodnom životu svi smo bili posvuda.

Ta nadosjetilna reminiscencija, to »putovanje duše« kroz mjesta, tijela i uzastopne živote, ta sanjana posvudašnjost nije ni u kakvoj vezi s onom kojom raspolažemo duž mreža, u telepri-sutnosti i telestvarnosti.

Premda bismo mogli zamisliti Virtualno kao skraćenu verziju i prefiguraciju budućih života (a ne više prethodnih), nekog »putovanja mozga« (a ne više

duša) kroz uzastopna rastjelov-ljenja - poput prostora-vremena neke sablasne selidbe duša budućnosti.

Razlika (radikalna) između virtualne posvudašnjosti i ana-morfoze uzastopnih transmigracija jest u tome da smo mi ti koji u prostoru Virtualnog mijenjamo mjesto, prelazeći tehnički od jednog do drugog, dok su u poetičkom prostoru ili u velikoj mitologiji mjesta i bogovi ti koji se u nama preobražavaju - a mi smo teatar tih preobrazbi, povlašteno mjesto na kojemu se presijecaju njihove snage, a one se u svima nama nastanjuju, jedna po jedna, u ovome ili nekome drugome životu, u ovome ili nekome drugome trenutku.

To je poetički čovjek po Holderlinu, on je protrnuo od svih božanstava, njegov je izvor zajednički svim rijekama i stanovnicima svih mitskih mjesta na zemlji, od Patmosa do Inda, samo snagom njegova nastanka.

Nastanak je povezan s elementarnim oblicima, s prirodnim ili mitskim bićima ili sa svim vrstama izbora po srodnosti, po istome prijenosu, istome transferu volje.

To je cijena pod kojom prelazimo s jednog oblika na drugi, od kojih se svi mogu vratiti.

U tome je tajni smisao Vječnog Povratka: da su svi oblici istodobno

odjeliti i osobiti, ali povezani -i ako želimo zauzeti mjesto u tome ciklusu nastajanja, možemo se beskrajno vraćati od jednog do drugog i svima njima zapovijedati.

To je ono što čini kockar u Glazbi slučaja (Paula Austera).

To je ono što čini pjesmu budući da znak postaje sudbina u kojoj se gubi stvarnost, jer jezik iznova postaje beskrajna igra znakova čija nam artikulacija izmiče.

Deklinacija rijeka, planina, bogova, junaka u mitskom odvijanju njihova rođenja, njihovih pothvata, njihove žrtve - i konačno, u njihovom jednostavnom

panegirikom prirode. Sve je postalo mitsko - godišnja doba su tu poput bogova, rijeke su poput bogova.

To je i beskonačna paradigma jezika, paradigma sklanjanja slučajeva: nominativ, vokativ, genitiv, dativ, ali i aktiv/pasiv, singular/dual. Samo ime, bez atributa, bez sadržaja, bez pridjeva, bez nadopune, bez povijesti nosi čitavo literarno breme.

Anagramizacija svih Božjih imena. A time onda i njegove smrti, njegove savršene fragmentacije, njegova svršetka kao transcendentnog totaliteta.

Nietzsche si, kao Holderlin, pripisuje sva povijesna imena, Dionizijevo,

Raspetoga. On se ne identificira (to bi bila ludost) niti se izjednačuje ili mjeri s njima (to bi bila hubris i neumjere-nost), on postaje svim Bogovima i Junacima i Rijekama: ana-morfoza, metamorfoza.

Nema tu obraćenja ili identifikacijskog bunila, nego povezivanja oblika, figura, imena.

Svako je ime neki nadmetateljski odnos prema svijetu, a svaki detalj, svaki fragment je u takmičarskom odnosu prema cjelini.

To je fragmentova osveta diskursu.

Tajna svijeta je u detalju, u fragmentu, aforizmu - u doslovnom smislu -

aforizein: izdvojiti, odvojiti, isprazniti. Anamorfo-za i metamorfoza oblika događa se kroz detalj dok cjelina prekida to nastajanje totalizacijom smisla i strukture.

Isto vrijedi za Anagrame u jeziku: ime Boga rasplinjeno je u pjesmi, ono se javlja samo fragmentirano, raščlanjeno.

Ono nikada neće biti otkriveno.

Ono čak ne postaje ono što jest, povodeći se za zavodljivom formulom konačnosti bića -

ono naprosto nastaje, tj. prelazi iz oblika u oblik, od jedne riječi do druge, ono kruži u detalju pojavnoga.

Uzet u svome detalju, svijet je uvijek neka savršena očigled-nost.

Netko bi rekao: sve je istinito, ništa nije ispravno.

Ja bih rekao obrnuto: ništa nije istinito, a sve je ispravno.

U tome je smislu bilo koja slika, bilo koji čin, bilo koji događaj, bilo koji detalj svijeta dobar, samo ako je ispisan, izdvojen, odijeljen, razagnan - anagramiziran, anamorfiziran, »aforističan«.

Znak je općenito, kao fragment, kao čestica otrgnuta od prirodnog svijeta, već po sebi neposredna subverzija

diskursa stvarnog i smislenog u njegovoj sklonosti prema totalnosti.

I samo mišljenje se mora fragmentirati, mora se raspršiti.

Mišljenje je sablast, a istina, ako postoji, samo se može ana-gramatički pokazati u sablasti mišljenja.

»Mogao je prelomiti misao u stotinu drugih, da je svatko smatra jednostavnom, kao što to čini prizma sa sunčevim zrakama, sve jednom ljepše od druge, kada ih ponovno skuplja u mnoštvo s drugima kako bi iznova stvorila bijelo sunčevo svjetlo ondje gdje drugi vide zbrku i nered.« (G. C. Lichtenberg)

Rothkov prijelaz na neposrednu i konačnu formu osvjetljavaju godine njegova dotadašnjeg rada.

»Moje slike imaju dva obilježja: ili se rastežu otvarajući se time u svim smjerovima, ili se stežu i tako se iznenada zatvaraju u svim smjerovima. Sve što imam za reći nalazi se između ta dva pola.«

To je promjena kojom se on čudesno odvaja od umjetnika koji je još bio, upisanog u povijest umjetnosti kako bi postao samo suvereni medij jednog krajnje jednostavnog oblika koji nema više nikakve veze ni s ekspresionizmom ni s apstrakcijom.

»Oblik koji se javlja zapanjuje nas svojom jednostavnošću. A ono što ponajviše iznenađuje je to što, tijekom naše zemaljske egzistencije u kojoj nam je mozak opasan željeznim obručom - čvrsto prilagođen san o našoj osobnosti - nismo nekim slučajem doživjeli taj mentalni potres koji bi oslobodio utamničenu misao i osigurao joj konačni um.« (Vladimir Nabokov)

Sadrži li svatko u sebi tu moguću promjenu i postajanje? Tu apsolutnu singularnost koja samo traži da se lako stvara, genijalan oblik izlaska iz okova naše individualne duše?

To postajanje imamo u sebi i ništa nam ne nedostaje jer smo se oslobodili

istine.

Svijetu takav kakav jest ništa više ne nedostaje, on se suprotstavlja svakom pokušaju da ga se bilo kako označi. Nametnuti mu istinu, bilo kao da objašnjavamo šalu ili smiješnu priču.

Ni pjesmi niša ne nedostaje: svaki je komentar pogoršava. Ne samo da joj ništa ne nedostaje, nego svaki drugi diskurs čini suvišnim.

Poeziju i mišljenje treba shvatiti u njihovoj doslovnosti, a ne istini: istina samo pogoršava stvari.

čitav je jezik izlišan, osim onih oblika koji mogu sačuvati malo šutnje i jeziku

pridaju drugu namjenu: da bude sjena koja nas prati i odvija se mimo naše prisutnosti.

U anagramatičnosti poetskog jezika, riječi kao da dolaze od negdje drugdje, brišući svoje tragove, ali kao da su tu oduvijek. Kao da je u svojoj mnogostrukoj jedinstvenosti jezik uvijek bio tu, štoviše, da nam daleko prethodi obraćajući nam se da bi nas mislio.

Osobitost nekog jezika jest u tome da se čini kao da se stvara takav kakav jest u svakom trenutku i samoga sebe izmišlja iako ima povijest i podrijetlo. U tome smislu jezik proživljavamo kao neku vrstu predodredenja, i to sretnog predodredenja.

Zastoj nastajanja, to jest nametanja nekog cilja, svrhe, bilo koje svrhe.

Ljudska vrsta nastala je (a možda i preživjela) samo zato što nije imala svoju svrhu, prije svega, svrhu onoga što jest (da se ostvari, da se poistovjeti sa samom sobom).

To je fatalna strategija koja možda i sama upravo završava u našem beznadnom naporu da vrstu pod svaku cijenu finalizira-mo, sve do svoje genetičke dimenzije, kako bi bila rob svoje vlastite svrhe.

Tako je i s individualnim bićem. Njegova jedina prilika za nastajanje je

da nema svrhe, idealne formule niti pričuvno rješenje.

Isto je i s mišljenjem koje, rasipajući u potpunosti tragove, literarnost svijeta, čistu literarnost predmeta ostavlja netaknutom, premda mu rasplinjuje smisao.

Shadoiving the ivorld - slijediti svijet kao svoju sjenu da bismo mu izbrisali tragove i pokazali da ne ide nikamo unatoč pretpostavljenim ciljevima.

Time se mišljenje pridružuje događaju svijeta, ali ne prilikom nekog njegovog nepronalazivog totaliteta, nego u događaju svijeta takvog kakav jest, u njegovoj nepredvidljivoj slučajnosti.

Tako dolazimo do literarnosti, materijalne imaginacije svijeta, uklanjanjem bilo kakve prepreke između slike i pogleda.

Što se više nagriza, banalizira, interaktivira svakodnevni život, više se treba suprotstavljati tom kretanju složenim i početnim pravilima igre.

Što se više stvarnost miri sa svojim pojmom u bespredmetnoj općenitosti, tim više treba potražiti početni rascjep i snagu iluzije.

Ako svijet ne možemo učiniti predmetom naših želja, barem ga možemo učiniti predmetom višeg ugovora koji izmiče upravo našim željama.

Svaki stvoreni predmet, bio on vizualan ili analitičan, konceptualan ili fotografski, mora iznova prepoznati sve dimenzije igre u samo jednoj dimenziji: alegorijsko, reprezentativno {mi-micry), agonalno {agon), slučajno (alea) i vrtoglavo {ilinx).

Ponovno sastaviti spektar.

Djelo, predmet, arhitektura, fotografija, ali naravno i zločin, događaj moraju biti: alegorija nečega, izazov nekomu, pokrenuti slučajnost i izazvati vrtoglavicu.

POGOVOR

Ontologija aktualnosti

Još dugo će Baudrillardovo ime asocirati na najapsurdnije i najkontroverznije izjave lansirane u medije posljednjih tridesetak godina. Nema većeg, globalnijeg događaja, od smrti princeze Diane do bombardiranja Sarajeva, koji su ostali lišeni njegova, u potpunosti neočekivanog komentara. A onda salva napada sa svih strana, ali s istom optužnicom: Baudrillard je moralni idiot i cinični intelektualac, nesposoban za bilo kakvo suosjećanje. Drugi će reći da je naprosto lud jer kako netko može tvrditi da nema stvarnosti, da se »Zaljevski rat nije dogodio« i si. Na sigurnoj distanci obično ga se drži postavljanjem etikete: »post-moderni teoretičar medija«. Drugim riječima,

glavnim zabavljačem na teorijskom partyju koji si može priuštiti i najneslanije šale. Ali samo dok traje zabava. Vjerujemo mu tako dok govori o zlokobnosti svjetlucavih ekrana i njihovih varljivih slika pretvarajući ga u antitelevizijskog proroka. U glas grižnje savjesti od medija korumpiranog društva. Nestaje li i sam Baudrillard kada posegnemo za daljinskim upravljačem i ugasimo televiziju? Ili je virtualna stvarnost doista apsorbirala onu «pra-vu» pa i samo gašenje televizije postaje iluzija?

To su pitanja pomoću kojih se Baudrillardov rad stilizira i priprema za jeftinu kavansku raspravu. Osnovno

njegovo polazište, u svakoj njegovoj knjizi, najprije je pitanje raskoraka između same stvari i načina njezina prikazivanja, predmeta i njegova

»odraza«, slike. Ukratko, pitanje reprezentacije. Riječ je dakle o starom filozofskom pitanju koje je u povijesti filozofije najprije bitno obilježio i sam raskorak bitno radikalizirao Platon odvojivši ideju neke stvari i njezinu sliku, puki odraz i privid (»simulakrum«) u dvije suprotstavljene sfere. Medij i virtualno, po Baudrillardu, taj odnos čine paradoksalnijim. Ne samo da nije moguć nekakav zrcalni odraz stvari u materiju same riječi ili slike, već ovi potonji

prikazuju nešto potpuno drugo, imaju svoj vlastiti svijet i logiku. I samoprava stvarnost ovisi o toj simulacij-skoj stvarnosti njezine utvare. Ni samo zrcalo, reći će Baudrillard u Savršenom zločinu, ne odražava stvarnost kakva jest, nego je preokreće u svoj negativ, u njezinu inverziju koja se od nje odvojila.

No, Baudrillardu često nije stalo ni do čega drugog do održavanja tog intervala između svijeta predmeta i svijeta predodžbi u njemu. Upravo je to glavna tema ove knjige koja ukinuće tog odmaka istražuje u najrazličitijm područjima: teoriji znaka, suvremenoj umjetnosti, fotografiji, književnosti, politici. Glavnu opasnost on naziva Integralnom

Stvarnošću koja, brišući taj raskorak, svijet želi učiniti svojom savršenom slikom, svijetom savršene izvjesnosti što je što u njemu. Medij je tu kriv što ukida prostorno-vremenski odmak događaja koji prenosi u realnome vremenu proizvodeći samu aktualnost.

Drugo BaudriHardovo metodološko ishodište koje se uvijek isprepliće s pitanjem reprezentacije jest opća ekonomija simbola. Da bi moglo postojati neko značenje ili znanje mora postojati razmjena znakova, tržiše gdje se oplođuju dobivajući ili gubeći značenje, zavodeći jedni druge, uglavnom kroz igru njihovih oprečnih značenja. No, taj klasični sustav

političke ekonomije znaka koji je funkcionirao zahvaljujući svojoj seksualiziranosti, polarnostima koje su se privlačile, također završava u Integralnoj Stvarnosti koja znakove ubija ukidajući te polove, .u potpunosti ih materijalizirajući.

Ostvarenje svih metafora, njihov pad u stvarno. No, neka opća ekonomija (manje ili više entropijska), slična onoj Bataillevoj, dakako, koji je izvršio veliki utjecaj na Baudrillarda, svojom neumoljivom logikom ravna i svim drugim sustavima: libidinalnim (kolektivnom igrom ispunjenja želja), kulturnim (koji upravlja potrebom i potražnjom za umjetnošću), političkim

(na kojemu je da osigurava stabilne odnose moći), itd. Učinci Integralne Stvarnosti na tome polju su prezašćenje i obilje koji u ekonomskom sustavu proizvode eksces koji zahtijeva novu rekonfiguraciju sustava i pad vrijednosti. Nema fenomena koji bi bio iznimka od tog sustava. Mogli bismo reći da mu ona služi kao svojevrsna ontologija. A najveći svjetski događaji poput ratova ili velikih terorističkih događaja tek su logičan slijed neumoljivih zakona te ontologije. Štoviše, ona mu omogućuje da predvidi i buduće događajne irupcije u svjetskom sustavu.

Iako zbiljnost aktualnosti izvodi iz

jednog temeljnijeg zakona (opće ekonomije), koji nemaju dakle vlastitu logiku, koji ne mogu biti iznimke, protuotrov koji Baudrillard priprema za Integralnu Stvarnost po mnogo čemu slični današnjoj, takozvanoj emancipativnoj politici. Ponajprije u inzistiranju na jedinstvenosti svakog zasebnog događaja, odnosno njegovoj regeneraciji (slično Badiouu) naspram onoga kojeg proizvodi informacija i virtualni svijet. To uključuje okret prema vrednovanju stvari kao takvih, bez njihova povezivanja u veću cjelinu, singularitetu, prema fragmentu i detalju. To je osobito vidljivo u posljednjem poglavlju ove knjige pod (platonističkim) imenom Anamneza. Tu,

posredstvom Holderlina, iznenadno svjedočimo obraćanju jedinstvenoj kozmologiji ranog romantizma (ponovno vrlo aktualnoj u radovima Lacoue-Labartha ili Rancierea) u kojoj svaki detalj obećaje nastanak novog svijeta čiji je on sam nacrt.

Naspram operacijskog projekta bez granica koji vodi integralnom ostvarenju svijeta, Baudrillard oživljuje beskrajnu mogućnost neprestanog, nedovršivog nastajanja počevši od bilo kojeg komadića odlomljenog od svijeta koji sada postaje sjeme novog, paralelnog svijeta. I tu se završava započeti tematski krug koji započinje s izlaganjem nesavladive krize.

Taj krug nije dovršen, kao što je vidljivo, bez nekih nedosljednosti. Nije riječ samo o njegovoj tipičnoj hiperbolizaciji paradoksnoga ili često rabljenoj metodi *reductio ad absurdum*. Nekada je tomu uzrok pretjerani teorijski eklekticizam (nevjerojatan broj ideja i pojmova koji se rabe potječu iz najrazličitijih ili suprotstavljenih tradicija), no većim dijelom problem proizlazi iz epistemološke nekonzistentnosti tipične za sociološki obrazac tumačenja društvenih fenomena koji često masovne pojave pretvara u opće.

Baudrillardov teorijski hibrid svejedno dobro funkcionira, pitanje je samo u

kojem ga ključu treba čitati: filozofskom, sociološkom, znanstveno-fantastičnom ili čak književnom?

Kako god bilo, on je ipak jedan od onih koji, premda nas ponekad živciraju usiljenom ekscentričnošću, danas ne spada u opći moralni, kulturni ili politički konsenzus. Unatoč tomu što veliki dio njegova čitateljstva od njegova rada stvara vulgariziranu, kulturpesimističku doksu o dekadenciji. Upravo ova knjiga, koja često zvuči apologetski, kao da se ispričava za prethodne nesporazume, pred jadikovkama o eroziji iskustva prednost daje novim idejama za njegovu obnovu.

Leonardo Kovačević

Jean Baudrillard

INTELIGENCIJA ZLA

ILI PAKT LUCIDNOSTI

Izdavač Naklada LJEVAK d.o.o.

Za izdavača ZDENKO LJEVAK

Lektor MARKO GREGORIĆ

Korektor ANA BRNARDIĆ

Priprema Durieux d.o.o.

ISBN 953-178-767-0

Tisak Feroproms, Zagreb

Knjižnica Zelina

540027250

Table of Contents

[Start](#)